

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 44

София, събота, 24 мартъ

1934 г.

59. заседание

Четвъртъкъ, 22 мартъ 1934 година

(Открито отъ подпредседателя С. Даскаловъ въ 16 ч. 45 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1033	Законопроектъ за бюджета на държавата за 1934/1935	
Питане отъ народния представителъ А. Аврамовъ къмъ		финансова година. (Първо четене — продълже-	
министра на вътрешнитѣ работи и народното		ние разискванията и приемане)	1033
здраве относно нанесената му обида отъ стар-			
шия стражаръ Василь Лесичковъ въ с. Дрън-		Дневенъ редъ за следващото заседание	1057
вецъ, Ломска околия. (Съобщение)	1033		

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Пристъпватъ нужното число народни представители. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Аневъ Василь, Богоевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Ради, Гаговъ Петъръ, Гашевски Никола, Дековъ Петко, Йотовъ Никола, Казанаклиевъ Георги, Калиновъ Благой, Караджовъ Костадинъ, Каракашевъ Никола, Кафеджийски Георги, Лунговъ Николай, Маджаровъ Рашко, Мелнишки Боянъ, Мошановъ Стойчо, Марулевъ Йосифъ, Найденовъ Никола, Орозовъ Александъръ, Пастуховъ Кръстю, Петровъ Дойчинъ, Савовъ Сава, Статевъ Христо, Ташевъ Димо, Христовъ Александъръ и Янакиевъ Василь)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

На г. Костадинъ Караджовъ — 1 день;
 На г. Николай Алексиевъ — 2 дена;
 На г. Георги Казанаклиевъ — 2 дена;
 На г. Рашко Маджаровъ — 3 дни;
 На г. Петко Пеневъ Колевъ — 3 дни;
 На г. Борисъ Ецовъ — 4 дни.

Постъпило е питане отъ народния представителъ г. Аврамъ Аврамовъ относно нанесената му обида отъ старшия стражаръ Василь Лесичковъ въ с. Дръновецъ, Ломска околия. Това питане ще бѣде изпратено на г. министра на вътрешнитѣ работи, за да отговори.

Пристипваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1934/1935 финансова година — отговоръ на министритѣ.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Азъ моля да бѣда извиненъ, че нѣмахъ възможность поради неразположение да пристъпвамъ и да чуя дебатитѣ, които станаха по бюджета. Съгласенъ съмъ съ забележката, която уважаемиятъ г. Буровъ е направилъ, че министърътъ на финанситѣ трѣбва да пристъпва на тия дебати, обаче бѣхъ въ такова положение, че нѣмахъ възможность да пристъпвамъ. Дори и днесъ съмъ дошълъ съ половинъ глава и половинъ крака, за да изпълня дълга си.

Г. г. народни представители! Доколкото следихъ дебатитѣ и това, което е казано въ мое отсъствие и което провѣрихъ отъ дневницитѣ, трѣбва да кажа, че критиката, която се направи по бюджетитѣ, съ малки изключения, бѣше доста бледа, въ този смисълъ, че не бѣше направенъ обективно единъ правиленъ анализъ на бюджетното положение и на условията, при които днесъ се работи. А това сѣ двата основни елемента, които трѣбва да бѣдатъ съобразени въ преценката на бюджетопроекта, който вамъ се слага.

Азъ мисля, че имаме да разгледаме основно два въпроса. Отъ една страна, особенитѣ стопански и финансови условия, при които днесъ живѣемъ, които условия сѣ силно промѣнени, поради две съществени причини: едната, датираща още отъ 1929 г., а другата, засилила се много повече отъ 1931 г., по-специално отъ началото на 1931 г. насамъ; това сѣ две основни причини въ нашия стопански животъ, които иматъ отражение въ бюджета, които не могатъ да бѣдатъ измѣнени по волята на правителството. Отъ друга страна, усилията, бихъ казалъ, свръхусилията, които сѣ вложени, особено последната година, при упражнението на бюджета, който ще се приключи наскоро, сѣщо така трѣбва да бѣдатъ преценени обективно, за да се види, че бюджетътъ ще се приключи по единъ начинъ по-добъръ, отколкото даже ние самитѣ сме очаквали.

За мене има единъ въпросъ, по който азъ очаквахъ да получа упрѣци тукъ. Сме ли ние наясно по положението или вървимъ въ тъмно, съ затворени очи — този за мене е съществениятъ въпросъ — а отъ тамъ, правятъ ли се максималнитѣ усилия, за да може да се свържатъ двата края, така както се мѣчимъ да правимъ това презъ периода отъ 2 и половина години, безъ да създадемъ за държавата, за съкровището, единъ сантимъ нови дългове къмъ ония, които сѣ заварени?

Г. г. народни представители! Може би въ началото, когато азъ направихъ това заключение отъ рекапитулацията за периода отъ две и половина години, да се видѣ то малко чудно; може би всичко това отъ официалнитѣ данни, които се приключватъ отъ Върховната смѣтна палата, да не може да се потвърди напълно. За да подкрепя, обаче, тая моя мисълъ, азъ ще си послужа съ ония документи, които сѣ

най-мъродавни, а именно съ касовото, а не съ счетоводното положение на съкровището.

Г. г. народни представители! Предъ мене сѣ шесть листа за положението на държавното съкровище, които винаги, въ всѣки моментъ, даватъ ясна представа за всѣки открити и неизплатени задължения на държавата, които фигуриратъ по бюджетитѣ — редовни, извънредни, фондови и т. н. Азъ ще си послужа само съ тия документи, защото считамъ за излишно да си служа съ други цифри и да припоптарямъ онова, което миналия пътъ четохъ. На 1931 г. съкровището, къмъ Народната банка, показва 1.286.140.951 л. — безъ да чета цифритѣ помежду — неизплатени, открити задължения къмъ всѣкитѣ ресори, а не едно счетоводно приключване. По сѣщия документъ на 7 мартъ 1934 г. ние виждаме единъ остатъкъ отъ 1.174.273.000 л. Косвено, г. г. народни представители, ние сме въ сѣщото положение, или съ едни нишожни цифри на открити задължения на държавата, което потвърждава напълно онова, което азъ подчертахъ, защото то почива на всѣкитѣ тия подробни изчисления, които азъ съмъ правилъ, като не съмъ се задоволявалъ само съ формалнитѣ смѣтки.

Азъ считамъ за излишно да навлизамъ въ подробности, за да потвърдя оная декларация, която имамъ куража да направя. Смѣтамъ, че всѣки единъ отъ васъ добре разбира оная отговорност, която нося като финансовъ министъръ, когато отъ това мѣсто тукъ правя едни такива категорични декларации.

Г. г. народни представители! Азъ и миналия пътъ казахъ и сега ще повторя — нѣма да ви давамъ подробни цифри и данни — че едвали е имало друго правителство у насъ, което е имало щастieto да работи при едни условия така основно различаващи се отъ тия, при които то е поело управлението, или една, две години по-напредъ. Такова различие въ историята на България не е отбелязано.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Такова базгрижие!

Министъръ С. Стефановъ: Нѣма въ историята на България моментъ, когато едно правителство, следъ като е поело управлението, да е заварило единъ износъ намаленъ по стойностъ 300%, да сѣ намалѣли девизнитѣ постѣпления 300%, да е намалѣла по стойностъ вътрешната доходностъ подъ 40%. Тази основна база не бива никога да се изпуска изъ предъ видъ, когато ще правимъ нашитѣ заключения. И, г. г. народни представители, при тѣзи стопански условия, които ще обясня малко по-подробно по-късно, за да имате една по-пълна представа, въ приключения вече периодъ отъ 2 и половина години — не единъ бюджетъ, взетъ изолирано самъ за себе си — имаме срѣдно 90% реални постѣпления отъ предвиденото, като недостигътъ отъ 10% се е намалявалъ постепенно. Посрѣщани сѣ били текущитѣ нужди, изплатени сѣ били частъ отъ миналитѣ задължения. Така че за цѣлия този периодъ при една намалена доходностъ на народното стопанство, отъ което държавата трѣбва да черпи приходитѣ си, подъ 40%, ние сме реализирали срѣдно 90% постѣпления отъ предвиденитѣ.

Г. г. народни представители! Азъ този пътъ нѣма да ви цитирамъ много цифри за сравнение. Ще си послужа само съ общи цифри за единъ периодъ, за да потвърдя напълно мисълта, която изяснямъ предъ васъ. При тѣзи условия, при тази намалена доходностъ на народното стопанство, ние сме имали, както казахъ, срѣдно за цѣлия периодъ отъ 2 и половина години реални постѣпления надъ 90% отъ предвиденитѣ, а сме похарчили много по-малко. Ще бждатъ ли тогава отречени усилията на правителството, г. г. народни представители, което има куража да излѣзе предъ васъ и да каже, че въпрѣки тежкитѣ условия, то можа, съ мѣрkitѣ, които взе въ две посоки — да съкращава разходитѣ, доколкото е възможно, и да търси нови приходи не отвънъ, а вътре въ страната, безъ да създаде посѣпване, както мнозина мислятъ — да направи много? $\frac{3}{4}$ отъ новосъздаденитѣ за държавата приходи сѣ само отъ регламентация на свръхпечалби. Азъ съмъ готовъ да навлѣземъ и въ тази материя, за да ви докаже, че и тази декларация, която правя, отговаря напълно на истината; че ония повишения, които днесъ има за нѣкои стоки, тѣ далечъ не се държатъ на новитѣ адвалорни такси или на нѣкакви обдози, а сѣ дължатъ на посѣпването, настѣпило въ странство, на тия материали отъ 5—6 месеца или отъ година насамъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Нищо подобно. Има тенденция на намаляване, а не на посѣпване.

Министъръ С. Стефановъ: Г. Георги Петровъ! Азъ съжалявамъ, че трѣбва да споря съ Васъ. Азъ говоря за нѣкои вносни материали за индустрията.

Г. Петровъ (нац. л. П): Посочете ги.

Министъръ С. Стефановъ: Само вълната е посѣпнала съ 80%.

Н. Захариевъ (з): Тя е внесена преди една година.

Министъръ С. Стефановъ: Позволете ми поне въ тая областъ да имамъ компетентностъ.

Н. Захариевъ (з): Но сега не се внася вълна. За 5 години имаме запаси отъ вълна въ България.

Министъръ С. Стефановъ: Непрекъснато се внася, защото днесъ не могатъ да ставатъ такива вносове, каквито предполагате. Излишни приказки сѣ тия, г. Захариевъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): При едно посѣпване съ 80% на вълната, какъ може да се поддържатъ на пазара тия цени на мѣстнитѣ платове, които тѣ иматъ?

Министъръ С. Стефановъ: Отражението ще дойде по-късно.

Г. Петровъ (нац. л. П): Въ такъвъ случай, значи, вашата политика не е засегнала печалбата на индустрията.

Министъръ С. Стефановъ: Адвалорнитѣ такси какво показватъ?

Г. Петровъ (нац. л. П): Ако тази година съ 80% е повишенъ суровиятъ продуктъ, т. е. вълната за текстилната индустрия, това би трѣбвало да се отрази върху ценитѣ на платоветѣ на пазара И, ако не се отразява, това показва колко грамадна е била печалбата на текстилната индустрия. Въ такъвъ случай носите отговорност, защото не сте я намаляли.

Министъръ С. Стефановъ: Тогава г. Петровъ моля да ми отговори: съ ревизията на списъка на материалитѣ какво направихме — посѣпване или регламентиране?

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ казвамъ, нѣма посѣпване.

Министъръ С. Стефановъ: Тогава какво оспорвате?

Г. Петровъ (нац. л. П): Вие твърдите, че има посѣпване на материалитѣ на вътрешния пазаръ, поради покачване ценитѣ на международното тържище. Вие твърдите това.

Министъръ С. Стефановъ: Това не значи, че въ сѣщото съотношение ще настѣпи и повишението, г. Георги Петровъ. Азъ казахъ друго, което поддържамъ и съмъ готовъ на анкета, че $\frac{3}{4}$ отъ увеличението на приходитѣ, които получихме било чрезъ адвалорнитѣ такси, било чрезъ корекции на списъцитѣ, било чрезъ всевъзможни патенти, е за смѣтка на печалбитѣ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Има повишение ценитѣ на фабрикатъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Помня, че когато се предприеха тѣзи мѣрки, се считаше отъ нѣкои, че това сѣ палиативи, които нѣма да дадатъ никакъвъ резултатъ. Даже азъ чухъ тогава възражението: „Кѣде сѣ тия приходи?“ Искаха да ги видятъ аритметически дадени. И днесъ мнозина въ критикитѣ си сѣ казали: „Кѣде сѣ тия приходи?“ Искатъ да ги видятъ аритметически. Г. г. народни представители! Отговарямъ, че безъ всѣки тия мѣрки и корекции, които направихме, дефицититѣ щѣха да бждатъ съ 700—800 милиона лева годишно повече. При единъ вносъ, възлизашъ на 6 милиарда лева или при единъ вносъ въ 1932 г., възлизашъ на 3 милиарда и половина лева, и при единъ вносъ днесъ, възлизашъ на 2 милиарда лева, приходитѣ не могатъ да дадатъ сѣщото съотношение, обаче ние получаваме приходи 40% отъ макаръ и малкия вносъ, когато въ миналото сѣ се получавали приходи отъ вноса само 18—19—20—22%. Ами въ другата посока — корекциитѣ, които бѣха направени въ законъ за прѣжитѣ данъци? Нима ще бждатъ отречени и всѣкитѣ ония усилия, и административнитѣ мѣрки, които сѣ взеха, и нима ще се каже, че нѣма резултатъ отъ тѣхъ? Азъ мисля, че това значи да се откаже една истинна тѣй очевидна, която не може да бжде оспорвана отъ никого.

Но има и нѣщо друго. Нима и тукъ не трѣбва да си послужимъ съ сѣщия аршинъ, за да премѣримъ всѣкитѣ тия мѣрки и да ги нанесемъ върху една стопанска ко-

нюнктура свършено друга? Ако има нещо основно погрешно въ цѣлия споръ, който водимъ отъ 2½ години, то е туй, че ние се отклоняваме отъ основната и правилна база, откъдето всички трѣбва да изхождаме, когато правимъ нашитѣ преценки. Не бива взаимно да се обвиняваме, а трѣбва обективно да се произнесемъ върху дадени положения, които се поднасятъ на преценка отъ народното представителство. Ако ние тукъ по този принципиаленъ въпросъ не сме съгласни, тогава ние не сме съгласни по нищо, г. г. народни представители. Тукъ е възелътъ на всичкитѣ въпроси, тукъ е основага, откъдето трѣбва да излиземъ въ преценката на резултатитѣ отъ всички мѣрки и мѣроприятия, които сж взети. Какъ може да искате вие днесъ постѣпления отъ митницитѣ, когато въ миналото вносътъ е билъ 6½ милиарда лева, въ 1929 г. е билъ 8 милиарда лева, а днесъ той е 2 милиарда лева? Следъ всичко това какъ искате да не намалятъ тия приходи? Въпрѣки туй косвенитѣ данъци постѣпватъ. Въпрѣки че се направи бележка, че става контрабанда съ тютюна, че приходитѣ отъ тютюна намалявали, тѣ се компенсиратъ отъ другадѣ; въпрѣки че се направиха облекчения на по-слабитѣ данъкоплатци, което е една необходимостъ — въпрѣки всичко туй, г. г. народни представители, ние подчертаваме, че имаме едни реални постѣпления по нашитѣ предвиждания въ размѣръ на 90%. Това не значи, че ние имаме 10% недоимѣкъ, защото въ разходитѣ ние сме икономисали този недоимѣкъ. За 11-тѣ месеци отъ тая година бюджетътъ се приключва съ една разлика отъ предвиденото отъ 25 милиона лева. Азъ искамъ да зная, г. г. народни представители, дали е вложена предвидливостъ и съобразителностъ въ всичкитѣ тия посоки и положения, за които азъ ви говоря, или не? Ако тя не бѣше вложена при тия условия, ние не можеше да имаме положенитѣ резултати.

Отъ всички се взема едно становище и се подчертава, че положението е извънредно тежко, че нашето стопанство много изнемогва. Даже нѣкои отъ ораторитѣ въ своитѣ речи направиха конкуренция въ преценката на положението, която азъ давамъ. И мене ми е приятно да констатирамъ тази конкуренция. Това бѣше съ речта на уважаемия г. Буровъ, който даде една много правилна преценка за истинското народостопанско и финансово положение на страната.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Значи, погрѣшно бѣхте на 21 юний противъ него!

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ С. Кирчевъ) А бе вие сте се заели само да апострофирате безъ всѣкакъвъ смисълъ!

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Всички сме съгласни съ тази констатация, че трѣбва да се правятъ икономии въ бюджета. Азъ съмъ казвалъ много пѣти тукъ, че икономитѣ по бюджета, които сме направили въ този периодъ, далечъ не сж нормалното намаление отъ единъ милиардъ лева, а сж несравнено много по-голямъ, защото днесъ има една система бюджетна, свършено различна отъ тая въ миналото. Въ миналото за едни и сжщи разходи се харчеше и по бюджета, и по фондовѣтѣ. Разходитѣ по фондовѣтѣ днесъ въ 3/4 сж премаханати; правятъ се разходи, като изключение, само по два-три по-маловажни фондове. Днесъ разходитѣ сж концентрирани въ бюджета и има едно единство въ тѣхъ; има и контролъ. При туй положение, когато ние вземемъ действителнитѣ разходи на отдѣлнитѣ ресори, направени било по редовния бюджетъ или по свръхсметни кредити или по фондовѣтѣ, и ги съберемъ, и ги съпоставимъ съ нуждитѣ до оня размѣръ, до който ние сме ги свели по бюджета, който ви предлагаме на преценка, ще констатираме, г. г. народни представители, че фактическото намаление е 1 милиардъ и 800 и нѣколко милиона лева. Това трѣбва да бѣде оценено! И ето ви пакъ единъ примѣръ, съ който често пѣти — и въ миналото, и сега — съмъ поддържалъ, че не сж само официалнитѣ счетоводни бумажки, които ви даватъ картината на финансовото положение, откъдето вие може да се ориентирате напълно по даденъ въпросъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Отъ гдѣ черпите вие Вашитѣ сведения? Нали отъ сжщитѣ източници, откъдето ги черпимъ и ние?

Министъръ С. Стефановъ: Пакъ отъ сжщитѣ източници, г. Петровъ, но малко по-другояче

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Петровъ! Вземете думата по бюджета на търговията и тогава отговорете на министъра на финанситѣ. Той сега отговаря на едни критики. Вие ще имате възможностъ утре, други денъ по бюджета на търговията да вземете думата и да му отговорите.

Г. Петровъ (нац. л. П): Само за разяснение го запитахъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Моля, г. Петровъ!

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Г. Петровъ ме пита отъ гдѣ вземамъ тѣзи цифри. Това сж официални бумажки на приключени бюджети.

Г. Петровъ (нац. л. П): Вие не разбрахте мисълта ми.

Министъръ С. Стефановъ: Но азъ не се задоволявамъ съ тѣзи цифри днесъ, не съмъ се задоволявалъ и въ миналото, г. Петровъ — вие помнете какъ азъ съмъ критикувалъ този начинъ на счетоводство. Не че държавното счетоводство е неправилно, но, когато държавата се намира въ едно такова положение, когато не е редовна въ своитѣ платежи, никое счетоводно приключване не може да ви даде картината на финансовото положение на страната.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ще ни даде картината за неизплатенитѣ задължения.

Министъръ С. Стефановъ: По никой начинъ не може да ви даде тази картина, ако вие не си я съставите сами. Ето на какво се дължи различието между цифритѣ, които азъ ви изнасямъ, и цифритѣ, които се намиратъ въ тия официални данни. (Посочва ги) Всичкитѣ тия данни, съ всичката отговорностъ, че тѣ сж истински, ние ги съпоставяме за всички по единъ и сжщъ начинъ — не ги вземаме за насъ по единъ начинъ, а за другитѣ по другъ начинъ.

Н. Захариевъ (з): Двойни теветери.

Министъръ С. Стефановъ: Примѣръ. Г. г. народни представители! Ако бюджетътъ за 1926/1927 г. ни показва, че имаме действителни разходи 6 милиарда и 507 милиона лева, съ единъ дефицитъ отъ 273 милиона лева — това ли е бюджетътъ? Азъ не се задоволявамъ до тукъ. И ако бюджетътъ за 1932/1933 г. е 5.876.000.000 л., съ действителни разходи 6.607.000.000 л. — това ли е бюджетътъ? Не е, отговарямъ веднага азъ. Азъ потърсвамъ всичкитѣ свръхсметни кредити, които сж прокарани презъ сжщата година. Има едни официални дефицити, приключени по бюджета до 30 мартъ, които, обаче, се изплащатъ до 30 юний, когато става счетоводното приключване; има други дефицити, останали отъ сжщия бюджетъ за сметка на сжщия бюджетъ, които се плащатъ съ свръхсметни кредити; пакъ има и други дефицити, които не сж се плащали съ свръхсметни кредити отъ следващи бюджети, а сж се плащали отъ изключителни източници. Всичкото това трѣбва да бѣде правилно анализирано, всѣки разходъ и всѣки приходъ трѣбва да бѣде поставенъ на мѣстото си за съответната година. Само тогава ние ще имаме картината за истинското положение за дадена година. При днешното аномално положение само този е единствениятъ начинъ, по който може да се направи единъ правиленъ анализъ на положението.

Г. Петровъ (нац. л. П): Никогa не е било другояче.

Министъръ С. Стефановъ: Едно друго сравнение, г. г. народни представители, пакъ официално.

Бюджетътъ за 1926/1927 г. ни дава единъ дефицитъ, да кажемъ X, при общъ бюджетенъ дефицитъ — другъ X. Това ли е истинското положение? И продължавамъ за всички следващи бюджети да търся една друга сметка, за да видя въ сжщия периодъ време не сж ли похарчени за бюджетни цели срѣдства, взети отъ други източници. Тогава само мога да направя сравнение за истинския разходъ въ дадена година. Това не го правя, за да обвинявамъ; това го правя единствено, за да подчертая всѣ оная мисълъ, която ни е накарала да намалимъ разходитѣ отъ 6.900.000.000 л. на 5 милиарда лева, даже и въ още по-голямъ размѣръ. Никой не е въ състояние да ни посочи другъ начинъ на плащане разходитѣ за развитиетѣ въ по-голямъ мащабъ нужди, освенъ чрезъ свръхсметенъ кредитъ, какъвто следъ гласуването на бюджета ще се внесе, около 200 милиона лева, за посрѣщане всички оста-

нали недоимъци по параграфитѣ. Отъ една страна, икономии се правятъ, а, отъ друга страна, оставатъ по нѣкои параграфи недоимъци, които ще бждатъ изплатени, като предполагамъ, че нѣма да надминатъ 200 милиона лева.

Това е истинската смѣтка, това е истинскиятъ балансъ за онѣзи, които искатъ да направятъ преценка на положението.

Само отъ стабилизационния заемъ, г. г. народни представители, има изплатени 3.362.000.000 л. разни кредити, отъ които 1.750.000.000 л. сѣ за чисто бюджетни нужди — подчерталъ съмъ ги на съответнитѣ години, като съмъ оставилъ настрана ония кредити, които сѣ отъ другъ характеръ: било за участие на държавата въ Ипотекарната банка, било заеми, дадени отъ държавата, или други изключителни разходи, които не сѣ текущи. Отъ това ще видите, че тая бумага далечъ нѣма да ви даде положението, ако го търсите въ формалното, въ счетоводното приключване на бюджета за дадена година.

Азъ мисля, че има другъ единъ въпросъ, по който нѣколко пѣти тукъ спорихме — въпросътъ за печалбитѣ отъ сребърнитѣ монети. Азъ поддържамъ, и днесъ поддържамъ, че само 100 милиона лева сме взели отъ тая печалба, а не 800 милиона лева, колкото господата отъ Демократическия сговоръ, имаха смѣлостта да изнесатъ, че сме взели.

В. Молловъ (д. ср): Ще се обяснимъ по този въпросъ.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ не мога да се начудя, какъ тѣ можахъ да кажатъ това, когато въ 1930 г. сѣ вземали 400 милиона лева отъ тая печалба, презъ 1931 г., презъ първото полугодие — 180 милиона лева. Счетоводно така е приключена тая смѣтка на края на 1931 г. Ние имаме отъ това перо взети само 100 милиона лева. И друга една цифра ще ви покаже.

Г. Петровъ (нац. л. П): Позволете, г. Стефановъ. Споредъ изследванията на секцията за финансови изучавания при Народната банка, най-компетентното учреждение, данитѣ на което не вѣрвамъ да оспорите, вие сте получили отъ 1 юлий 1931 г. досега...

Т. Торбовъ (д): Т. е., ние и вие.

Г. Петровъ (нац. л. П): ... 517 милиона лева. Това сѣ данни, дадени отъ Народната банка.

Министъръ С. Стефановъ: Какво сме получили?

Г. Петровъ (нац. л. П): 517 милиона лева.

Министъръ С. Стефановъ: Левове има много!

Г. Петровъ (нац. л. П): Отъ печалбата отъ сребърнитѣ монети.

Министъръ С. Стефановъ: Кой казва това?

Г. Петровъ (нац. л. П): Народната банка.

Министъръ С. Стефановъ: Това е лъжа.

Г. Петровъ (нац. л. П): Лъже ли Народната банка?

Министъръ С. Стефановъ: Анализирайте си Вие! Народната банка не може да каже такава глупостъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ искахъ въ Народната банка да ми дадатъ сведения, какви извънбюджетни срѣдства сѣ употребени въ течение на тия години и отъ тамъ ми дадохъ тия данни.

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Г. Петровъ (нац. л. П): Отъ фондоветѣ сте взели 563.000.000 л., отъ печалбата отъ сребърнитѣ монети 517.000.000 л. и отъ съкровищни бонове 700.000.000 л.

Министъръ С. Стефановъ: Тогава излиза, че на тая тема е излизано да се обясняваме. Това сѣ въпроси на дати. Знаятъ се точно датитѣ кога монетитѣ сѣ взети и използвани. А кога сѣ приключени смѣткитѣ, е съвсемъ другъ въпросъ.

Друго перо, което утре ще бжде счетоводно въ активъ на последващия бюджетъ или на два бюджета, на бюджета за 1934/1935 г. и на тоя за 1935/1936 г., ще бжде перото отъ 700.000.000 нетрансферирани левове. Нима това значи, че тия 700 милиона лева, които ще дойдатъ сче-

товодно къмъ двата последващи бюджета, сѣ активъ на тия два бюджета? Не, понеже формално тоя кредитъ ще се заличи презъ тия две години, когато ще стане изплащането на 10% отъ нетрансфериранитѣ суми, на скриптовѣтѣ формално и счетоводно ще видите, че това перо отъ 700 милиона лева ще се покаже като активъ, като печалба презъ последващитѣ два бюджета, а фактически е реализирано отъ днешното управление. Но понеже боноветѣ оставатъ гажъ въ нашитѣ кредитори, докогато се изплатятъ въ 4-шестмесечия издаденитѣ свидетелства за 10-тѣ %, ние днесъ счетоводно не можемъ да махнемъ тая цифра отъ 700 милиона лева и да намалимъ формално нашия дефицитъ, въпрѣки че това сѣ напълно спечелени пари за българското съкровище.

Ето ви обратното, за да ви докажа, че ние не спекулираме съ изяснението на положението различно — както ни иде. Сравненията ни сѣ върху една и съща основа, по единъ и същи начинъ.

Г. г. народни представители! Най-напредъ ще хвърля единъ погледъ на бюджета, който се приключва, и следъ това ще направя едно кратко сравнение съ новия бюджетъ, за да видимъ дали действително новиятъ бюджетъ е построенъ върху една база здрава, положителна и дали действително при днешнитѣ условия и при очевиднитѣ перспективи, които съвсемъ не сѣ красиви, ние можемъ да имаме единъ бюджетъ балансиранъ.

При днешнитѣ условия, г. г. народни представители, да се иска да дадемъ бюджетъ безъ дефицитъ, особено при завареното положение, което също има своя отпечатъкъ въ последващитѣ бюджетѣ, смѣтамъ, че е несериозно такова искане. Не го смѣтамъ за сериозно и затуй нѣма да се нагърбя по-нататъкъ да му възразявамъ. Това искане е тѣй несъстоятелно, че нѣма нужда отъ абсолютно никакво възразение. Да се иска, при едно наследство отъ 1 милиардъ и 400 и толкова милиона лева дефицитъ, да покриемъ напълно текущитѣ нужди, да очистимъ всички ариерета и да приключваме бюджета безъ дефицитъ, ще се съгласите, че това искане е несериозно и е абсолютно невъзможно да се изпълни. Ако действително ние сме успѣли да не увеличимъ дефицита, то ние сме извършили една колосална работа. Ние не сме дали на съкровището нито единъ сантимъ новъ дефицитъ.

Бюджетътъ за 1930/1931 г. безъ свръхсмѣтнитѣ кредити, е искалъ отъ държавното съкровище 6.998.843.090 л. Бюджетопроектътъ, който ви се предлага, иска отъ държавното съкровище 5.164.258.000 л. или 1.834.585.090 л. помалко.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, че едно намаляние на държавния бюджетъ съ 1 милиардъ и 834 милиона лева, въ единъ периодъ отъ две години и половина, е единъ колосаленъ успѣхъ. Това не е една задача нито тѣй проста, нито тѣй лесна, както може всѣки единъ да си я представява. Тукъ нѣма абсолютно никакво извъртане, абсолютно никакво осукване; тукъ има една гола истина, която се потвърждава съ всички цифри, които сѣ напълно проверени, безъ да имаме каквито и да е свръхсмѣтни кредити.

Други данни. Бюджетътъ за 1926/1927 г. е приключенъ отъ Смѣтната палата съ 393 милиона лева дефицитъ. Бюджетътъ за 1927/1928 г. се приключва съ 40 милиона лева излишекъ — това е веднага следъ сключване заема отъ 1926 г. Бюджетътъ за 1928/1929 г. приключва съ 299 милиона лева излишекъ, поради сключения заемъ презъ 1928 г. Бюджетътъ за 1929/1930 г. дава 328 милиона лева дефицитъ. Бюджетътъ за 1930/1931 г. дава 1.207.000.000 л. дефицитъ, плюсъ единъ свръхсмѣтенъ кредитъ отъ 216 милиона лева, или всичко 1.424.000.000 л. дефицитъ, който ние наследихме.

Г. г. народни представители! Ако тѣй взети тия сведения за предшествуващитѣ бюджети ни показватъ, че има или излишекъ или дефицитъ, това ли е действителното положение, това ли е истинското приключване на тѣзи бюджети? Азъ ви посочихъ другата бумага, споредъ която презъ този периодъ отъ години се изхвърлятъ 1%, милиарда лева бюджетни разходи, които, като се нанесатъ, ще се види какви сѣ истинскитѣ цифри.

Ето ви други доказателства, за да видите, че и въ най-благоприятнитѣ години, които не могатъ и да се сравняватъ съ днешнитѣ; ние сме приключвали съ едни неимоверно голѣми, фактически и формално, дефицити. Заварениятъ дефицитъ отъ 1.424.000.000 л., за 1931/1932 г. става 1.092.000.000 л. — намалява се съ 300 милиона лева; презъ 1932/1933 г. намалява на 1.019.000.000 л., а тази година, 1933/1934 г., ще бжде около 800 милиона лева. Съ тѣзи данни, г. г. народни представители, които сѣ основно проверени и не могатъ да бждатъ отречени, не се ли потвърждава оная мисль, която казахъ, че по цѣлата линия на

бюджетната политика ние сме следвали строго пътя на икономии, пътя на търсене нови приходи и сме приключвали, потретвамъ, безъ никакъв новъ дефицитъ?

Какво ни дава, г. г. народни представители, бюджетътъ за 1933/1934 г., който ще трѣбва следъ нѣколко дни да бѣде приключенъ? Тукъ трѣбва да отговоря на оная бележка, която се направи отъ много оратори, за елемента на предвидливостта, а не само на обикновена аритметика, на обикновено съпоставяне на цифритѣ. И вие виждате, че тази предвидливостъ напълно е вложена и че не сме се задоволявали само съ приключване на бюджета, споредъ както той е съставенъ, но презъ годината непрекъснато съ се правила измѣнения на законитѣ и съ се търсили нови приходи, а, отъ друга страна, при изпълнението на бюджета съ се правила много енергични съкращения, за да може той да бѣде приключенъ въ 11-тъ месеца само съ 25.132.617 л. или съ 1/2% по-малко, отколкото е предвидено.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че при този начинъ на разяснение и при тѣзи данни, които ви давамъ и които всѣки може да провери, неоснователни сѣ всички тѣзи бележки, които бѣха направени по отношение на втория елементъ, който днесъ повече отъ всѣкога трѣбва да се влага при съставянето на единъ бюджетъ, държейки се смѣтка, че днесъ нѣма възможностъ да търсимъ или да си служимъ съ каквито и да било други странични приходи, а животътъ на държавата трѣбва да бѣде осигуренъ, тя трѣбва да живѣе. Този елементъ е вложенъ напълно.

Г. г. народни представители! Постѣпленията, въ сравнение съ предшестващата година, сѣ приключени съ 101%. Обаче ние не сме изразходвали напълно предвиденитѣ разходи. Бюджетътъ, взетъ заедно съ изплащането на една голѣма частъ ангажменти открити, неформени дефицити, ви дава единъ недоимѣкъ, отъ 396.041.000 л. Бюджетътъ, взетъ за себе си, безъ тия разходи, е напълно балансиранъ. Но той ще покрие частъ отъ 1.019.000.000 л. дефицитъ, който преди малко ви прочетохъ, останалъ отъ минали години, който се търкаля презъ третѣ години и който ще се сведе на около 870 милиона лева.

Г. г. народни представители! При тѣй приключеното положение за 11-тъ месеци, азъ мисля, че ние имаме вече напълно картината, базата, върху която можемъ да правимъ сравнението за чисто аритметическия въпросъ спрямо бюджета, който е подложенъ на вашата преценка. Бюджетътъ, който ви е внесенъ, се знае, че се внася съ едно намаление формално отъ около 70 и нѣколко милиона лева. Обаче въ него има вписани около 212 милиона лева нови разходи, както вече ви се обясни, по силата на законни задължения. Тѣзи нови разходи сѣ: за погашение на 6% съкровищни свидетелства, съгласно закона, който сега гласувахме — 40 милиона лева; лихви за сѣщитѣ — 6.600.000 л.; за погашение на съкровищни свидетелства по другия законъ, за отчужденитѣ имоти — 20 милиона лева; лихви за сѣщитѣ — 7.600.000 л.; за погашение 5% заемъ отъ фонда за „Общественитѣ осигуровки“, за безработнитѣ — 1.084.000 л.; лихви за сѣщия — 287.000 л.; за погашение и лихви на Българската земеделска банка и Чинувническото дружество — 28.545.000 л.; за погашение и лихви на Българската земеделска банка по заема за Добруджа — 19.470.000 л.; за субсидия на Българската земеделска банка и на популярнитѣ банки, съгласно закона за облекчаване на длъжницитѣ и заздравяване кредита — 65.000.000 л.; за субсидия на Погасителната каса по сѣщия законъ — 1 милионъ лева; 10% за нетрансфериранитѣ суми, съ които трѣбва да се изплатятъ издаденитѣ свидетелства — 38 милиона лева за двѣ шестмесечия. Или всичко — 227.586.000 л.

Фактически въ този бюджетъ е направено едно съкращение отъ 300 и нѣколко милиона лева реално отъ които 70 милиона лева видимо, като намаление на бюджета, и 227 милиона лева вписани нови разходи, по силата на законни задължения.

Г. г. народни представители! Една бележка, на която трѣбва да отговоря, направена отъ г. Буровъ и припозторена отъ г. Георги Петровъ и отъ други оратори, ако се не лъжа отъ г. Пастуховъ, е тази: какви сѣ тия 260 милиона лева, които фигуриратъ въ глава X на стария бюджетъ или глава XII на бюджетопроекта? Това сѣ недобори — една практика, която продължава. Нѣма абсолютно нищо ново. Това е едно перо напълно реално, защото само досега, за 11-тъ месеци, ние имаме събрани отъ недобори 272 милиона лева, а предвиждаме 260 000.000 л.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ето Ви бюджетътъ

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Прегледайте всичкитѣ бюджети Азъ Ви казахъ да проверите бюджетитѣ отъ 1926 г. насамъ. Това перо фигурира навредъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Но какви сѣ реалнитѣ постѣпления?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тѣ сѣ показани.

А. Буровъ (д. сг): А по прѣжитѣ даждия какви сѣ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама Вие пледирайте, като че това е нова практика, неотговаряща на закона за бюджета, отчетността и предприятията.

А. Буровъ (д. сг): Не, не.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Прочетете всичкитѣ бюджети. Тѣй бѣше.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ето на какво се дължи недоразумението . . .

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Министъръ С. Стефановъ: За 11-тъ месеци сѣ събрани 227 милиона лева. Има едно малко намаление поради туй, че приходитѣ отъ митницитѣ макаръ че сѣ акцизъ, минаватъ въ друга глава — една реформа, за която азъ ви говорихъ при първото си изложение. Предвиждатъ се 260.000.000 л. Този приходъ ще бѣде несравнено по-голямъ, защото, поради известни затруднения, които станаха по извънреднитѣ комисии, ние още не сме събрали приходитѣ по новитѣ облози отъ около 90 и нѣколко милиона лева; тѣ не сѣ още постѣпили.

Г. Петровъ (нац. л. П): Недобори, нали?

Министъръ С. Стефановъ: Да.

Г. Петровъ (нац. л. П): Ето грѣшката Ви.

Министъръ С. Стефановъ: Каква грѣшка?

Г. Петровъ (нац. л. П): Позволете ми да обясня.

Министъръ С. Стефановъ: Това не е нова работа, за да се обяснява.

Г. Петровъ (нац. л. П): Не е нова.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ министъръ С. Стефановъ) Прочетете му бюджета.

Г. Петровъ (нац. л. П): Прочетете го, за да разберете грѣшката

Министъръ С. Стефановъ: Защо да повтарямъ работи, които се знаятъ! Глава X — недобори. По § 1. Поземеленъ данѣкъ — предвидено за 1930/1931 г. 350.000.000 л. Събираха се по-рано 100 милиона лева; сега се събиратъ 50 или 60 милиона лева, поради освобождаване отъ поземеленъ данѣкъ на земи до 100 декари Недоборитѣ постѣпваха на другата година и минаваха въ глава X, сега глава XII, по които реално постѣпваха 100—120 милиона лева.

Г. Петровъ (нац. л. П): Тѣй, тѣй Обаче въпросътъ е другъ: по-рано се предвиждаха приходи по двата параграфа, а сега предвиждате по цѣлата глава.

Министъръ С. Стефановъ: Тамъ влизатъ глобитѣ и конфискациитѣ. Нѣма защо да повтарямъ една работа много ясно.

Г. Петровъ (нац. л. П): Да се разберемъ. По двата параграфа не можете да предвиждате приходи, съгласно чл. 6 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама не се предвиждатъ. Сборътъ се предвижда. Онзи денъ ви го казахъ. Елате да видите бюджетитѣ отъ 6 години насамъ. Защо спорите по една фактическа работа?

Г. Петровъ (нац. л. П): Отъ 5—6 години по тѣзи два параграфа не се предвиждатъ кредити, и сега не се предвиждатъ.

Министър д-ръ А. Гиргиновъ: Не се предвиждат, обаче фактически постъпват суми.

Министър С. Стефановъ: Г. Петровъ! Г. Молловъ е при васъ — нека Ви обясни той тази работа.

Г. Петровъ (нац. л. П): Азъ ще Ви обясня. Азъ Ви казвамъ, че по двата стари параграфа 87 и 88 — недобори — не може, съгласно чл. 6 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, да се предвиждатъ суми въ новия бюджетъ, и вие не предвиждате. Но по стария параграфъ 89 на глава XII отъ бюджета — остатъци отъ суми, отпущнати по сключени бюджети — вие предвиждате 260 милиона лева. Г. Мушановъ казва, че това е сборъ по тритъ параграфа. Това е заблуждение, грѣшка.

Министър-председател Н. Мушановъ: Моля Ви се! Ето Ви бюджета отъ 1930/1931 г. (Глъчка. Оживление) Моля Ви се, нѣма нужда тукъ отъ изкуство, а има нужда човѣкъ да знае да чете цифритѣ. По бюджета за 1930/1931 г. сѣ предвидени недобори отъ обложни данѣци 316 милиона лева; недобори отъ акцизъ на вина и данѣкъ върху материалитѣ за ракия — 57 милиона лева; остатъци отъ суми, отпущнати по сключени бюджети — 39 милиона лева; или всичко 412 милиона лева

Г. Петровъ (нац. л. П): Ама постъпления? Да се разберемъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Разбира се. И тѣ служатъ за база, за да се опредѣли приходътъ за следващата година.

Г. Петровъ (нац. л. П): Г. Мушановъ! Не е така. Бюджетътъ е предъ Васъ. По двата първи параграфа отъ глава XII не предвиждате постъпления, съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията; предвиждате по третия параграфъ — § 90 — 260 милиона, а сѣ постъпили по текущия бюджетъ 36 милиона лева. И въ общинскитѣ бюджети е същото — и въ тѣхъ не се предвиждатъ тия недобори.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Моля, г. Петровъ, нѣмате думата.

Н. Падаревъ (д. сг. Ц): Трѣбва да влѣзе въ кабинета, за да го разбере.

Г. Петровъ (нац. л. П): Това е една елементарна работа.

Министър д-ръ Гиргиновъ: Трѣбва нѣкое вечерно училище да откриемъ по бюджетно право, за да го разбере.

Министър С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Азъ мисля, че въпросътъ, който повдигна г. Петровъ, е доста изясненъ, не е новъ и нѣма какво повече да се спирамъ на него.

Г. г. народни представители! По § 71 г. Буровъ повдига въпросъ защо сѣ вписани като приходъ 86.774.000 л. Менъ ми се струва, г. г. народни представители, че г. Буровъ по-добре ще разбере и разбира отъ всички ни, които сме тукъ, значението на този кредитъ и затова излишенъ бѣше въпросътъ, който той слага. Азъ смѣтамъ, че ако той го е сложилъ отъ гледището на чистата аритметика, за да изтъкне една празнота въ бюджета, и азъ отъ гледище на чистата аритметика мога да посоча много такива параграфи — защото съставянето на бюджетопроекта стана много набърже — особено по прѣжитѣ данѣци, постъпленията, по които ще бждатъ съ едно голѣмо увеличение въ следващия бюджетъ, дължащо се на новитѣ измѣнения на закона за събиране на прѣжитѣ данѣци, които ще дадатъ резултати несъмнено по-голѣми, въпрѣки че нѣма какво повече да се облага днесъ.

Въпросътъ, който повдига г. Буровъ, се касае за сумата, която трѣбва да се получи отъ Гърция, по спогодбата Молловъ—Кафандарисъ. Тази сума ние не можехме да не я впишемъ въ бюджетопроекта, както не можехме да не впишемъ и невписанитѣ до миналата година нетрансферирани левове, които вписахме въ допълнителния бюджетъ, понеже всичко почива на договори. Докато договоритѣ не сѣ ликвидирани и, докато нѣма въ тѣхъ установена една фактическа промяна, тѣзи суми трѣбва да фигуриратъ въ бюджета.

Насреща, обаче, е разходътъ, който е предвиденъ въ бюджета за държавнитѣ дългове. Този разходъ ние сме длъжни да го управяваме, защото се намираме предъ положение да отговаряме на вътрешни нужди у насъ, не-

зависимо отъ това, дали въпросътъ за плащанията по спогодбата Молловъ—Кафандарисъ е уреденъ или не. Този въпросъ е отъ свършено друго естество. Тази година погашението отъ 42 милиона лева ние не сме го направили, следователно, това като се отразява на бюджета на държавнитѣ дългове, една незначителна разлика отъ 34 милиона лева ще останатъ въ минусъ. Но мене ми се струва, че при единъ бюджетъ отъ 5—6 милиарда лева има кредити и разходи отъ такова естество, които не могатъ никой пътъ да бждатъ точно изчѣслени. Трѣбва да се направи преценка на бюджета въ неговата цѣлостъ; а за неговата цѣлостъ азъ ви говорихъ и смѣтамъ, че е излишно повече да се говори. Не може да се смѣтне, че това е нѣкакъвъ особено голѣмъ кусуръ въ бюджетопроекта и че, отъ гледище на аритметиката, то може да се изрази въ голѣми дефицити.

Една друга бележка ще направя по отношение на § 18 — бандеролъ и акцизъ върху тютюна — защо сме предвидили 700 милиона лева. Вѣрно е, че предвиденото по този параграфъ е може би съ 40—50 милиона лева повече — азъ това нѣма да го отрека. Но, г. г. народни представители, има много други параграфи, особено по прѣжитѣ данѣци, които даватъ разлики по-голѣми, както има такива и по косвенитѣ данѣци. Обаче за това имаме следното оправдание: че ние действително сме взели много енергични мѣрки срещу контрабандата на тютюнъ. Най-сѣществената отъ тия мѣрки, която досега се проповѣдаваше отъ години и трѣбваше да се направи, ние наистина я взехме — тя е забраната на съенето тютюнъ кждето трѣбва и кждето не трѣбва. Вие сте чели наредбата, която излѣзе вчера сутринта въ вестникитѣ. Следъ като се съветвахме съ всички компетентни хора, търговци, кооперации, Земледѣлска банка, ние установихме окончателно програмата за съзвѣтането на тютюна.

Азъ, обаче, не мога да нѣмамъ сѣщитѣ опасения, които има г. Буровъ при преценката на този въпросъ, защото днесъ имаме едно малко по-друго положение, което ни задава голѣми страхове. Когато реколтата се разпродава веднага, следъ като бѣде събрана и очистена въ селата, и провѣрките сѣ направени, друго е положението; но когато реколтата остава въ селата, може би до следващата година, ако не изцѣло, то половината, положението е свършено друго. Ето, въ последно време, отъ две години насамъ, виждаме, че цѣлата реколта тютюнъ не се продава въ сѣщата година, а се натрупва поради непродадени стари тютюни, поради хиляди други причини, левизни затруднения и т. н. Всичко това, каквито и мѣрки да се взематъ, улеснява контрабандата, независимо отъ главната и основна причина, че на производителя вие му искате 220 или 250 л. за единъ килограмъ трето качество цигари, а своя тютюнъ той го продава по 10 л.

Тѣзи условия сѣ свършено различни отъ условията преди 3—4 години, когато производителътъ продаваше 100 л. килограмъ тютюнъ и когато бѣше много обяснено, защо контрабандата не бѣше развита въ тѣзи размѣри, въ които е развита днесъ. Съ мѣрките, които сме взели — преследването на контрабандата и увеличението на бандерола, който се заплаща по-скоро отъ официалната такса и който смѣтаме сега да увеличимъ поради спадаването на ценитѣ на тютюна — ще забележите, че приходитѣ далечъ не вървятъ паралелно съ консомацията; намалението на приходитѣ върви въ много по-слабо темпо, отколкото намалението въ консомацията.

Ето защо, г. г. народни представители, тукъ ви обръщамъ вниманието да прецените добре голѣмитѣ усилия, които сѣ вложени въ преследването на контрабандата и въ контролата, която се върши, въпрѣки тежкитѣ условия. Разликата между количеството на консомирания тютюнъ и приходитѣ далечъ не е оная, която бѣше преди 3—4 години.

Съ тия нѣколко обяснения, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ да завърша по този въпросъ.

Г. Петровъ (нац. л. П): Нѣщо за солта, г. министре, кажете. Защо сте предвидили 150 милиона повече по § 13 и 17 отъ акцизъ върху мѣстната и иностранна солъ?

Министър С. Стефановъ: Г. Петровъ! Абсолютно никакви 150 милиона лева въ повече нѣма предвидени отъ солта. Тая година, както ви е известно, реколтата на нашата солъ бѣше развалена и се наложи внасянето на солъ отъ странство. Внесоха се около 21—22 милиона килограма солъ. Това е то приходътъ, който е дошълъ. Нѣщо повече, всичкитѣ онзи приходи, който виждате по това перо, иде отъ закона за усиляване на приходитѣ, който е далъ само за нѣколко месеци — табличката е предъ мене — 80 и нѣколко милиона лева; въ продължение на 12 месеца, и при корекциитѣ, които има да се правятъ,

тия приходи не могат да манкират, не могат да намалят; тѣ сѣ повече на базата на патенти и адвалорни такси отъ индустриалния вносъ, който е установенъ на 50%.

Г. Петровъ (нац. л. П): Какви адвалорни такси отъ солта!

Министъръ Д. Гичевъ: При разискването на бюджета за приходитѣ ще се разглеждатъ тия подробности.

Г. Петровъ (нац. л. П): Миналата година сте предвидили 96 милиона лева по § 13, а сега предвиждате 200 милиона лева! Лани вносохте солъ, и разбирамъ да се предвиждатъ тия приходи, но тая година нѣма да има вносъ. Защо увеличавате същевременно и прихода по § 17 — отъ акцизъ върху мѣстната солъ? Това не го разбирамъ!

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Въ сѣщата посока и за подкрепа на голѣмитѣ усилия, които сѣ вложени при така основно различаващитѣ се условия, трѣбва да прочета цифри за сравнение отъ 1926 г., за да видите, че приходитѣ далечъ не спадатъ въ сѣщото съотношение, както върви намаляването на консомацията и на стопанската дейностъ.

Въ 1926/1927 г. отъ акцизитѣ и привилегиитѣ сѣ постѣпили 1.235.000.000 л. Днесъ сме спрѣли на 1.269.000.000 л. Ето ви, г. г. народни представители, сѣщо едни приходи, които сѣ въ пълна и абсолютна зависимостъ отъ консомацията, която е намалѣла сѣ повече отъ 50%, а вие виждате, че срещу това действителнитѣ, реалнитѣ постѣпления не сѣ намалѣли, като постѣпленията по митницитѣ сѣ засилени сѣ около 300—350 милиона лева — за които ви говорихъ по-рано — отъ адвалорнитѣ такси. Другитѣ останали косвени приходи сѣ напълно на сѣщото ниво, на каквото бѣха въ 1926/1927 г. Сѣ едно малко намаляние сѣ били въ 1931/1932 г. и въ 1932/1933 г., а днесъ сѣ повишени на 1.269.000.000 л. Само отъ патенти, адвалорни такси и др. сѣ постѣпили 82.563.000 л.

Често тукъ слушамъ и въ вестницитѣ чета: къде сѣ увеличенията на приходитѣ? Тия аритметически приходи, г. г. народни представители, сѣ една реалностъ, тѣ не могатъ да бѣдатъ оспорени. Трѣбва да се съобразяваме сѣ днешната действителностъ, която не може да даде резултатитѣ, които се даваха при една несравнено по-голѣма консомация, при тройно по-голѣмъ вносъ и износъ и т. н.

Считамъ за излишно сѣщо да ви чета подробни цифри по косвенитѣ приходи, или по приходитѣ отъ митницитѣ и акцизитѣ. Трѣбва да имате предъ видъ, че се е запазило нивото, сѣ изключение само на едно намаляние на акцизитѣ върху вината и ракиитѣ поради облекченията, които се направиха на слабитѣ данѣкоплатци.

Г. г. народни представители! Трѣбва да се кажатъ две думи и по единъ другъ въпросъ, който въ този периодъ засѣга много сериозно нашия бюджетъ. Това е въпросътъ за пенситѣ. Азъ сѣмъ ималъ случай да констатирамъ тукъ, че създаденото положение сѣ пенситѣ не можеше да продължава безъ една промѣна въ закона, което направихме въ края на 1931 г. и началото на 1932 г. Тогава азъ имехъ случая да подчертая, че измѣнението на закона за пенситѣ, направено въ 1926 г., стопи напълно пенсионния фондъ отъ 514 милиона лева и даде една загуба, до измѣнението на закона отъ насъ, къмъ 600—700 милиона лева. Ето ви цифритѣ, които потвърждаватъ напълно онова обяснение, което азъ навремето дадохъ на положението, което не можеше да продължава.

Въ бюджетитѣ на държавата до 1931/1932 г. сѣ вписани като разходъ само 100 милиона лева субсидия за пенситѣ. Въ нашитѣ бюджети се вписватъ по 300 милиона лева, и сега допълнително ще имаме едно перо отъ 42 милиона лева, което ще фигурира въ свѣрхсметния кредитъ отъ 200 милиона лева, защото и 300-тѣ милиона лева, които миналата година предвидѣхме въ бюджета на държавата, се оказаха недостатъчни. Това предвиждане азъ го направихъ съевременно и предварително — при разглеждането на текущия бюджетъ азъ казахъ, че и тия 300 милиона лева нѣма да стигнатъ.

Г. г. народни представители! Въ двѣтѣ и половина години, презъ които управляваме ние, за две години по 200 милиона лева и за половинъ година 100 милиона лева — това прави 500 милиона лева, които ние сме изразходвали за пенситѣ въ повече, отколкото сѣ предвиждали бюджетитѣ, предшествуващи нашитѣ.

П. Панайотовъ (нац. л.): Тоя законъ трѣбва да се коригира.

Министъръ С. Стефановъ: Нѣма защо да приповтарямъ обяснението, което дадохъ по държавнитѣ дългове — за реалнитѣ намаляния, които сѣ постигнати по тѣхъ — защото този въпросъ е вече уясненъ.

Но надъ всичко, г. г. народни представители, стои едно обяснение много кратко, което ще ви потвърди, като последенъ аргументъ отъ обяснението, които азъ ви давамъ, колко твърдо можахме ние да устоимъ и въ единъ периодъ отъ две и половина години да не допустимъ държавата да прибѣгне къмъ черпене на изключителни сръдства отъ Народната банка — нито единъ сантимъ. Въ миналото вамъ е известно, че това перо е било 3 милиарда и нѣщо, качвало се е на 4.800.000.000 л., връщало се е на 4.200.000.000 л., пакъ се е покачвало и отъ 1931/1932 г. задължението ни къмъ Народната банка е било: 2.903.258.000 л., 2.812.898.000 л. и 2.800.000.000 л. крѣгло. Презъ тритѣ години то стои твърдо заковано на 2.800.000.000 л. Нито сѣ единъ сантимъ не е увеличено задължението на държавата къмъ Народната банка. Както виждате, задълженията на държавата къмъ Народната банка днесъ не сѣ въ абсолютно нищо измѣнени въ сравнение съ 1931 г., когато ние поехме властта. Тукъ азъ искамъ да приключа сѣ въпроса за бюджета, като всички трѣбва да се съгласимъ, че действително при така тежкитѣ условия, при които се е работило, при едни условия, които не могатъ да се сравняватъ съ условията отъ по-рано, ние сме направили свѣрхчовѣшки усилия, за да можемъ да свържемъ двата края, безъ да създадемъ на държавата единъ сантимъ нови задължения.

Г. г. народни представители! Ще ми се зададе въпросътъ: това до днесъ — но отъ днесъ нататкъ? Азъ самъ си слагамъ тоя въпросъ и бързамъ веднага да отговоря.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че въпрѣки тежкото положение — което азъ изнесохъ предъ васъ може би малко по-откровено, отколкото прилича на единъ министъръ на финанситѣ — ние трѣбва да бѣдемъ напълно откровени, да не се приспиваме и да се лъжемъ. Азъ все сѣмъ сѣ върата, че при тия условия днесъ, когато ни е ясно, че ние трѣбва да се опремъ само на себе си, правителството, при сътрудничеството и съдействието на цѣлия Парламентъ, ще може да доизкара и този бюджетъ, пакъ безъ да увеличи днешния размѣръ на открититѣ задължения, които държавата има.

Ако нѣма да успѣемъ въ това само сѣ новитѣ приходи — каквито не знаемъ въ каква посока още могатъ да се предвидятъ — азъ все смѣтамъ, че нѣщо тукъ-тамъ ще търсимъ, ще правимъ нѣкои промѣни и т. н., макаръ че днесъ нѣма вече какво да облагаме.

Но при тая стѣгнатостъ, която ние сме прокарали въ финансовата администрация; при това измѣнение на законитѣ, особено закона за прѣжитѣ данѣци, когато не ще може вече никой да манкира да не плати данѣка си, който следва да плати; когато вече нѣма пробиви въ закона за да могатъ недобросовѣстнитѣ да избѣгватъ — каквито и грѣшки да ставатъ, каквито и опущения да се допушатъ; при тая стѣгнатостъ, когато нѣма вече да има отлагане и неустановяване на данѣцитѣ сѣ години, защото положението сега свършено се облекчи — съкровището ще дойде до ажуръ; то вече почти е дошло до ажуръ. Азъ се надѣвамъ, че ние ще можемъ пакъ да свържемъ двата края, ако не сѣ приходитѣ, то сѣ съкращенията, които ще правимъ презъ тази година още по-енергично; отколкото ги правѣхме досега — въ каква смисълъ и г. Буровъ онзи день се е изказалъ. Този дългъ ни се налага и ние ще го изпълнимъ, защото имаме съзнанието за отговорността, която носимъ при условията, въ които живѣемъ, защото животътъ на държавата трѣбва да бѣде осигуренъ.

Г. г. народни представители! Азъ онзи день въ обяснението си казахъ, че бюджетътъ не е всичко, че има още много други въпроси и проблеми, които вървятъ паралелно сѣ бюджета, които сѣ въ пълна връзка сѣ бюджета, върху които ние трѣбва да спремъ нашия погледъ и да дадемъ нашата преценка.

Азъ нѣма да се спирамъ днесъ надълго върху стопанското положение на страната. То е много тежко. Нашето народно стопанство е много силно изтощено. Отъ тамъ идатъ и затрудненията на държавата. Но въпрѣки всичко, то има съзнанието и си е наложило самограничения. А при това то е достатъчно еластично и живаво и ще може да удържи. Но ние трѣбва да сложимъ на насъ си въпроса: ще удържимъ ли ние; и ние ли сме сѣ сѣщото съзнание да изпълняваме нашия дългъ и да се съобразяваме сѣ това положение на народното стопанство, което днесъ повече отъ всѣкога е призовано да спасява държавата и да я издържа?

Азъ съмъ убеденъ, че и тая задача ще бжде разрешена при това съзнание, което имаме. Азъ констатирамъ едно отрезвление, едно опомняне въ всички срѣди, една атмосфера, основно различаваща се отъ тая на миналата година или на по-миналата, или даже отъ много по-рано. При туй опомняне, което азъ съмъ длъженъ да констатирамъ, че е настъпило и въ управление, и въ народно представителство, и въ народното стопанство, което побърже можа да се ориентира, азъ имамъ вѣрата, че ние ще можемъ и внимателно, тактично, съ всичката съобразителностъ и тактъ, които ни се налагатъ, да продължимъ по-нататъкъ.

Г. г. народни представители! Има, обаче, единъ другъ проблемъ, който азъ често съмъ наричалъ проблемъ надъ проблемитъ — единъ проблемъ, който не е въ нашитѣ ръце, който не е въ нашата воля, който не е по нашитѣ сили, за да можемъ да го командваме ние, да го разрешимъ тъй, както нашитѣ интереси диктуватъ и изискватъ. Това е така наречениятъ девизенъ въпросъ. Това е единъ въпросъ, по който много се приказва и се спори; това е действително проблемъ, върху който заслужава да спремъ вниманието си малко повече, единъ проблемъ, по който, трѣбва да кажа, за съжаление, въ миналото много малко се е мислило. По този проблемъ въ началото доста се спори и днесъ почти всички сме го поразбрали; но все още не щемъ да разберемъ до каква степенъ този въпросъ е голѣмъ, сериозенъ и че той не може да се разрешава тъй, както нѣкой нѣкъде билъ прочелъ, че билъ разрешенъ, или тъй, както нѣкой — много рѣдко, хора отъ стопанскитѣ срѣди, защото за тѣхъ той е достатъчно изясненъ. — отъ гледище свое, едностранчиво изказватъ мнения по него.

Не може така да се разрешава този проблемъ. Девизниятъ проблемъ не е единъ проблемъ нашъ, вътрешенъ. Той е вътрешенъ проблемъ само въ този смисълъ, че не по наша вина ние сме се намѣрили въ този моментъ, въ който нашиятъ износъ, като страна земеделска, която изнася изключително земеделски произведения — защото нашата индустрия служи само за задоволяване вътрешнитѣ нужди, ние не изнасяме фабрики — по стойностъ е спадналъ до едно ниво съвършено ниско, аномално, недостатъчно да покрива намаленитѣ до минимумъ наши нужди. Още отъ 1929 г., когато започна спадането ценитѣ на земеделскитѣ произведения на свѣтовния пазаръ, започнаха да намаляватъ и постѣпленията на девизи отъ износа. За голѣмо съжаление, голѣмото вече намаление на девизитѣ, което дойде по-късно, къмъ 1931 г. и по-специално въ началото на 1932 г., ни завари абсолютно безъ никакви резерви. Ние бѣхме изчерпали всичкитѣ си резерви. Не само това: още по-тежкото бѣше, че ние имаме въ този моментъ задължения иностранны въ чужди девизи, извънредно голѣми, далечъ неотговарящи на силата на нашето стопанство, далечъ неотговарящи на нашитѣ възможности да плащаме. Постѣпленията на девизи далечъ не бѣха достатъчни на първо време да покриватъ текущитѣ нужди, защото ние не пожелахме така бързо да се приспособимъ и да намалимъ нашитѣ нужди, които се задоволяваха отъ иностранныя вносъ, и да ги съобразимъ въ възможноститѣ, които ни даваше нашиятъ износъ — защото единствениятъ ни източникъ за девизи е нашиятъ износъ. Другъ източникъ за девизи ние нѣмаме. Следователно, този голѣмъ свѣтовенъ ударъ, който дойде за цѣлъ свѣтъ, дойде и за насъ — най-много за насъ. Защото въ Европа нѣма друга страна, която да има 300% намаленъ износъ си по стойностъ. И Полша, и Унгария, и много още други страни, които сѣ земеделски, все иматъ по малко индустрия и на нито една отъ тѣхъ износътъ по стойностъ не е намалѣлъ нито съ 100%, когато нашиятъ износъ по стойностъ е намалѣлъ съ 300%.

Г. г. народни представители! При една такава база, при едно таково положение, когато имаме 5 милиарда лева стопански задължения къмъ странство и около 1 милиардъ лева и нѣщо държавни задължения къмъ странство, и при едни развити нужди, които изведнѣжъ не можете да върнете назадъ, да поддържате единъ режимъ въ 2½ години, безъ да накрѣните нивото на девизитѣ — азъ не ще кажа каква е била задачата на правителството. Азъ искамъ вие да я прецените, вие да си отговорите. Азъ признавамъ, че имамъ единъ единственъ грѣхъ, откакто съмъ дошелъ на това мѣсто: то е че още отъ началото азъ не вслушахъ въ мненията на стопанскитѣ организации, не приложихъ този режимъ въ тази му форма още отъ началото, както по отношение на стопанскитѣ нужди, така и по отношение на държавнитѣ. Приложенъ този режимъ по-рано, може би щѣхме да имаме още нѣколко стотици милиона икономисани. Но пъкъ, ако ги имаме икономисани, сигурно нѣмаше да ги запазимъ, защото тогава щѣха

да кажатъ, че ги имаме. Нещастieto е тамъ, че въ този проблемъ ние много мѣчно се ориентирахме и мѣчно съзнахме неговата важностъ и сериозностъ — за да не кажа, г-да, че, за съжаление, въ близкото минало по него въобще каточели не се е мислило.

В. Молловъ (д. ср.): Колкото за това — резерва.

Министъръ С. Стефановъ: Защото, г. г. народни представители, свѣтовната криза настѣпи още въ 1929 г., но отъ 1929 г. до последния денъ отъ управлението на миналия режимъ нѣма взета никаква мѣрка за ограничение поне на изнасянето на валута за държавни нужди, за да не бждѣха до тази степенъ изчерпани девизитѣ и да не бѣхме натрупали до такава степенъ вѣншнии задължения.

Г. г. народни представители! Азъ не искамъ да се връщаме назадъ къмъ миналото. Онзи денъ азъ ви прочетохъ една таблица съ цифри и вие видѣхте възможноститѣ, които е имало въ миналото, виждате ги и сега. Сравнение не може да сгва; нѣма абсолютно никаква база за сравнение. Следователно, миналото ще оставимъ като история и ще разглеждаме това, което е днесъ.

Днешниятъ нашъ износъ възлиза по стойностъ на 2 милиарда лева. Режимътъ на клирингитѣ и компенсациитѣ започна малко шеговито да се прилага въ всички страни къмъ края на 1931 г. и на него мнозина гледаха, че това сѣ едни временни мѣрки, или че отъ наша страна това сѣ нѣкакви преставаания. Още тогава отъ тая трибуна азъ казахъ, че този режимъ по никой начинъ не може да продължи така една година, че той ще се изроди напълно само въ формата на клиринги и компенсация, затуй защото всички други страни, съ които сме въ стопански връзки, ще бждатъ принудени да прокаратъ сѣщия режимъ. И не днесъ, г. г. народни представители, а още преди една година имаше страни, които ни изпревариха и въ които ограниченията сѣ много по-голѣми, отколкото сѣ у насъ. Ние все още можемъ да даваме свободни девизи за вносъ на известни сурови материали за държавни нужди; макаръ и ограничено, все още можемъ да даваме девизи. Но има страни, които днесъ не даватъ въобще свободни девизи. Такива страни има и около насъ — нѣма защо да поменавамъ имената имъ.

Следователно, г. г. народни представители, ние трѣбва да си изяснимъ напълно истинското положение, като имаме предъ видъ, че съ 200 милиона девизи, срещу 600 милиона въ миналото, ние трѣбва да задоволяваме стопанския животъ, ние трѣбва да задоволяваме нуждитѣ на държавата. А тия 200 милиона девизи не сѣ напълно свободни, за да ги разпредѣлимъ ние, а трѣбва да преценяваме и да градираме нуждитѣ, защото ¾ отъ тия девизи, даже и много повече, влизатъ вече въ принудителни компенсации и клиринги и едва ли ни оставатъ напоследъкъ свободни девизи около 20%. Съ 40—50 милиона свободни девизи ние трѣбва да удовлетворяваме държавнитѣ нужди. Всички други нужди трѣбва да се задоволяватъ чрезъ системата на клиринги и компенсации. Компенсациитѣ и клирингитѣ, г. г. народни представители, наша система ли сѣ? Ние ли ги искаме отъ любовъ или отъ фанатизъмъ нѣкакъвъ, защото сме трѣгнали въ тоя пътъ и трѣбва да го поддържаме? Тоя режимъ, г. г. народни представители, е наложенъ взаимно днесъ между всички страни, които поддържатъ стопански отношения, специално въ континента. Следователно, ние и да искаме, не можемъ да отбѣгнемъ отъ него.

Азъ зная критикитѣ, които се направиха преди 2½ години, зная критикитѣ, които се правиха и преди година. Чухъ и днешнитѣ критики — тѣ сѣ много омекнали. Азъ смѣтамъ, че никой не би повдигналъ въпросъ по режима, който прилагаме, ако познава живота, ако ври въ него. И го изпитва на своя грѣбъ, а би ни попиталъ: „Я ми кажете, какъ можете да излизате на глава; какъ можете да живѣете, какъ можете да поддържате стопанството до днесъ, за да може, макаръ и съ тия ограничения, да се продоволствува и държавата?“ Слава Богу, до днесъ не сѣ настѣпило абсолютно никакви сътресения и никакви накрѣнения на нашитѣ платежи.

Г. г. народни представители! Достатъченъ е само единъ фактъ, за да потвърди моята мисълъ. Само преди 4—5 дни г. управителътъ на Народната банка трѣбваше да замине за Белгия, Соча ви това като примѣръ, затуй защото тамъ трѣбваше да се уреждатъ нѣкои въпроси. Той имаше, на значение да отиде въ Брюкселъ само 2—3 дни, обаче следъ това той трѣбваше да отиде и въ Парижъ, и въ Виена, и въ Прага. тази сутринъ да осъмне въ Римъ; а утре вечеръ да замине за Берлинъ. Още виждате, г. г. народни представители, колко мѣчно се поддържа днесъ този режимъ. Днесъ може да се явятъ мѣжнотии, за

които не сте мислили; утре се раждат други, въ други ден се раждат трети, които вчера сте уредили, и то при положение, че навсякъде имаме установени клирингови съглашения със съответните институции и нашата държавна банка. Всевъзможните нахвърнения на стопанските интереси във всяка страна влияят и създават нови мъжнотии за съответната страна, тя без да ще ги създава на васъ, вие сте принудени да ги създавате на други, съ които имате връзка. Това е единъ нескончаемъ синджир, който, трѣбва да ви кажа открито, въ последните месеци започна много да стѣга.

Кой е принципътъ, който лежи въ нашата система и кои сѣ възможноститѣ конкретно? Азъ нѣма да се задоволя да защитя режима; азъ съмъ готовъ да приема всѣкаквъ другъ режимъ, който би ми се препорѣчалъ. Обаче ние трѣбва да го преценимъ, дали той би отговорилъ на нашитѣ възможности и условия, съпоставени съ условията на всички други страни, съ които ние трѣбва да го прилагаме. За съжаление, такова мнение азъ не чухъ. Азъ чакахъ да чуя мнение по девизната проблема, да ми се посочи другъ начинъ за разрешение, друга хипотеза, но не чухъ. Азъ, обаче, ще поставя една—две, за да направимъ сравнение, да се попитаме и да отговоримъ, коя отъ тѣхъ може да приемемъ. Ако Камарата иска да направи единъ експериментъ, нека реши да се назначи специално заседание, да си опитаме късмета и да видимъ, какво аджеба би излѣзо отъ единъ таквъ експериментъ.

Мене ми е много приятно, че она денъ тукъ г. проф. Стояновъ, въ преценката си на положението, изказа едно опасение, че кризата отъ стопанска и финансова, конюнктурна, има се страхъ, че отива къмъ структурна. Г. г. народни представители! Ако ние добре преценимъ нашето положение — което е нашата мощъ, нашата сила — и ако ние искаме да разрушимъ тази стопанска структура която имаме, ние можемъ да направимъ експериментъ и да преминемъ къмъ друга система. Ние забравяме едно, че въ много други страни не се държи смѣтка, не сега, а отъ много години, отъ вѣкове — защото така сѣ свикнали хората — на много съображения, за които ние у насъ държимъ смѣтка и не можемъ да не държимъ смѣтка. Защото, ако има нѣщо скъпо за насъ, то е тая стопанска структура, която ние трѣбва да пазимъ сѣ цената на всичко. Тамъ е нашата сила, тамъ е нашата мощъ.

Кой е принципътъ на нашата дейность при днешната система, г. г. народни представители? Отъ една страна, рамката на възможността, отъ друга страна — нуждитѣ. Тия нужди се редуциратъ всѣки денъ, колкото и да сѣ установени: колко сурови материали трѣбва да се внесатъ, колко полуфабрикати, колко готова стока — фабрикати, и доколко тѣ сѣ отъ първа, втора, трета или десета необходимостъ. Този принципъ ние бѣхме принудени да го нарушимъ преди месецъ, два, три, защото имаме една категория мъжнотизносваеми предмети или никакъ неизносваеми. И затова казахме: „Внесайте грамофони, автомобили и каквото щете друго, за да обърнете тази мъртва ценность, която ние по други пѣтица не можемъ да изнесемъ, за да може, отъ една страна, фискътъ да вземе малко мита, а, отъ друга страна, вътре въ страната да влѣзатъ известни стоки, чрезъ които да създадемъ работа на тѣзи, които търгуватъ съ такива стоки. Защото най-много изнемогватъ тази категория търговци, които сѣ имали нещастieto да търгуватъ съ таквъ родъ стоки, които днесъ не сѣ отъ първа необходимостъ. Колкото за колониялистите или за тия, които продаватъ материали за строежъ, или за други търговци, може би този режимъ имъ е най-угоденъ, толкова пѣкъ за друга категория търговци този режимъ е може би най-тежъкъ. Принципътъ е следниятъ, че всѣки единъ, който е търгувалъ до влизането на режима въ сила въ известна областъ, да му се даде възможность да продължи да търгува.

М. Райковски (з): Точно туй е най-лошото, г. министре, ...

Министъръ С. Стефановъ: Туй е принципътъ. Ще обърна листа и ще ви кажа и лошото.

М. Райковски (з): ... защото днесъ търговията се централизира въ нѣколко рѣще. Само онзи, който е ималъ щастieto да търгува презъ 1931 г. съ единъ артикулъ, той има право и днесъ да търгува. Нови фирми не могатъ да търгуватъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Азъ мисля, че е човѣшки, че е правъ, че е и справедливъ, и отъ гледище на държава, и отъ гледище на стопанство, и отъ каквото щете гледище, този принципъ. Въ втората половина на 1931 г. и въ началото на 1932 г. другъ прин-

ципъ не можеше да бѣде установенъ, освенъ този: да се даде възможность на всѣки единъ, който е търгувалъ въ известна областъ, да продължава да търгува пакъ въ нея. Този търговецъ, който е живѣлъ въ нашата страна съ десетки години, който е плащалъ данѣци, който е готовъ съ организацията си, той трѣбва да има предпочитанието предъ всѣки новоначинаещъ. Въ забележка къмъ алинея втора на наредба седма този принципъ се разширява. Въ тая забележка се казва, че на предприятия, които сѣ създали следъ режима по тая наредба, само за нѣкои изключителни предмети може да имъ бѣде даденъ контингентъ за вносъ. Та този принципъ се разширява постепенно, но много внимателно.

М. Райковски (з): Но това е вече монополъ, г. министре. Създаватъ се изкуствено картели. Защото има случаи, дега известни стоки се внасятъ само отъ единъ или двама търговци и внесенитѣ стоки се продаватъ съ 300% печалба.

Министъръ С. Стефановъ: Вие ми говорите за два, петъ случая, а азъ ви говоря за 550.000 случаи, азъ ви говоря за цѣлокупното народно стопанство, азъ ви говоря за цѣлата индустрия, азъ ви говоря за цѣлата търговия, азъ ви говоря за всички търговци, кооперации и др., които сѣ търгували. Никому правото на вносъ не е отнето, като се започне съ 50% въ сравнение съ 1931 г. и се сменя надолу, споредъ характера на производството.

М. Райковски (з): Около 4.000 души търговци днесъ сѣ вносители на стоки въ България — само тѣ иматъ право.

Министъръ С. Стефановъ: Г. Райковски! Азъ зная какво искате.

М. Райковски (з): Азъ нищо не искамъ.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ съмъ въ течение на най-малката подробность. Колкото прѣко да не разпореждамъ въ Народната банка, принуденъ съмъ да изучавамъ положението, защото другояче не може.

Г. г. народни представители! Другиятъ принципъ не може да се възприеме. Кой е другиятъ принципъ? Държавата да вземе 30% отъ девизитѣ, които се получаватъ отъ цѣлия износъ — така съветвахъ мнозина, които се откаха сега, следъ като видѣха какво става — а оставете на българското народно стопанство 70%, защото фактически 70% отъ девизитѣ даватъ на стопанството, и всѣки единъ търговецъ ще си намѣри девизи и ще търгува. Г. г. народни представители! Практически какъ ще се изроди една такава система? Давате ли си вие отчетъ, или даватъ ли си отчетъ ония, които ни препорѣчватъ съ половината уста тая система? Какво ще стане, ако ние възприемемъ една такава система, която за Народната банка е най-проста — а пѣкъ министърътъ на финанситѣ хичъ нѣма да се бърка тамъ — да вземе 30% отъ девизитѣ отъ износа и да остави свободни останалитѣ 70%? Ама така било въ Ромъния, ама така било въ Сърбия и не зная кѣде. Въ всѣка страна, кѣдето е така, има две условия: първо, че въ тая страна нѣма 50% намаленъ износъ по стойности, и, второ, че тамъ може да се търпи 5 души да работятъ и да монополизиратъ всичко, а другитѣ да стоятъ да гледатъ, но у насъ това не може.

М. Бечевъ (д): Това е вѣрно.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Колко сѣ експортъоритѣ? Импортъоритѣ сѣ хиляди, а експедитори не зная дали има 100, макаръ че сѣ навѣдиха повече. Но кой ще разпорежда съ девизитѣ, когато ние, Народната банка, вземемъ 30% и оставимъ 70-тѣ процента свободни? Въ кой рѣще ще бждатъ тѣ? Кой разполага съ девизитѣ? Експортъоритѣ, той добива девизитѣ. Експортъоритѣ кому ще ги дава? Комуто иска. Какъ ще ги дава? Както иска. Ще ги дава на този, който му даде по-голямъ премия. И ако днесъ премията е 20%, ще стане 220%. Г. г. народни представители! Азъ мисля, че въпросътъ е ясенъ. Да възприемемъ тая система, то значи да оставимъ да настѣпни една анархия въ нашата страна, да дадемъ възможность да има само 50 вносители, тия, които се нагласятъ съ експортъоритѣ, а всички други ще зѣплатъ. Какви дайтѣ ще събираме днесъ, отъ кого ще ги събираме и какъ можемъ да запазимъ спокойствие въ нашата страна? Тая система, която на прѣвъ погледъ е проста, азъ бихъ желалъ всички други да я обсъждатъ. Готовъ съмъ, правя декларация, да посветимъ едно-две заседания на разискване по тая въпросъ, за да му дадемъ едно пр-правилно решение, ако смѣтате, че действително може да му се даде такова

Г. г. народни представители! Ако възприемем тая система, въпреки тия две съображения, които азъ ви изтъкнах, какъ си представяте, че ще става износътъ? Кой ще изнася? Ще изнася оня, когото пуснатъ въ другата страна. Той трѣбва да отиде да си нареди тамъ работата съ нейната централа, при режима, който тамъ го има, и нему ще му кажатъ: е, приятелю, нѣма да пусна домати въ ти, ако не купишъ машини. Пъкъ този, който изнася домати, ще се чуди какво да прави машинитѣ и т. н. И какво ще стане съ цѣлата тая работа? Всички мѣрки и всички мнения, които ми се препоръчватъ, за съжаление, изпускатъ най-важното: забравятъ, че не сме ние само въ тоя режимъ и че ние нѣмаме свобода да приемемъ каквото щемъ, или каквото установимъ, съ него да можемъ да манипулираме. Единъ день ние не можемъ да живѣемъ съ другъ режимъ. Азъ не искамъ да навлизамъ тукъ въ повече обяснения, да посочвамъ конкретно да държави, защото е крайно неудобно да цитирамъ държави, за да видите какви голѣми трудности има. Ако ви изложатъ конкретно режимитѣ въ всѣка страна, ще видите всички тѣхни вътрешни съображения и причини, които не позволяватъ другъ режимъ да има въ нашата страна.

И най-накрая, г. г. народни представители, каквато и система да възприемете, какъвъ ще бѣде крайниятъ практически резултатъ? Съ съжаление трѣбва да констатирамъ, че отъ много мѣста съмъ слушалъ мнения, че другиятъ режимъ би улеснилъ живота повече, би далъ обращение, би далъ не зная какво още друго. Г. г. народни представители! Едно трѣбва да разберемъ. Днесъ не е времето на миналото, когато експортътъ се продаваше съ сандѣчета наполеони напредъ или съ други думи, когато експортътъ се продаваше въ предплата или въ брой, а вносътъ ставаше на кредитъ. Днесъ е обратното — вносътъ става въ брой, а износътъ става на кредитъ. Дава ли си нѣкой отчетъ за една минута за туй действително положение? Кѣде е днесъ кредитътъ? Фирмитѣ въ Германия ще имъ дадатъ кредитъ, обаче бюрото при Райхсбанкъ казва: „Господине! Дай ми девизи“. — Ами азъ откъде да ги взема? Съ други думи вносътъ става вече съ осигурено плащане отъ друга държава предварително. Ако единъ вносъ не е предварително осигуренъ въ неговия платежъ въ девизи, той не може да стане. Ето ви възелътъ на положението. И обратното. Единъ износъ отъ тукъ, на каквото и да бѣде, ако щете на жито, не може да стане, ако вие предварително тамъ не уговорите какъ ще ви бѣде той платенъ.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Житото да се плаща предварително.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ знаехъ, че ще ми се възрази, ако посоча житото, и затова нарочно го направихъ, за да се хване нѣкой на въдицата. За житото добре, ами домати, които като ги турите въ Кричимъ въ вагона, ще се развалятъ, ако не трѣгнатъ до вечерята, ако нѣмате предварително осигурено тѣхното приемане?

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Ако нѣма контингентъ.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ не оперирамъ съ „ако“; азъ оперирамъ съ положителни величини.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Г. министре! Вие казвате, че експортътъ въ България сега се продава въ брой, въ смисълъ

Министъръ С. Стефановъ: Въ смисълъ, че трѣбва да има осигурено плащане отъ съответната служба.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Трѣбва да има разрешение за вносъ.

Министъръ С. Стефановъ: Трѣбва да има плащане.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Плащането често пѣти става въ България, преди да излѣзе стоката.

Министъръ С. Стефановъ: За коя стока?

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): За зърнени храни.

Министъръ С. Стефановъ: Какъвъ износъ на зърнени храни правимъ ние? 150 милиона.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): За гроздето е сѣщото — има фирми, които предварително даваха девизитѣ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Всичкиятъ износъ на 1.500 вагона грозде или износътъ на продукти отъ този характеръ, не зърнени храни, става само върху една компенсация, която ние гѣлтаме, безъ да щемъ: принудени сме да вземаме за $\frac{3}{4}$ отъ стойността на този износъ машини, желѣзо; $\frac{3}{4}$ за неуженъ вносъ. Ето защо азъ казахъ, че искахъ да се хване нѣкой на въдицата за житото, за да ви кажа, че ние днесъ сме безсилни да командваме нашия вносъ. Ние не можемъ вече да командваме нашия вносъ, каквато щемъ и система да установяваме. Имате ли предъ видъ туй! Вносътъ се командва отъ режима на съответната страна, която заповѣда каква стока трѣбва да купимъ отъ нея. Нѣмаме свобода да внасяме каквото щемъ. Досега ние можехме да правимъ ограничения, но азъ съмъ длъженъ сега да направя една декларация, че отъ днесъ нататъкъ тѣ ще се затрудняватъ, защото вече цѣлятъ вносъ-износъ става на компенсационни начала и на клиринги, а това значи, пълно лишаване отъ търговски кредитъ въ странство, единъ вносъ — контравальоръ на износъ. Тогава, г-да, когато цѣлятъ вносъ-износъ е поставенъ само на компенсационна база, не е ли търговията вече изродена, поставена въ рамкитѣ на вносъ контравальоръ на износа? Може ли тогава износътъ да стане по-голѣмъ? Той не може да стане по-голѣмъ, защото при компенсацията нѣма значение откритиятъ търговски кредитъ. Компенсацията е плащане — давамъ житото и вземамъ отъ тамъ друга стока. Търговскиятъ ни кредитъ въ странство е билъ по-рано 5.300.000.000 л., днесъ е слѣзълъ само на 1.800.000.000 л., и ние сме на пѣтъ следъ една година да стане той на 1.000.000.000 л. И този 1.800.000.000 л. това не е кредитъ, а е статистическа данна, която се посочва, обаче $\frac{3}{4}$ отъ тази сума представлява неизплатени стари задължения къмъ странство, благодарение на това, че длъжниците въ България не сѣ си дали още левонетѣ, за да се явятъ да искатъ девизи.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Тамъ има и батакчилѣкъ.

Министъръ С. Стефановъ: Следователно, нашиятъ външенъ обмѣнъ се изражда на базата на компенсацията, което значи равностойностъ на вноса и износа. Ако ние дойдохме до заключение, че вносътъ е равенъ на износа, азъ искамъ да зная, при условнието, че трѣбва да блокирате и тѣ да блокиратъ, за да платимъ ние на нашитѣ и тѣ на своитѣ експортѣри, можете ли да увеличите износа съ единъ сантимъ? Азъ искамъ да разбера тази аритметика, да ми стане ясна. Азъ не мога да я разбера. Принципътъ на пълната компенсация, е, повтарямъ за десети пѣти: вносътъ, това е равностойността на износа. Износътъ ще остане толкова, колкото е. Той не може да стане по-голѣмъ, щомъ по външни причини намъ се налага да минемъ къмъ клиринговитѣ и компенсационнитѣ начини на действие, а не къмъ свободния обмѣнъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Ето, г. г. народни представители, следъ тия обяснения, азъ мисля, че ви ставатъ доста ясни голѣмитѣ затруднения. Считаю за излишно да ви изброявамъ множеството наредби, на брой 37, всѣка една за себе си съдържаща много нѣща за всѣки единъ, който иска да я разгледа. За съжаление, трѣбва да констатирамъ, че наредбитѣ не се четатъ, и ако се четатъ, въ $\frac{3}{4}$ не се рабиратъ и отъ тия, които искатъ разрешение за вносъ-износъ. Всѣки день имаме факти. Една и сѣща наредба не може да се прилага еднакво къмъ всички държави: една и сѣща наредба има единъ начинъ на приложение спрямо държава, съ която имаме клирингова спогодба и съвсемъ друго приложение спрямо държава, съ която нѣмаме клирингова спогодба. Ако вие изнесете днесъ въ Англия тютюни, кѣдето нѣма да бѣдатъ блокирани вашитѣ девизи и ще ни ги дадете свободни, съвършено другъ вносъ ще ви позволимъ, отколкото, ако изнесете въ нѣкоя държава, която блокира нашитѣ девизи и си ги задържа, не само за вноса, а за да си прихване и старитѣ задължения.

Г. г. народни представители! Проблемътъ е извънредно обширенъ и сложенъ. Той не може да бѣде изчерпанъ въ единъ часъ, съ колкото време азъ разполагамъ — даже злоупотѣбихъ съ времето! Азъ искахъ само да ви нахвърля нѣколко по-важни положения, за да ви стане ясно, че не е така чекъ и простъ, както на мнозина се вижда. На всички ония спекулации, които ставатъ отъ ония вносители, които сѣ си намѣрили случайно експортѣри, никой не може да попрѣчи; тѣ ще внасятъ повече отъ другитѣ. Има, обаче, такива, които работятъ съ страни, каквито сѣт Ромъния и Америка, които нищо не купуватъ отъ насъ. Ние на тѣхъ не можемъ да дадемъ свободни девизи. Ние търсимъ голѣми кредити и всички други улеснения, които

може да се направят на страната, защото нѣмаме възможност да дадемъ свободни девизи. Ние имаме единъ случай, когато дадохме свободни девизи за една до-ставка — не искаме да отворяме въпроса сега, ще го отворя на друго мѣсто — и видѣхме резултатитѣ отъ този начинъ на действие. Съ това не искаме да каже, че можете да търсите едно абсолютно справедливо приложение на закона. Но азъ съмъ длъженъ да подчертая, че ре-жимътъ се прилага отъ Народната банка по единъ такъвъ начинъ, че не може да бѣде по-добре приложень. Освенъ това, този режимъ не може да бѣде изоставенъ не затуй, че никой не ще, а по силата на нѣщата. Опитавме мина-лата година да дадемъ разпредѣлението на вноса на тър-говскитѣ камари по райони. Самитѣ тѣ се отказаха.

По другата хипотеза, за която ви казахъ — 30% де-визи и 70% свободенъ вносъ — азъ желая да чуя мнения, било тукъ, било въ комисията, да я обсъдимъ, за да се види, че е невъзможна и по вътрешни, и по външни при-чини. Тя е невъзможна и по силата на едно друго обстоя-телство — че 30% девизи не можете да вземете отъ всички артикули, защото има такива, които не може да се из-несатъ, ако не поискате свободни девизи. Тѣ трѣбва да бѣдатъ изнесени напълно само срещу компенсация. Иначе ще настѣпи една компликация, която не може по ника-къвъ начинъ да се поправи. Другъ начинъ азъ не виждамъ. А за пълната свобода — за нея не искаме да приказваме. Който може да намѣри друга формула, която може да ни даде практически резултатъ, като има предъ видъ всичкитѣ затруднения на нашия износъ — затруднения само по външни причини, а не по наши вътрешни — съ странитѣ, съ които ние сме въ търговски обмѣнъ, нека я каже. Азъ смѣтамъ, че абсолютно съ никаква друга формула не може да се даде разрешение на тая задача.

Г. г. народни представители! Ние сме разрешили проб-лемата досега по този начинъ и мисля, че той е правил-ниятъ. И въ тази посока ние ще вървимъ много по-енер-гично, защото това се налага. Ще вървимъ съ пълното, ако щете ограничение на държавни и обществени нужди отъ чуждестраненъ произходъ, за да можемъ да икономи-саме и последния сантимъ чужди девизи, за да дадемъ единъ сантимъ повече на народното стопанство.

Ако, г. г. народни представители, предположимъ, за една минута, че ние бихме имали сега единъ резервъ отъ чужди девизи и ги дадемъ на стопанството, да внесе повече — особено на индустрията, която често пѣти се перчи да иска по-големъ контингенти — при тази нама-лѣла консомативна способностъ на страната, азъ искамъ да зная, може ли да стане по-големъ пласментъ на това, което се внася? Отговарямъ веднага, че не може. Трѣбва да знаете, че ограничителниятъ режимъ спаси мнозина, които хвърчиха въ облацитѣ и живѣеха съ илюзии — че ако имъ се дадатъ по-големъ контингенти и внесатъ двойно, ще могатъ да го пласиратъ и да го инкасиратъ въ стра-ната при намалѣлата днесъ консомативна и платежна спо-собностъ на нашето народно стопанство. Ето ви една друга страна на въпроса, който, ако бѣде взета въ съображение, ще се разбере, че всичко друго, което се иска, е погрѣшно.

Съ две думи казано, намъ се налага по девизния про-блемъ да продължимъ същитѣ ограничения. И тукъ трѣбва всички да имаме куража да засилимъ ограниченията още повече, защото възможността вече намалява и защото о-граниченията отъ нѣмъ ставатъ все по-големъ и по-големъ, обрѣчатъ все повече се стѣга. Принудени само на компен-сационна база да посрѣщаме вноса и износа, лишени на-пълно отъ откритъ дългосроченъ чуждестраненъ кредитъ, при тия условия, всѣки единъ отъ васъ трѣбва да прецени и разбере картината и положението, за да не човърка огъня по девизния въпросъ. Трѣбва да продължимъ само съ тѣзи ограничения, защото другъ изходъ за насъ нѣма.

Азъ свършвамъ, г. г. народни представители, съ своитѣ обяснения и ви моля да гласувате бюджетпроекта на дър-жавата на първо четене тѣй, както е внесенъ, съ вѣрата, че и тази година нѣма да бѣдете измамени съ декла-рацията, която ви направихъ и миналата година, и тая го-дина, за да се чувствувате горди, че вие сте гласували единъ бюджетпроектъ, който действително може да свърже двата края и нѣма да остави по-големъ дефицитъ, отъ тия, които съ бивали заварвали въ миналото. (Продъл-жителни ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Шоповъ Има думата г. мини-стеръ-председателъ.

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Г. министърътъ на финанситѣ отговори на нѣкои отъ критикитѣ, направени отъ г. г. ораторитѣ, които

възеха думата по представения бюджетпроектъ на дър-жавата за 1934/1935 финансова година.

Прави впечатление най-напредъ — впрочемъ, не за пръвъ пѣтъ само сега — че речитѣ на ораторитѣ по об-щитѣ дебати по бюджетпроекта сѣ, съ малко изключе-ние, повторение на ония речи, които се държатъ при деба-титѣ по отговора на тронната речъ. Вие, помнете, че по отговора на тронната речъ азъ вземахъ думата и засегнахъ много отъ ония въпроси, които се засегнаха сега отъ ораторитѣ; тѣй че считамъ се за освободенъ да се връщамъ пакъ да говоря по въпроси, за които вече съмъ говорилъ.

Речитѣ на ораторитѣ въ много малки отношения се различаваха. Азъ ги слушахъ повече отъ всички ви. Ще се огранича да говоря само по въпроситѣ, които не се засег-наха отъ моя другаръ, г. Стефановъ.

Г. г. народни представители! Направиха се бележки по техниката на самия бюджетпроектъ. Говори се най-на-предъ, че ние не сме изпълнили закона за бюджета, от-четността и предприятията относително срока за внасе-нето на бюджетпроекта въ Народното събрание. Факти-чески, това е вѣрно. Но мене ми се чини, че то е по-мало-важно, отколкото обстоятелството да гласуващъ бюджет-проекта навреме, за да може народното представителство да даде на държавата навреме бюджетъ, безъ да гласува дванадесетинки. И въ туй отношение азъ съмъ много до-волень, че ние ще можемъ да гласуваме бюджета на държавата за идущата финансова година навреме, безъ да става нужда да гласуваме дванадесетинки.

Това е вече единъ напредѣкъ въ работата на нашето законодателство. Защото, ако се върнете 5 години назадъ отъ днесъ и проследите, ще видите, че сме гласували бю-джетитѣ си все презъ срѣдата на май и, следователно, ста-вало е нужда да гласуваме две дванадесетинки.

А. Пиронковъ (д.сг.): Това не е вѣрно.

Н. Пжларевъ (д.сг.Ц): Бюджетпроектитѣ тогава се разглеждаха съ голѣмо внимание.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Бюджетътъ за финансовата 1928/1929 г. се гласува на 1 май 1929 г.; за 1929/1930 г. — на 13 май 1930 г.

А. Пиронковъ (д.сг.): Ама безъ дванадесетинки.

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ обичамъ въобще, когато ще говоря, да си провѣрвамъ даннитѣ, че тогава да говоря.

А. Пиронковъ (д.сг.): Само въ 1928 г. се мина съ два-надесетинки.

Министеръ-председателъ Н. Мушановъ: Та, надѣвамъ се, че въ това отношение вече се туря едно добро начало или, собствено, приближаваме се къмъ целитѣ, които у насъ законитѣ сѣ гонили: да може овреме да се гласува държавниятъ бюджетъ.

Г. г. народни представители! Другъ сѣщо така важенъ въпросъ за днешното време е нашата външна политика. Тоя въпросъ се засегна само отъ г. Буровъ тукъ по-об-стойно въ една хубава речъ, за която азъ ще има да го-воря, когато му дойде времето. Въ сегашната си речъ азъ нѣма да се занимавамъ съ въпроса за външната политика, каквото направиха всичкитѣ други г. г. оратори, смѣтайки, че по бюджетпроекта на Министерството на външнитѣ работи ще могатъ по-концентрирано и по-специално да се изкажатъ по външната политика всички представители на партията, когато и азъ ще направя своето експозе.

Говоръ се доста за новия бюджетпроектъ. На тая тема азъ ще говоря по-малко. Повдигнаха се въпроси тѣсно свързани съ самия бюджетпроектъ. Говори се повече за стопанското положение на страната. И съ право. Въ се-гашнитѣ тежки дни, въ които живѣемъ, единъ бюджет-проектъ не може да се отдѣли току-тѣй сухо, само съ цифритѣ си отъ общото стопанско положение на страната. Въпросътъ за стопанското положение на страната е може би много по-важенъ, отколкото самиятъ бюджетпроектъ, и затуй азъ смѣтамъ, че по-въпроситѣ, които сѣе повдиг-наха въ това отношение, дължа да ви кажа мнението си. Има времена, въ които, при цвѣтущо стопанско положение, се правятъ лоши бюджети. Не е права мисълъта, че при стопанско положение добро, винаги бюджетитѣ на дър-жавата сѣ добри. Ако проследите историята на България отъ освобождението ѝ, ще видите, че сме имали повече благодатни години, отколкото лоши, обаче бюджетитѣ, съ изключение на нѣколко години, почти презъ всички други

години сж били дефицитерни бюджети. Това доказва, че при управлението на финансите на една държава често пъти, при едно добро стопанско положение, управниците, отъ едни или други съображения, безгрижни или по недоглеждане, сж можали да влошаватъ държавните финансии.

По-обикновено е, обаче, при лошо стопанско положение, да имате лошъ бюджетъ. И ако ли въ такива времена едно правителство може да излъже предъ представителството и предъ народа си съ единъ добъръ бюджетъ, то значи, че е извършенъ финансовъ героизъмъ. (Ржкоплъскания отъ мнозинството)

А. Ц. Цанковъ (д. сг. Ц): Малко е пресилено, но нищо.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ ще моля, както ние имаме търпението да изслушаме всичките противни мнения и атакитъ, които се отправиха къмъ насъ, и вие така сериозно да изслушате нашитъ аргументи, за да може, ако не ние тукъ, раздължени може би отъ тая линия (Сочи сръдната на залата) на болшинство и опозиция, поне народътъ по-незанимателно да се спореве, ясно да ни прецени. Защото, г. г. народни представители, при нашата практика, като чели демаркационната линия на истината и на лъжата е тая пътека. Всичко, което е тукъ (Сочи мнозинството), е лъжа, а всичко, което е тамъ (Сочи лъвицата), е истина! И често пъти само прескачането на тая пътека отъ едни хора, които довчера еднакво сж мислили, като чели прави всичко тукъ (Сочи мнозинството) да е лъжа, а всичко тамъ (Сочи лъвицата) да е истина! (Ржкоплъскания отъ мнозинството. Общо оживление)

И. п. Рачевъ (з): Ама тукъ има и ваши хора. (Сочи З. п. Захариевъ, седналъ въ лъвния центъръ) Захари Димитровъ е на линията. (Смѣхъ)

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Тая ваша констатация може да се приложи и за Васъ, г. министъръ-председателю!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д. Ачковъ (нез): Фатална бариера!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Време е вече обективно да си поставимъ въпроса. Азъ обичамъ много опозицията, защото я смѣтамъ, че е единъ необходимъ елементъ за правилния вървежъ особено на парламентарното управление.

Д. Ачковъ (нез): Но все по-малка да е!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Опозицията прави критика, и бихъ желалъ тая критика да бѣде остена, който да потиква, но никога не бихъ желалъ да бѣде ножъ, който прави рани, защото често пъти безсъзнателно онзи, който нанася рани съ този начинъ на критика на управляващите, косвено нанася рани на себе си. И азъ ще развия тая си мисълъ къмъ края на речта си.

А. Ц. Цанковъ (д. сг. Ц): Само да не забравишъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Надѣвамъ се, г. Цанковъ, че ще почакате да чуете.

Г. Т. Дангилевъ (д. сг.): Съвсемъ за друго приказваме. Не се отнася за Васъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Повдига се другъ въпросъ, казва ни се: Вие сте демократическо управление; перчите се това, но вие сте хора овехтели, не за времето си, защото политическата демокрация е изживѣла времето си. Днесъ, казватъ, понятието демокрация не е оня старъ либерализъмъ, когато се говорѣше само за политически свободи. Днесъ условията на живота наложиха на съвременната демокрация да бѣде тя стопанска демокрация. Единъ отъ първите белези на стопанската демокрация е вмѣштелството на държавата въ частните стопански отношения, въ тяхното уреждане. Старата теория на либерализма „laissez faire, laissez passer“ изживѣ времето си. Днесъ държавата, върховната сила на обществото, организирано политически, ще трѣбва да се занимава съ стопански въпроси, да е арбитъръ въ частно-стопанските отношения на гражданитъ.

Е добре, г-да, азъ се чудя какъ тази мисълъ може тукъ да се изказва отъ демократи. Като че ли българската

демократия, която не само въ днешния день управлява, но отъ дълги години управлява, не върши стопанска демокрация. Но тъкмо нейниятъ *raison d'être* не отъ днесъ и не отъ вчера, е билъ тъкмо този, че тя е била стопанска демокрация, защото вмѣштелството на държавата въ стопанските отношения и въ отношенията между труда и капитала датира отъ дълги години не само въ България, но и въ чужбина. Въ 1848 г. Лакордиеръ въ французския парламентъ бѣше изказалъ, една мисълъ, която обгръща всички: „Крайността въ свободитъ и насилие въ стопанските отношения“. И отъ тогава насамъ всички държави вмѣштелствуватъ, особено въ отношенията между труда и капитала. Въ нашето социално законодателство, което имаме и което може да се покаже за примѣръ, отъ дълги години имаме за принципъ вмѣштелството на държавата въ отношенията между труда и капитала така, както малко други държави го иматъ. Нѣма защо да посочвамъ всички други случаи, но ще ви кажа, че у насъ даже консервативни въ сѣщностъ партии никога не сж се отrekli отъ това правило, че държавата трѣбва да вмѣштелствува въ стопанските отношения на нашия народъ.

А. Буровъ (д. сг.): Това е вѣрно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И въ това отношение азъ се чудя на нѣкои „новатори“, които излизатъ отъ трибуната да говорятъ, че демокрацията въ България не било стопанска демокрация, а само политическа!

Искахъ още отъ началото да спомена това, защото при прегледа на дѣлата, които сме извършили въ нашето управление въ стопанската областъ, ще можете да се убедите всички, че сме стопанска демокрация. Главната дейностъ на едно управление въ сегашните дни собствено е тъкмо да се занимава съ въпроситъ, които полага животътъ, които предимно сж отъ стопанско естество, мимо, ако искате, капризитъ или убежденията на хората, които управляватъ, които и да сж тѣ. Въ време на войната всичко бѣше концентрирано въ ржцетъ на държавата — почти цѣлото стопанство бѣше концентрирано въ ржцетъ на държавата. Тая политика, обаче, се следва и днесъ; никоя държава не може да я изостави. Навредъ, като започнете отъ Англия, и то при английските консерватори, въ всички държави държавата вмѣштелствува въ стопанския животъ. Въобщо понятията тъй се промѣниха, че, каквито и да сж разбиранията на държавниците въ различните държави, по силата на нѣщата управницитъ вършатъ стопанска демокрация, вмѣштелствуватъ въ отношенията между труда и капитала и въ частноправните отношения на гражданитъ. Навредъ, въ по-голямъ или по-малкъ размѣръ, това е правилото на днешния държавенъ животъ въ почти всички държави.

Г. г. народни представители! Да мина на другъ единъ въпросъ, по който ми се чини, че всички ще сме единни. Това е въпросътъ за стопанската криза. Тя е свѣтловна. Това всѣки день се говори отъ трибуната, и всѣки го повтаря; не само политичитъ и общественицитъ, но вече и децата по улицата знаятъ, че има свѣтловна криза. Всички говорятъ за нея. И да се отказва, следователно, това, особено отъ интеллигентни и сериозни хора, ми се чини, че е безмислица.

Но не е собствено този въпросътъ, който трѣбва да се положи у насъ. Той е другъ; ако съществува стопанска криза въ свѣта, призната отъ всички, ние, управлението, осъдени ли сме по една фаталностъ да бѣдемъ безсилни да направимъ нѣщо за себе си при нашитъ условия, стопански, културни и политически? Цѣлиятъ въпросъ, който трѣбва да ни интересува, е: доколко всички въпроси, които има да разрешаваме, сж свързани съ стопанската криза, на която ние не сме господари. Никой разуменъ човѣкъ не може да иска отъ насъ невъзможното. Но ние, българитъ, при условията, въ които живѣемъ, съ собственитъ наши сръдства, съ собствената наша политика, трѣбва, ако не можемъ да изцѣримъ всичко, да се стремимъ поне да можемъ да лѣкуваме своята болка съ нашитъ сръдства и при нашитъ условия.

Тъй трѣбва да се постави, г-да, въпросътъ. Въ туй отношение ми се чини, че ораторитъ отъ опозицията бѣжа дължини не да изказватъ общи фрази, а трѣбваше да дойдатъ да ни кажатъ въ какво ние сме сгрѣшили, въ какво сме закъснѣли, какво сме недогледали, за да придадатъ на разискванията сериозенъ характеръ. Не се даде една сериозна преценка на работитъ, да се проявимъ като българии, желаси всички доброто на нашата страна, да дигнемъ единъ отъ другъ повече лѣкове, за да можемъ да излѣкуваме ранитъ, които сж нанесени по тѣлото на нашия стопански, социаленъ и общественъ организъмъ. Нѣма

да споменавам имена. Но когато отъ трибуната се излиза да се говори: „Вие нѣмате чувства, вашитѣ сърдца сѣ корави, за да не можете да почувствувате болките и страданията на народа си!“, тия думи, г-да, може да сѣ за долу, на нѣкои мѣста могатъ да трогнатъ, но това е обидно преди всичко за оратора, който ги казва, макаръ че по този начинъ иска да нанесе обида на тѣзи, които управляватъ. Можете да намѣрите, че сме негодни, че не сме могли да разрешимъ въпроситѣ така, както вие мислите, но никой не може да откаже, че сме се грижили за тази страна, че, при тежкитѣ условия, при които ние работимъ, мѣроприятията, които ще ви изредя, доказватъ, че сме направили, и сме направили, много доказватъ, че сме работили. Ако всичко не сме направили, можете да ни критикувате. Не може единъ ораторъ, и то виденъ човѣкъ отъ партията, да излѣзе отъ тази трибуна да хвърля обвинения върху хората, които стоятъ тукъ (Сочи министерската маса), и да казва, че тѣ сѣ безчувствени, че сѣ вкаменелости, че сѣ безъ разумъ, че нѣматъ сърдца и че нѣматъ чувство да бждатъ отзывчиви къмъ болкитѣ на своя народъ. Подобно нѣщо не се чува никѣде, въ никой парламентъ, като критика на управлението. Това сѣ само думи, които могатъ да се хвърлятъ така само, като думи, бже, да иматъ въ себе си съдържание.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): Ама отъ вашитѣ приятели излѣзе това, а не отъ насъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ораторитѣ, които се изредиха отъ трибуната, могатъ да се раздѣлятъ на две категории. Тѣзи отъ първата категория, които азъ вече чувамъ на нѣколко пѣти отъ тая трибуна, иматъ единъ простъ речникъ, едни слова и винаги, излизайки тукъ, приповтарятъ, става вече три години, все едно и сѣщо нѣщо. Тѣ ми напомнятъ лагернаджии, които носятъ стари лагерни, сѣ малкѣ репертуаръ, само 5—6 пѣсни, и които се спиратъ предъ врагитѣ на всѣка къща да свирятъ тия нѣколко стари пѣсни, държайки калпака въ ръце, за да получатъ нѣколко стотинки. Ораторитѣ отъ тази категория държатъ калпака си, за да може да падне нѣкой партизански голсганъ! (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството. Оживление всрѣдъ лѣвицата) Съ тѣзи оратори, г. г. народни представители, азъ нѣма да се занимавамъ, защото, казахъ ви, тѣ приказватъ, за да приказватъ, и приповтарятъ отъ трибуната все едно и сѣщо въ продължение вече на 3 години, като латерна, не да убеждаватъ, а заблуждаватъ народа.

Другата категория отъ ораторитѣ, които изказаха отъ трибуната гледища въ свръзка съ бюджетопроекта, направила критика. Това така трѣбва да бжде, но мене ми се чини, че тѣ имаха единъ недостатъкъ: какъ въ действителността на правителството тѣ не намѣриха поне едно дѣло, което да може да се похвали! Какъ не може единъ да направи обективна преценка и да отдѣли онова, което, най-после, е направило това правителство, за да може следъ това по-жестокъ, ако иска, да критикува, доказвайки най-напредъ своята добросъвестност! Защото, г-да, азъ не казвамъ, че нѣма полза отъ критикитѣ, които винаги атакуватъ. Има. Но всетаки има единъ тонъ въ критиката, има една мѣрка. Такава една критика издига Парламента, кара и насъ, които сме обвинени, най-подиръ, да съзнаемъ добросъвестността въ критиката, за да можемъ действително да поправяме грѣшкитѣ си. Но, когато се прави една злоблива критика, която не ви признава нищо добро, а само атакува, ние, безъ да щемъ, считаме, че сѣ нея не се цели да се поправятъ работитѣ, а само да се атакува.

Да видимъ сега, дали азъ съмъ правъ, като казвамъ, че ние все сме направили нѣщо, . . .

А. Буровъ (д. сг): А третата категория оратори?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: . . . дали съмъ правъ, като казвамъ, че сме стопанска демокрация, че ние водимъ една политика на социална справедливостъ, че водимъ една народна политика, че не сме били глухи къмъ всички ония, нещастия, които чувствуваме, ако не повече, по-е толкова, колкото ги чувствувате всички, като честни синове на своя народъ, че сме гласували закони, които ще да сѣ известни на всички, защото тѣ сѣ дѣятъ, колкото на насъ, толкова и на опозицията, въобще на Парламента, и, следователно, тѣ не можеха да бждатъ непознати на никого отъ тия, които говориха отъ тая трибуна.

И ще започна подъ редъ набързо, защото нѣма време тукъ да цитирамъ цифри. Ще искамъ само, ако мога, въ общи черти да представя една характеристика на поли-

тиката на правителството въ стопанската областъ въ продължение на тия нѣколко години, и особено въ последнитѣ, въ които ние управляваме.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Нищо не казахте за третата категория оратори.

П. Попивановъ (з): Третата категория, това сѣ онѣзи оратори, които когато бѣха до вчера въ блока, говорѣха въ защита на блока, а днесъ, като отидоха въ опозиция, говорятъ противъ блока!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ние имаме една земеделска политика, която, откактъ сме дошли на властъ, сме искали да я прокараме съ едни сериозни реформи. И ми се чини, че при сравнението, което ще направите между нашето управление и миналитѣ управления, ще намѣрите тѣй осезателна проява на една политика, която ясно вижда своитѣ цели, която ясно цели да подпомогне земеделѣието въ страната, да подпомогне оня отраслъ, който създава богатствата въ нашата страна. Ние започнахме най-напредъ съ закона за неотчуждаемостта на земитѣ. Както знаете, гарантирахме съ законъ неотчуждаемостта на 50 декара земя на земеделѣца. Нима мислите, че това е малкѣ стопански принципъ за едно селско население съ дребна собственостъ, каквато е собствеността въ България? Азъ искамъ да ми покажете селска държава, където да има такова постановление въ законъ! Тол въпросъ, който започна въ 1902 г. съ закона за челяднитѣ имоти, по който азъ имахъ честта първата година каго депутатъ да говоря тукъ, въ Камарата, когато г. Даневъ бѣше министъръ-председателъ, измѣни характера си вече, каго отъ една гаранция за прехрана стана социаленъ въпросъ за неотчуждаемостъ на единъ минимумъ отъ 50 декара земя, нуждни за селския стопанинъ.

С. Кирчевъ (з. Ст. В): При туй положение, какво сѣ 50 декара?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г. Кирчевъ! Приканвамъ Ви къмъ редъ!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нима малкѣ въпросъ бѣше постановлението да не се плаща данѣкъ за земитѣ до 100 декара?

(Пререкание между народнитѣ представители С. Кирчевъ и З. Димитровъ)

(Къмъ С. Кирчевъ) Слушайте! Недейте ме предизвиква да Ви изпаждамъ! Ето една категория, която знае само да свири! (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Освобождаване отъ поземеленъ данѣкъ на земитѣ до 100 декара! Каква частъ отъ българскитѣ селски стопанства иматъ до 100 декара земя? Ами че това сѣ повече отъ $\frac{3}{4}$. Това е, г-да, една политика. Това освобождаване се направи не отъ капризъ или отъ амбиция. Онзи, който ни говори за стопанска демокрация, той трѣбва да разбере, че въ страна, където има дребна частна собственостъ, като нашата, крепостта на демокрацията — това е собствеността на земята, да принадлежи на оня, който я работи. Азъ нѣма да се спирамъ върху дегайлитѣ и да ви напомнямъ опрощаването на всички ония глоби по акцизнитѣ закони, за опрощаванията на данѣци, които имаха фискаленъ характеръ. Азъ нѣма да се спирамъ на тия мѣроприятия, които действително дадоха много голѣми резултати. Ония, които могатъ нѣкога да ви говорятъ на тая тема, ще ви кажатъ колко милиарда обсеги иматъ тия закони. Но за мене, г-да, най-характерното, което е проява за загриженостъ къмъ селското население е тѣкмо тая политика, която се поде отъ две години насамъ. Вие имате нормировка, фиксъ цена: на памука — 28 л., на сусама — 8 л., на розовия цвѣтъ — 5 л., сѣщо на пашкулитѣ, на тютюна, а напоследѣтъ имате такива и за лука въ Горноорѣховско, въобще имате една политика, целяща да задържи цената на земеделскитѣ продукти на една цена, съ рискъ даже да не получишъ тая цена на свободния пазаръ и въ края на краищата държавата да понесе загуба. Това е ди една политика на защита на земеделския трудъ или не е? Това коштува на държавата много, особено въ тия тежки дни, въ които тя живѣе, когато не е позволено никакво пражосване на срѣдства. Но азъ смѣтамъ като първа целъ на държавата: да подпомага трудящитѣ се слоеве, които сѣ стопанската сила на тая страна. Това е една политика.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Това е въпросъ за една реколта само.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се! Ще дойда на всички въпроси, които се повдигнаха.

Напоследък се взема едно решение, съ което ние дадохме право да се плащат данъцитъ съ храни, които съ съ хектолитрово тегло подъ 70 при цена 2-70 л. килограмътъ, определена отъ Дирекцията за храноизноса. Съ това не се ли даде все пакъ възможностъ на ония селяни, които нѣматъ пари, да си платятъ данъка? Да ви изреждамъ ли случитъ на всѣкидневно подпомагане бедствуващото население съ милиони килограми жито? Миналата година хранихъ цѣлия Петрички и Пашмаклийски край, а ония день дадохме 2 милиона килограма жито пакъ за бедстващи въ страната. Това не е ли политика за подпомагане всички ония, които страдатъ, даже съ рискъ държавата да загуби срѣдства, за намирането на които толкова много ви говори г. Стефановъ?

Г-да! Минавамъ на по-големитъ въпроси — въпросътъ за храноизноса и за монопола на търговията съ жито. Сега ни се представя случай да се обяснимъ по-нашироко по този въпросъ.

У насъ съществуваше дирекционната система, при която Дирекцията за храноизноса определяше цената на купеното отъ нея жито, което тя трѣбваше да изнесе. Тая система продължи доста дълго и по едно време дойде се дотамъ, че нито държавата, нито дирекцията имаше пари, за да може да подхранва агентитъ и кооперациитъ да плащатъ стойността на хранитъ, които постѣпваха. Имаше единъ много мѣчителенъ периодъ, когато селянинитъ, носейки хранитъ си, не можеше да получи цената имъ; агентитъ не купуваха по липса на пари, но селянитъ продължаваха да изпращатъ храни и ги даваха на почекъ на агентитъ, които, обаче, спрѣха да плащатъ. По едно време сумитъ, които се дължеха, бѣха достигнали повече отъ 800—900 милиона лева. При това положение, понеже нѣмаше износъ, понеже държавата нѣмаше срѣдства да купува, а населението продължаваше да носи хранитъ си, прибѣгна се къмъ монопола.

Какви сѣ предимствата и недостатѣцитъ на двѣтѣ системи? Азъ казвамъ най-откровенно, че ако държавата разполагаше съ пари и можеше да плаща на всѣки селянинъ, който донесе производството си, не трѣбваше да се прибѣгва къмъ монопола, защото режимътъ, който съществуваше въ България, давайки тая цена за житото, поне освобождаваше голѣма частъ отъ селското население, както и голѣма частъ отъ градското население, да плаща по 1 л. марка за килограмъ хлѣбъ. Както въ селата, така и въ градоветъ, бедното население и всички по-дребни съществувания, чиновници и други, самички си печеха хлѣбъ и избѣгваха плащането на тази такса отъ 1 л. на килограмъ хлѣбъ. Заради туй дирекцията имаше срѣдно месеченъ приходъ отъ хлѣбнитъ марки 12—13 милиона лева, или годишно около 140 милиона лева, които далечъ бѣха недостатѣчни, за да можемъ да изплатимъ различната, която съществува между цената, плащана отъ дирекцията тукъ, и цената, която тя получаваше отъ износа — разлика възлизаща почти на 1-50 л. за килограмъ. Дирекцията събра около 220 милиона килограма, които, ако изнесѣхме — всичкото количество не можехме да изнесемъ, защото не всичкото бѣше доброкачествено — рискувахме да изгубимъ, по силата на тая разлика, повече отъ 300 милиона лева. Тая загуба би се понесла въ по-големата си частъ отъ Дирекцията за храноизноса.

Що става при монополния режимъ? Всичкитъ тия категории хора, било селяни-производители, било всички бедни въ градоветъ, които сами си печеха хлѣбъ, днесъ сѣ обременени съ 1 л. на килограмъ, поради това, че купуватъ жито при монополния режимъ. Повече отъ 1/3 отъ населението въ България яде днесъ, по силата на монопола, по-скѣпъ хлѣбъ, отколкото е яло по-рано. Този монополъ, обаче, е въ състояние да покрие всички загуби. По смѣткитъ, които имаме до днесъ — за 51 дни — месечниятъ приходъ е около 20—21 милиона лева — значи, около 260 милиона лева годишенъ приходъ, който ще е въ състояние да покрие всички загуби, които търпимъ отъ разликата между цената, по която се купува житото, и онай, по която се изнася.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): За смѣтка на гладна и мизерията на народа.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Защо тогава не въведете монопола по-рано?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако въведѣхме монопола 6 месеца по-рано, всички бедстващи класи въ селата и градоветъ щѣха да се намѣрятъ въ по-тежко положение.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Не е вѣрно. Когато дирекцията, по липса на срѣдства, не купуваше храни, купуваха търговцитъ, агенти на дирекцията, които впоследствие ги декларираха, като закупени на дирекционни цени.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Оставете ме свободно да изкажа мислитъ и съображенията си, а по-дире ще имате време да ме критикувате. Азъ ви привеждамъ факти, излагамъ положението такова, каквото е. По-нататъкъ ще ви прочета и цифри.

И едната, и другата системи иматъ преимущества, но иматъ и недостатѣци. Въ една страна като нашата където 80% отъ населението сѣ земеделѣци-производители, макаръ едната трета да продава, другата трета да се изхранва сама, а третата да купува, все таки монополътъ не може да обхване всичко. Тамъ контрабандата винаги е по-лесна, защото, каквито и мѣрки да взимате, не може да измѣните стопанския битъ: селяни отъ едно село все ще сѣ въ връзка съ селяни отъ друго село и ще могатъ да си заимствуватъ жито и брашно безъ участието на монопола. Заради туй ние сега харчимъ дневно по 600.000 кгр., макаръ че въ началото смѣтахме, че ще харчимъ 800.000 кгр. Тая цифра все пакъ е добра, но не ме учудва никакъ, че тя може да спадне, защото въ наше положение, при тая структура, която имаме, много мѣчно е монополътъ да простре контрола си навредъ. Още повече че ние имаме 1.600—1.700 небетчийски мелници, надъ които не може да се постави контролъ; такъвъ може да се постави надъ мелницитъ, които произвеждатъ търговско брашно. Въпрѣки всички мѣрки, контрабандата, макаръ да може да се ограничи, не може да се унищожи и ще се шири. И собствено, единъ отъ недѣжитъ на монополитъ винаги е този, че при тѣхъ контрабандата повече се засилва.

Сега нека направимъ единъ малъкъ прегледъ на режими, които съществуваша у насъ отъ 1930 г. насамъ.

Г. г. народни представители! Презъ 1930 г. дирекцията е закупувала пшеница, при 76-хектолитрово тегло, 3 на 3, както бѣше тогава, по цена 4 л. килограмътъ франко пристанище, като 50% се плащаше въ брой, а 50% — въ бонове. Въ резултатъ бѣха издадени бонове за 494 милиона лева и имаше печалба въ пари 150 милиона лева, поради което загубата въ бонове възлизаше на 344 милиона лева. Каква е тая печалба въ пари отъ 150 милиона лева? Дирекцията плащаше по него време, презъ 1930 г., житото, което закупуваше, по 4 л. килограмътъ, а външниятъ паритетъ бѣше 2.40—2.50 л. срѣдно. Отъ тѣзи 4 л. тя плащаше на производителя 2 л. въ пари, а получаваше отъ износа 2.50 л. на килограмъ. Разликата отъ 50 ст. на килограмъ, които дирекцията взимаше въ повече, бѣха печалба за нея. Затуй тя показва тая печалба която се спада отъ боноветъ, така че загубата отъ тѣхъ остана 344 милиона лева, които се употребиха за плащане на данѣци.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Нѣма загуба, защото отидоха за плащане на данѣци.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ искамъ отъ това, което ви казвамъ — като е дума за товара на държавата отъ уреждането на тоя въпросъ — да видите, какво е фактическото положение.

Значи, презъ 1930 г. плащаше се 4 л. на килограмъ при 2.50 л. срѣдна външна паритетна цена.

Въ 1931 г. е имало издадени бонове за 542 милиона лева и загуба въ пари 48 милиона лева, вследствие разликата между вътрешната цена и външния паритетъ, който вече въ 1931 г. е 2.02 л. на килограмъ. Значи, общо, цѣлата загуба е 590 милиона лева.

Въ 1933 г. — сегашното положение — когато покупната цена е 2.70 л. на килограмъ, паритетната цена е 1.50 л. срѣдно.

А. Радоловъ (з): Имаше и 1.35 л.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако смѣтнете и режията, оставатъ 1.05 л. Искамъ да ви покажа при различнитъ положения на пазара вънъ и вътре какви резултати сѣ получили отъ Дирекцията за храноизноса въ тѣзи нѣколко години.

Нѣма да ви казвамъ цифритѣ на всички помощи, които се даватъ отъ Дирекцията за храноизноса.

В. Молловъ (д. сг): Каква е реалната загуба ? 1932 г. и за 1933 г.?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За 1933 г. още нѣмамъ окончателни данни.

В. Молловъ (д. сг): За 1932 г.?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За 1933 г. покупната цена е 270 л. килограма. За 1932 г. тя е била 290 л. килограма и загуба имаме 37 милиона лева.

В. Молловъ (д. сг): А бонове колко?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е загубата въ пари. Въ бонове тя е много по-голяма, защото пакъ има 30% бонове. За последната реколта плащаме само въ пари, нѣма бонове.

В. Молловъ (д. сг): Даннитѣ за 1933 г. и какви сѣ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣмамъ данни за 1933 г. За 1933 г. имаме авизирани всичко 225.000 тона, или 225 милиона килограма, отъ които смѣтаме, че нѣма да се изнесатъ повече отъ 150—180 милиона килограма. И интересно е, че въ последния месецъ мартъ, когато населението въ повече мѣста купува жито, срѣдно около 1 милионъ килограма се представятъ всѣки день.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Понеже сега е най-скѣпо житото, ядатъ царевица и ръжъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е право, предпочитатъ да ядатъ царевица и ръжъ, които се продаватъ по 140 л. килограма, за да продаватъ житото, което има по-висока цена.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Най-висока цена днесъ има житото. Никоя друга храна нѣма такава цена, каквато има житото.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Експортъ имаме 88 милиона килограма жито и налице 93 милиона килограма. Другото е употребено за войсковитѣ части и за прехрана на населението.

Такава сѣ резултатитѣ. Всѣки единъ може да ги преценява и съобразно сѣ нашата структура и положението на държавата може да си състави убеждение кой режимъ бѣше за предпочитане. Но за мене е важно едно, че какъвто и режимъ да бѣде, независимо отъ това кой ще понесе загубата отъ износа, дали само консоматорътъ, както е при монопола, дали само дирекцията, както е при дирекционната система, все таки селското население, което купува храни и си пече хлѣбъ, както и населението въ градоветѣ не може да купува по-скѣпо жито. Това е ясно. Ако, г. г. народни представители, нашата страна имаше друга структура, ако имаше една класа по-богата, която има по-голямъ доходъ, азъ не бихъ ималъ нищо противъ, хлѣбътъ да се купува отъ тая класа 8 л. килограма. Но при днешното положение на нашата страна, когато една трета отъ населението продава храни, една трета отъ населението произвежда само да се изхранва и една трета отъ населението, въ което влизатъ всички бедстващи еснафи и дребни съществувания, купува храни, какъ можете вие да повишите цената на хлѣба?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): (Казва нѣщо)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се, г. Димитровъ, оставете ме да разсѣждавамъ. — Да повишимъ цената на хлѣба, това би значило върху всички стопански слоеве, които сѣщо иматъ нужда отъ нашата закрила, да сложимъ единъ непоносимъ товаръ, като ще облагодетелствуваме една малка частъ отъ населението. При принципа, който е въ основата на тази реформа, консоматорътъ ще плати по-скѣпо, държавата ще понесе малко и на производителъ ще се плати по-голяма цена, съобразно сѣ паритета. Защото отношението между вътрешната цена за реколтата 1930 г., която цена бѣше 4 л., отъ които една частъ въ пари, къмъ външната цена, която бѣше 250 л., не е както отношението между днешната цена, която е 270 само въ пари, къмъ външната цена, която е 140 л. Държавата винаги се е загрижвала да подпомага селското население, което произвежда храни,

защото зърненото производство е източникътъ на народното богатство и всички сѣ го тачили. Държавата е искала, помагайки на земледѣлцитѣ, да помогне на себе си и въобще на стопанството, защото отъ благоденствието на земледѣлца иде благоденствието на търговеца, на еснафа, въобще на стопанството, на държавата.

Г. Каназирски (д. сг): Г. министъръ-председателю! Времето, което Вие отдѣлихте за тоя въпросъ — въпросътъ за валоризиране ценитѣ на житото, на зърненитѣ храни — показва колко той е важенъ. Азъ по този въпросъ съмъ подалъ едно запитване въ деня на откриване на Камарата. До днесъ то не е сложено на дневенъ редъ. Азъ съ него целѣхъ да предизвикамъ групитѣ въ Парламента да се изкажатъ по този важенъ въпросъ. Ако Вие съ днешното си говорене смѣтате да ликвидирате този въпросъ и да не поставите запитването на дневенъ редъ, ще оставите една празнота — нѣма да се знае какво мислятъ партиитѣ и какво мисли Парламентътъ по този въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Каназирски! Вѣрно е, че това Ваше запитване не се постави на дневенъ редъ. Азъ казахъ, че съображенията по този въпросъ ще изложатъ сега. Не е лошо по другъ бюджетъ Вие да си кажете думата.

Г. Каназирски (д. сг): Партиитѣ да си кажатъ думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Всички групи въ Парламента и почти всички въ България по едно време искаха монопола. Тукъ, въ Камарата, по този въпросъ се изказаха при тронната речъ.

В. Молловъ (д. сг): Своевременно искахме да се въведе монополътъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Молловъ! Азъ не зная какво щѣше да бѣде положението, ако презъ м. септемврий всички тѣзи, за които азъ говоря, трѣбваше да купуватъ по-скѣпо жито, отколкото го купуваха тогава.

В. Молловъ (д. сг): Вие мислите и за другата страна, за тѣзи, които сѣ продавали своето жито безъ пари.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ излагамъ двѣтѣ страни на въпроса, за да може всѣки единъ да си направи преценка.

Нѣкой отъ лѣвницата: Дайте да обсъдимъ този въпросъ всички, г. министъръ-председателю!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля ви се, азъ ви слушахъ — имайте добрината да ме слушате и вие сега.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Има и другъ единъ въпросъ, който сѣщо е голѣмъ, много важенъ, който и сега се повдигна тукъ, и азъ ще трѣбва да дамъ обяснения и по него. Азъ нѣма вече да се върна да говоря по постановленията на последния законъ за дължницитѣ, защото толкова широки и толкова ожесточени дебати станаха зимасъ, че нѣма нужда сега да говоря. Но азъ ще дамъ известна преценка на последнитѣ, които има отъ този законъ за страната, макаръ че вие казвате, че е още доста рано, защото срокътъ за подаване заявления още не е изтекълъ. По сведенията, които имамъ днесъ и вчера отъ окръжнитѣ съдилища, изглежда, че сега започватъ много усилено да постѣпватъ заявления. Като ви кажа, колко заявления сѣ постѣпили по закона за закрила на земледѣлца стопанинъ въ последнитѣ 10 дни, ще видите какво може да излѣзе и отъ последния законъ. Една година вече мина, откакъ гласувахме първия законъ за закрила на земледѣлца-стопанинъ, за който всички тукъ казваха, че е едно мъртвородено дете, че е единъ законъ, отъ който нѣма да има никакви последици за страната. Надсмивахъ се всички надъ него и го характеризираха като единъ празенъ мѣхуръ. Ще ми позволите набързо да ви дамъ едни по-точни сведения, които имамъ за послѣднитѣ отъ него.

Къмъ 15 февруарий 1933 г. по този законъ сѣ подадени 33—34.000 жалби. Дотогава сѣ били разгледани

10.487 жалби за една сума от 595 милиона лева. До 1 юний 1933 г. са били разглеждани 18.458 жалби на сума 1.047.539.000 л. До 1 ноември 1933 г. имаме вече разглеждани 23.766 дѣла на сума 1.200.000.000 л. Има за разглеждане дѣла, които висят, още 10.000. Значи, уредени са за 1.200.000.000 л. дългове към частни лица и банки, защото законът не се отнасяше за дългове към Земледѣлската банка и популярните банки. От това можете да разберете, че голѣм процентът от задълженията на селския стопанин към частни банки и лица са уредени. Сложете към тѣзи 1.200.000.000 л. още 300 милиона лева по 10-ти хиляди неразгледани заявления — това прави 1.500.000.000 л. уредени задължения към частни банки и лица, или повече от една трета от всички задължения на земледѣлците към частни лица и банки.

Частните задължения на селските стопани в България не са повече от 3 милиарда лева, по оценката на всички. Почти половината са уредени съгласно законът. На нас тук ни приказваха, че той нѣмалъ никакво значение, че той не шѣлъ да даде резултати; казваха ни: „Вие правите закони сапунени мѣхури, които могат да се пукнатъ всѣки ден, без да оставятъ никакви послѣдци“. (Глъчка) Моля, моля! Новият закон продължи срока за изпълнението, както знаете, съ 6 месеца. Обаче нито един дѣлжник, както ви казахъ, от тѣзи, които са получили облекчения, нѣма да отиде да иска облекчение по новия законъ,...

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Това е сигурно!

Министър-председател Н. Мушановъ:... защото той нѣма да рискува да отиде по новия законъ, за да загуби старата оценка, която му е направена. Това е ефектът. Г-да! За съжаление, непълни ми са данните...

Г. Юртовъ (нар. л): Този законъ е цѣлъ буламачъ.

М. Бечевъ (д): Може на тебе да не ти уйдисва.

Председателствуващ Н. Шоповъ (Звъни) Моля, г-да, внимавайте както говори г. министър-председателъ.

Министър д-ръ А. Гиргиновъ: Мълчете! Защо не мълчите?

Г. Юртовъ (нар. л): Този законъ нѣма да го разбере никой, нито който го е писалъ, нито който го е създалъ, защото е цѣлъ буламачъ.

Председателствуващ Н. Шоповъ (Звъни) Моля, г-да, пазете тишина! Слушайте това, което говори г. министър-председателъ.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Вие повече шумъ вдигате съ Вашия звънецъ

Председателствуващ Н. Шоповъ: Азъ знамъ какво да правя.

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! По закона за длъжниците подадени са 12.000 молби: по чл. 1 — за изплащания съ разсрочка — 7.432 молби; молби на кредитори, които вземания не са облъчени въ изпълнителна форма, по чл. 25 — 2.516; по чл. 32, молби на длъжници за изплащане по този законъ на вземания, неприявени от кредитори — 1.192. За съжаление, Министерството на правосъдието не е въ състояние да ми даде цифри, за да видимъ каквъ капиталъ собствено е уреденъ по този законъ, но има подадени 12.000 заявления, от които 10.000 са окончателно разрешени.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Интересно е какво е намалението.

Министър-председател Н. Мушановъ: Казвамъ, че тѣзи данни не са тѣй пълни, както тия по закона за облекчението на земледѣлца-стопанинъ, но и тукъ стотици милиони лева задължения са уредени. Това, г-да, да се знае за послѣдствата отъ закона.

Да видимъ сега какви са послѣдците отъ новия законъ за облекчаване на длъжниците и заздравяване на кредита, срокът по който още не е изтекълъ. Имаше вече тукъ едно предсказание, че този законъ нѣма да даде никакви резултати. Г. г. народни представители! Азъ съмъ гордъ да потвърдя тукъ, че първите цели, които се преследваха съ закона, са постигнати напълно — че

се възстановява довѣрието, че се възстановява кредитътъ. И отъ доказателствата, които ще ви представя, ще видите, че всичките компетентни учреждения въ това отношение могат да ви кажатъ, че такива са послѣдците на закона. (Възвращения отъ лѣвницата) Чакайте бе! Васъ като-че-ли ви жили нѣщо!

Председателствуващ Н. Шоповъ: Оставете да говори г. министър-председателъ.

Министър д-ръ А. Гиргиновъ: Това било парламентаристи! Само мъркатъ тамъ; действително, самозабравили се.

М. Бечевъ (д): Боли ги.

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Въ края на миналата 1933 г. ние живѣхме подъ белега на една паника, която, ако бѣше се разразила и ако българският народъ нѣмаше по-здравъ инстинктъ, по-здравъ разумъ, отколкото онѣзи, които смѣтатъ, че го водятъ и лѣкуватъ неговите болки, ние можехме да се изправимъ предъ една грозна катастрофа. На 31 декември 1933 г. влоговетъ въ нашите банкови учреждения бѣха следните: въ Българската земледѣлска банка — 5.200.000.000 л., въ Българската централна кооперативната банка — 740.000.000 л., въ софийските банки — 1.257.000.000 л., въ популярните банки — 2.011.000.000 л. На 31 януари 1934 г. единъ месецъ следъ това, имаме: въ Българската земледѣлска банка — 5.304.000.000 л., въ Централната кооперативна банка — 850.000.000 л., въ софийските банки — 1.200.000.000 л., въ популярните банки — 2.190.000.000 л. На 28 февруари 1934 г. имаме: въ Българската земледѣлска банка — 5.331.000.000 л., въ Българската централна кооперативна банка — 946.000.000 л., въ софийските банки — 1.200.000.000 л., въ популярните банки — 2.250.000.000 л., всичко — 9.821.000.000 л.; значи, имаме едно увеличение на влоговетъ съ 650.000.000 л., въ спестовните каси има увеличение 80.000.000 л. и касова наличностъ въ банкитъ — 456.000.000 л., каквато нѣмаше по-рано.

Това е единъ отъ първите признаци, че довѣрието се възстановява. И не само че спира оная паника — изтеглянето на влоговетъ — но има и новъ приливъ на влогове, споредъ тѣзи цифри, дадени ми отъ Народната банка като официални цифри.

Мога да ви прочета какво казва Съюзътъ на популярните банки, въ управителния съветъ на който са, мисля, г. Цанковъ, г. Мишайковъ и др. Нѣма да го чета изцѣло, ще ми позволите само да ви прочета заключението.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тѣ са много доволни отъ закона, подчертаватъ го изрично въ доклада си.

Министър-председател Н. Мушановъ (Чете): „Дължимъ особено да подчертаемъ впечатлението, което получаватъ нашите органи отъ съприкосновението си въ провинцията съ длъжниците по въпроса за тѣхните задължения.

То се изразява въ едно пълно съзнание на това, че тѣ трѣбва да изплатятъ задълженията си. Желанието е да имъ се даде време за това и да се подпомогнатъ въ тѣхната стопанска дейтелност, за да подобрятъ доходитъ си. За последната целъ има много да извършватъ популярните банки и другите кооперации, но не по-малка е задачата и на държавата.

Нашето впечатление е, че всички онѣзи химери, които разни демагози създадоха като психика между длъжниците, че нѣма да се плаща, са изчезнали.

Днесъ въ маситъ проблемата за длъжниците се изразява въ остроумното заключение: „Убедихме се, че не ни трѣбва съюзъ на длъжниците, а ни трѣбва съюзъ за обмисляне начина да увеличимъ нашия доходъ, за да изплатимъ нашите задължения“.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Фразата е толкова сложна, че не може да стане популяренъ лозунгъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Откриха Америка! Гениална мисълъ! Това трѣбва да е отъ Мишайковъ или отъ Цанковъ.

Министър-председател Н. Мушановъ: Ето какво казва Българската централна кооперативна банка: (Чете) „Характеренъ белегъ за впечатлението отъ закона е следниятъ фактъ. Презъ първото тримесечие на настоящата година се състояха и продължаватъ да се свикватъ общите годишни събрания на популярните банки, където тѣхните членове — спестители и длъжници — иматъ възможността

да изкажатъ своитѣ искания и да изразятъ своята воля. Заслужава да се изтъкне, че въ всички станали общи събрания се констатира открито благотворното влияние на закона и свързаната съ неговото приложение практика на популярнитѣ банки.

А. Пиронковъ (д. сг.): Ами тѣ изработиха закона!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И дума да не става!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Това е законъ за банкеритѣ, не за длъжниците.

А. Пиронковъ (д. сг.): Кредиторитѣ сѣ доволни отъ този законъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ето една смѣла фраза!

А. Капитановъ (з): Отъ тамъ (Сочи сговориститѣ) започнаха да разправятъ за банкеритѣ. Разбрахме!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Азъ съмъ вѣнвалъ винаги въ здравия смисълъ на българина, особено на трудящия се, който знае по-добре своя халъ, който може много добре да прецени облагитѣ, които му се даватъ. И заради това, въпреки всичкитѣ тѣзи агитации, които зная и отъ последнитѣ избори, не можяхте да разкъртите тази гранитна скала, каквато е здравиятъ смисълъ на българина. (Ръкоплъскания отъ мнозинството)

С. Ризовъ (з. Ст. В): Никой не агитира да не плащатъ. Нѣмайтъ, за да плащатъ. Гладни измиратъ. Не имъ познате положението.

А. Капитановъ (з): Ама и ти не плащашъ.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Ти мълчи — ти вземашъ по 8.000 л. комисиона. Ти плащашъ ли? Не защищавашъ дѣла за 1.000 л., а искашъ 8.000 л. Не те е срамъ!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. председателю! Митя да вземете мѣрки!

А. Капитановъ (з): Тебъ не те е срамъ, че безъ пари съмъ ти защищавалъ всичкитѣ дѣла. Колко пари си ми далъ за твоитѣ дѣла?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Нѣма да ти дамъ на тебе.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Ризовъ! Преду-преждавамъ Ви, че ако втори пътъ вземете думата, безъ взего отъ менъ разрешение ще приложатъ санкцията на правилника.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Констатираме, че първиятъ ефектъ, който целѣше законътъ — да се въведи довѣрие, да се възстанови кредитътъ — е постигнатъ. Г. г. народни представители! Да не си правимъ илюзии, че нѣкакъвъ стопански подемъ въ страната може да стане, безъ да е заздравенъ кредитътъ. Нѣма по-мощенъ лостъ за стопанския подемъ на една страна, отколкото кредитътъ. При тая стагнация на кредита, каквато имаме миналата година, при унищожението на кредита което стана, първата печалба отъ закона е, че започва да се спечелва довѣрието и кредитътъ да се възстановява. Да смѣтате, че нѣкога ще възстановите стопанството безъ кредитъ, то значи да се лъжете. Въ десеторенъ размѣръ трѣбва да бѣде оборотътъ на кредита, отколкото паричнитѣ знаци, които имаме, за да можемъ да подпомогнемъ народното стопанство. Унищоженъ кредитъ — това значи стопанство безъ душа. Недейте, следователно, гледа съ злобно око на това, че първиятъ ефектъ на единъ законъ ще бѣде да възстанови довѣрието въ страната, да възстанови кредита, защото само чрезъ кредита ще могатъ да се подпомогнатъ всички стопански инициативи, само чрезъ него ще може да се очаква напредѣкъ. И когато Земледѣлската банка — положението на която азъ зная какво бѣше презъ декемврий миналата година — днесъ може да ни каже, че въ нея постѣпватъ повече отъ 100 милиона влогове, за да може отъ утре нататѣкъ и мандри, които искатъ кредитъ, да бждатъ подпомогнати, да бждатъ подпомогнати и всички други стопански инициативи — както ще дойде не следъ дълго

време да се подпомогнатъ и тютюнопроизводителитѣ, па и други — тогава вие ще разберете, г-да доброжелатели, колко е важно да могатъ кредитнитѣ институти, които подпомагатъ трудящитѣ се маси, да бждатъ здрави, стабилизирани въ кредита, за да можемъ да очакваме отсегататѣкъ единъ стопански подемъ на страната.

С. Ризовъ (з. Ст. В): (Казва нѣщо)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Правя Ви последна бележка, г. Ризовъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но казва се: нѣма подадени много заявления отъ длъжниците за облекчение. Г-да! И такива ще има. Но нека да си дадемъ обяснение и на това. Когато прокарахме закона за задълженията, азъ казахъ, че първиятъ законъ за облекчение на длъжницитѣ изигра голѣма роля; че ако, споредъ фактитѣ, както ви ги чета, сѣ ликвидирани задължения за единъ и половина милиардъ лева, тѣ сѣ задължени къмъ частни лица и банки. Политиката на Земледѣлската банка, политиката на популярнитѣ банки, г-да, политиката не на единъ кредиторъ, който желае да унищожи или да изсмуква кръвта на длъжника; тѣ сѣ демократични кредитни учреждения, които сѣ се срасли съ длъжницитѣ. И въпреки това, че сѣ подадени много малко заявления, спогодбитѣ си ставатъ. По сведенията на Земледѣлската банка, всички ония дребни стопани, длъжници съ 4 до 5 хиляди лева задължения, отиватъ и правятъ спогодби помежду си, за да взематъ новъ кредитъ и да могатъ да продължатъ работата си. На много мѣста спогодбитѣ, които ставатъ полюбовно, вече представляватъ единъ голѣмъ процентъ, който, за нещастие, не можемъ още съ статистически данни да подкрепимъ.

Втората целъ на закона за задълженията бѣше тъкмо да можемъ да накараме кредитора и длъжника да се спогодятъ. И азъ съмъ увѣренъ, че българинътъ съ своя здравъ разумъ ще иска да се спогажда доброволно, за да може наново да спечели кредитъ и да може въ бѣдеще да получава онзи кредитъ, който бѣше изчезналъ за него при оная стагнация, която имаше миналата година. Селянинътъ тогава нѣмаше абсолютно никакъвъ кредитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Има да се справите съ единъ грозенъ фактъ: селското население има нужда отъ кредитъ, а отникѣде не може да го получи. Това е фактъ, а другото, което говорите, не е истина.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Самиятъ фактъ, че по единъ такъвъ сериозенъ въпросъ, по който искамъ да ви дамъ дачни и мои съображения, вие подкачате като ожилени, показва, че не сте спокойни.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): На часъ е мѣчно, че министъръ-председателътъ не познава истинското положение, следователно, не можете да управлявате добре.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ако Земледѣлската банка, ако Народната банка, ако популярнитѣ банки не познаватъ тия въпроси, а ще ги познава демагогията на всѣки единъ, който отъ тия въпроси прави латерна, за да свири стари пѣсни, тогава, г-да, действително не може сериозно да се говори.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Вашето е латерна. Долу така ще се прецени.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Колкото по-малко заявления за искане облекчения по закона за задълженията ще се подадатъ, това значи, смѣтамъ азъ, че законътъ е постигналъ целта си.

А. Радоловъ (з): Такива заявления ще постѣпватъ следъ 25 мартъ, защото всички гледатъ да използватъ най-добре закона.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ не искамъ да ви давамъ всички съображения, по които може да се даде, едно оправдание, защо не постѣпватъ заявления за облекчения. Най-напредъ селянинътъ не е разбралъ въпроса за възбраната; той смѣта, че като му се постави възбрана отначало, тя трае завинаги, когато тя е за тритѣ месеца, докато се произнесе съдътъ, за да не ставатъ злоупотребления отъ кредитори спрямо длъжници въ тритѣ месеца, когато се прилага законътъ. Има и много други съображения, които се даватъ отъ компетентни

хора, особено отъ Земледѣлската банка, за обяснение на това неподдаване на заявления.

Г-да! Азъ съмъ убеденъ — и запомнете, че съмъ го казалъ днесъ — много малко ще има да се уреждатъ задължения на длъжници земледѣлци къмъ частни кредитори, което показва, че действително ние сме направили единъ прогресъ въ страната, когато голѣмата задължителностъ на българския земледѣлецъ е прехвърлена къмъ Земледѣлската банка. Това трѣбва да бѣде идеалътъ ни: да отървемъ селянина отъ частния банкеръ и частния кредиторъ и да го направимъ да стане длъжникъ къмъ Земледѣлската банка, която е неговъ покровителъ. Мене ми казаха случаи, при които Земледѣлската банка повече се е спогаждала съ длъжници, давайки повече облекчения, отколкото законътъ предвижда, защото Земледѣлската банка е защитникъ на длъжника, тя не е неговъ душманинъ. Същото е и при популярните банки, където кооператорътъ е и кредиторъ и длъжникъ. Тѣ пазятъ собствената си черга.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Затуй изключватъ онѣзи, които искатъ да се ползватъ отъ закона.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това не е вѣрно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. Върбенковъ го изнесе въ комисията.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Почакайте, 2 априлъ идва скоро. Азъ имамъ сведения отъ нѣкои окръжни съдилища колко заявления сѣ постѣпили.

А. Радоловъ (з): Тепърва ще постѣпятъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Имамъ сведения колко заявления сѣ постѣпили вчера и завчера. Въ единъ день сѣ постѣпили повече заявления, отколкото за два месеца.

Ц. Пупешковъ (д. сг): 120 заявления сѣ постѣпили за цѣлия месецъ въ Търновския окръгъ, а вчера сѣ постѣпили 125.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Може да сѣ постѣпили заявления отъ всички длъжници, но това не създава кредитъ въ страната.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ лѣвницата) Съ тия дебати, които ставатъ тукъ, азъ разбирамъ, както разбирахъ и по-рано, къде трѣбва да се заловите днесъ, за да уязвявате правителството. Въ тая криза и нѣмотия, въ която живѣе българското село — нали вие сте все доброжелатели, а тукъ (Сочи дѣсницата) сѣ вкменелости, хора безъ сърдце и безъ разумъ, а тамъ (Сочи лѣвницата) сѣ всички доброжелатели, които искатъ да спасяватъ бедстващите — какъвъ козъ има още да ги смущава? Редътъ ги смущава. Тѣ трѣбва да внесатъ новъ смутъ въ страната, за да може отново да се нахърби кредитътъ. Това нѣщо, г-да, нѣма да стане. Дайте всички сили да заздравимъ кредита. Но съ всички тия стари пѣсни, които ми пѣте, да искате пакъ да разнебитимъ кредита, за да се върнемъ 6 месеца надире, това е зложелателство, това е престѣпление спрямо върховните стопански интереси на страната.

С. Цановъ (з): Г. министъръ-председателю! А ромънскиятъ законопроектъ какво говори? (Оживление)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Единъ отъ голѣмитъ въпроси, които се поставиха тукъ на обсъждане, е: по кой начинъ ще засилимъ стопанската мощъ на нашата страна; какви сръдства ще употребимъ да можемъ да повдигнемъ благосъстоянието на нашата страна? И защото земедѣлното е първиятъ и главенъ източникъ на нашето национално богатство, тукъ се посочиха различни мѣрки, които трѣбва да се взематъ. И единъ отъ въпроситъ, които се полагаха тукъ на разглеждане, бѣше въпросътъ за трансформацията на нашето земедѣлско производство. Всички се съгласиха, че трансформацията на земедѣлското производство е процесъ. Тя не може да стане въ една-две години. Отъ всички се подчерта мисълта, че вече трѣбва да стане тая трансформация, защото битътъ нашъ е земедѣлски, и ценитъ на зърненитъ храни, които произвеждаме най-много, нѣма перспектива, че ще се повишатъ. Ако стопанската криза продължава, въпрѣки урожай — а не дай, Боже, да имаме неурожай — ние не мо-

жемъ да получимъ по-високи цени на нашитъ земедѣлски произведения. Всички сѣ съгласни съ това.

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Пазари.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ще дойда и до пазаритъ. Оставете ме да следя мисълта си.

Г-да! Позволете ми да си послужа съ една малка статистика въ туй отношение, за да видите, че българскиятъ селянинъ има инстинктъ, има разумъ, за да може винаги да се нагажда къмъ новосъздаденитъ условия, преди философитъ и икономиститъ да му подсказатъ пѣти. Азъ ще ви цитирамъ една малка статистика за нѣколко артикули само, за да може да получите една идея. Ще сравня годинитъ 1932 и 1933, като най-близки, съ 1924 — единъ периодъ отъ 8 години.

Слънчогледъ: въ 1932 г. е засѣто 71.800 хектара, въ 1933 г. — 81.283 хектара, а въ 1924 г. — 13.600 хектара. Значи, 7 пѣти повече се засѣва сега. Сусамъ: въ 1924 г. е засѣто 6.240 хектара, въ 1932 г. — 8.000 хектара, 1933 г. — 10.500 хектара. Анасонъ: въ 1924 г. е засѣто 421 хектара, въ 1932 г. — 798 хектара, а въ 1933 г. — 1.100 хектара. Фастъци: въ 1924 г. ги нѣма, въ 1932 г. е засѣто 43 хектара, а въ 1933 г. — 430 хектара. Памукъ: въ 1924 г. е засѣто 2.000 хектара, въ 1932 г. — 8.000 хектара, а въ 1933 г. — 20.008 хектара.

А. Аврамовъ (з. Ст. В): Не може да узрѣе.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ.

Министъръ Д. Гичевъ: И за тая работа ли сме криви?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ленъ: въ 1932 г. е засѣто 354 хектара, а въ 1933 г. — 448 хектара. Конопъ: въ 1932 г. е засѣто 4.519 хектара, а въ 1933 г. — 5.300 хектара. Махъ: въ 1932 г. е засѣто 137 хектара, а въ 1933 г. — 410 хектара.

Ето, г-да, едни положителни индикации, които показватъ, какъ действително селянинътъ се приспособява къмъ новитъ култури, за да може да получи по-добри доходи. Споредъ сведенията, които имаме, засѣтата площъ съ пшеница тази година е малко увеличена въ сравнение съ миналата година което нѣщо доказва, че нашиятъ селянинъ и при тия цени даже на пшеницата пакъ поддържа сѣнето на житото. Ето данни, които показватъ, че нашето население се съобразява съ новитъ условия и особено съ подкрепата и уплътненията на Министерството на земедѣлното минава къмъ обработването на по-доходни култури. Г. министърътъ на земедѣлното, когато се разглежда новиятъ бюджетопроектъ, ще има възможността да ви покаже оная планомѣрна политика, която той си начертава отъ днесъ за подпомагане на всички нови култури и вие ще видите какъ полека-лека ние отиваме къмъ трансформацията, желана отъ всички васъ.

Но иде въпросъ за пласмента, както се обадиха нѣкои отъ тамъ. (Сочи сговориститъ)

М. Бойчиновъ (д. сг. Ц): Г. министъръ-председателю! Вие не ме разбрахте. Азъ искахъ да Ви кажа, че за житото вече има такива перспективи, че ние можемъ да изгубимъ окончателно пазаритъ му и да нѣма къде да го продаваме.

А. Радоловъ (з): Това е вѣрно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Въпросътъ за пласмента е много важенъ въпросъ. Азъ нѣма да засѣгамъ оная страна на този въпросъ, която засегна г. министърътъ на финанситъ, защото на износа ние не сме господари. Тая година ние сме изнесли досега 88 милиона килограма жито, а имаме въ складоветъ още 93 милиона килограма и, ако трѣбва да го продаваме по сегашната му спаднала цена, по 1-30 л., това значи да загубимъ отъ него 160 милиона лева.

Министъръ С. Стефановъ: Затуй не го даваме на компенсации.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но въпросътъ стои другоаче. Ето какво нѣщо става въ нашата страна отъ две години насамъ. Преди две години, въ 1931 г., цѣлиятъ нашъ износъ въ Испания възлизаше на 440.000 л. срещу вносъ отъ Испания за 7.634.000 л. — значи, ние бѣхме дефицитерни спрямо Испания съ 7 милиона лева. Нека сега да ви прочета подробно цифритъ за тая еволюция, която става оттогава насамъ. За да видите въ какво

положение сме. Презъ 1932 г. ние увеличихме нашия износъ въ Испания на 11 милиона лева срещу вносъ отъ 9 милиона лева или ние имаме активъ отъ 2 милиона лева. А въ 1933 г. износътъ въ Испания е 144 милиона лева срещу вносъ отъ около 5 милиона лева, или единъ активъ отъ 140 милиона лева въ разстояние на година и половина.

М. Дочевъ (д. сг): А другитъ пазари загубихте. Това е за смѣтка на Германия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По договоръ съ Турция, цѣлятъ нашъ вносъ годишно е 50 милиона лева, а този новъ пазаръ ни дава вносъ отъ 144 милиона лева, отъ които 112 милиона лева сж отъ яйца, а другото е отъ добитъкъ. Нека ви помена, на второ мѣсто, Палестина, въ която сега ние внасяме за около 40 милиона лева. Единъ пазаръ, който замѣства турския пазаръ. Това сж пазари, които сж вече открити. Но най-интересното и най-утешителното, г-да, е това, което ни дава статистиката за първитъ два месеца отъ тая година, януарий и февруарий, по отношение на нашия износъ. Януарий миналата година ние сме имали пасивъ 105 милиона лева, а тая година имаме презъ януарий 120 милиона лева активъ; февруарий, който миналата година сжко така бѣше пасивенъ, тая година е съ 20 милиона лева активенъ. Най-важното е, че износътъ на добитъкъ напоследъкъ се засилва. Въ Палестина, напр., осемнадесетъ милиона лева отъ цѣлия износъ сж отъ добитъкъ. За първитъ два месеца на тая година статистиката е следната: за м. януарий имаме 3.600.000 л., а за м. февруарий — 1.600.00 л., или за двата месеца 5.500.000 л. само отъ износъ на добитъкъ.

Но, г. г. народни представители, да се върнемъ пакъ къмъ Испания. Тѣй като ние ставаме много активни къмъ Испания, Испания днесъ казва: компенсация! Съ една телеграма, която оня денъ се получи, тѣ вече искатъ компенсация. И по тия компенсация, ако получимъ 50%, то значи да намалимъ вноса си съ 50% въ съотношение съ стокитъ, които ще изпратятъ тѣ у насъ. Ето въпросътъ.

Но има и други въпроси. Тая година ние ще имаме единъ много сериозенъ въпросъ за цвеклото въ страната. Отъ миналогодишната реколта на цвеклото тази година сж произведени 40 милиона килограма захаръ — почти колкото е нужно за двегодишна консомация. Какво ще правимъ съ новото засѣване на цвекло? Какво ще правимъ съ този квантумъ, който стои, не се консомира? Ето единъ въпросъ, който ще трѣбва да се разреши.

Има въпросъ за яйцата. Яйцата, които ни даваха нѣкога 800 милиона лева, миналата година ни дадоха 530 милиона лева. Но азъ мога да ви увѣря — безъ повече да ми искате подробности — че квантумътъ на българскитъ яйца е тѣй осигуренъ на чуждитъ пазари, че менъ ми се струва, какъс ние не можемъ да го допълнимъ. Единъ отъ утешителнитъ признаци, които имаме за износа на яйцата, е, че сме осигурили тоя износъ до края на м. августъ, 1 септемврий.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Случайно явление.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Случайно явление! Ами че кое е трайно! Всичко въ свѣта днесъ въ стопанско отношение е случайно, защото нѣма нищо сигурно.

В. Молловъ (д. сг): Сигурни пазари да откриете.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Е, кои сж сигурни?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не желяехъ да Ви прекъсвамъ, но ми се налага. Когато най-напредъ Вие издѣзохте тукъ като министъръ-председателъ, Вие казахте, че ние въ наше време не сме правили договори, а Вие ще ги направите и ще осигурите пазари за нашитъ стски. Не можахте да сключите нито единъ договоръ и да отворите пазари за нашитъ стоки Така е.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Когато единъ икономистъ като г. Данаиловъ, който се занимава съ тия въпроси, може да ми направи едно такъва възражение, че ние не сме сключили нито единъ договоръ, това значи, г-да, да се откажемъ въобще да говоримъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Именно защото познавамъ въпроситъ. Кажете, Германия праща ли стоки?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се, зададохте си въпроса. Ние сключихме договоръ съ Германия, сключихме договоръ съ Чехославия. (Оживление всрѣдъ лѣвицата) Г-да! Азъ виждамъ, че ви е много страхъ отъ истината, . . .

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): А-а-а!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: . . . защото въ заблужденията и мѣглата демагогията се шири. Азъ искамъ да бждемъ наясно. Искамъ да ми направите възражения съ документи и факти, а не съ лъжа.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това не е демагогия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Съ Германия сключихме договоръ, съ Чехославия сключихме договоръ, съ Турция сжко имаме договоръ, на пѣтъ сме да сключимъ такъвъ съ унгарцитъ, сжко и съ Австрия. Но бележката на г. проф. Данаиловъ е права, че може би сами по себе си търговскитъ договори не даватъ всичко.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Това бѣше моята мисълъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но Вие не казвате това, а казвате, че не сж сключени договори. Че въпросътъ е свързанъ повече съ контингенти и клиринги, то е безспорно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не е въпросътъ за формата, а за резултатитъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Въпросътъ за клирингитъ е цѣлиятъ споръ съ г. професора.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е въпросътъ за договоритъ, а за резултатитъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Както се обясни отъ г. министра на финанситъ, тѣзи работи сж независими отъ нашата воля. Стопанството въ другитъ държави се развива по пѣтя на авархията, всѣка страна иска да си помогне сама, бидейки земеделска и индустриална, да измѣни стопанскитъ условия. Какъ мога азъ да премахна това?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): По тоя поводъ Ви казахъ това.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но Вие отричате и казвате, че не сме сключили договори.

Г-да! Извинете ме, че ви забавихъ малко, но азъ искахъ съ цифри и данни да ви покажа, за да видите пѣтъ, по който сме трѣгнали отначалото на тая година.

Това сж, г-да, набързо нахвърлени, мѣрките, които сме взели относително подобрението хала на селския стопанинъ.

Но въ коя друга областъ правителството не прояви своята дейностъ? Ами по отношение нашихъ занаятчи! Ние създадохме законъ за занаятитъ, единъ законъ, който организира занаятитъ на една нова, модерна база. По новитъ разпоредби всички майстори могатъ да се осигуряватъ въ фонда „Обществени осигуровки“. Предвижда се равенство между еснафа и индустриалеца по отношение материалитъ, които получаватъ; организира се занаятчийскитъ кредитъ въ Кооперативната банка и по тоя начинъ даде се тласкъ за развитието и за подпомагането на еснафството. Че това малко ли е? Че този законъ съ малко значение ли е? Той организира втория отрасълъ отъ народното ни производство — занаятитъ. Уреди се въпросътъ за наемитъ, намалиха се лихвитъ и т. н.

По въпроса за индустрията, за която все се говори тукъ. Коя привилегия е останала на индустриалеца, която е съществувала по законъ? Адволаторнитъ мита се увеличиха отъ 3% на 60%. Азъ нѣма да ви ги излагамъ подробно едно по едно, защото все ми се чини, че ги знаете. Азъ ви давамъ само по-главното. Втората привилегия, 25% намаление по тарифитъ за пренасянето на стоки, е сжко унищожена. Третата привилегия, да взематъ печалба 20% при търговетъ, ние сжко ограничихме, като намалихте процента на 5%. Сжко и данъцитъ върху дружествата, които сж повече индустриални и които бѣха до 12%, ние увеличихме на 16—32%. Каква привилегия остава тогава? Друго е да се организира индустрията; това има законопроектъ. Но азъ ви казвамъ, не се ли изтърбушиха собствено всички привилегии, които се даваха на индустрията, съ тѣзи четири положения, които ние прокарахме съ законъ?

Ц. Бобошевски (д. ст.): А тази вечер Вашият орган „Знаме“ пише: „Не ги е срамъ индустриалците да протестира срещу това, че нѣмат привилегии“. (Оживление)

Министър-председател Н. Мушановъ: Е, сега повикайте редактора да споря съ него!

Нека, г. г. народни представители, отида още по-нататък и ви кажа какво е направено.

Ц. Бобошевски (д. ст.): И азъ поддържамъ, че нѣма вече привилегии, че сѣмъ изтърбушени всичките.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Много ми е приятно, че фактите, които ви изнасямъ, каратъ нѣкои да ставатъ на крака и да възразяватъ.

По отношение въпроса за отношенията между капитала и труда. Съ нашия законъ се урегулира 8-часовият работенъ день въ търговските заведения, нареди се и затварянето на всички магазини. Най-после ние гласувахме, 8½ милиона лева за ония индустриални безработни, които не сѣмъ организирани, за да могатъ да получатъ помощъ при безработицата.

Н. Стамболиевъ (з.): Еднократна.

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ нѣма да се впускамъ въ детайли. Азъ искамъ само да посоча общата тенденция. Въ всички области, въ всички отрасли на производството можете да видите тази тенденция, която е характеристика на една политика. Това социална политика ли е, г-да, това стопанска демокрация ли е или не е? Въ кой режимъ нѣкога държавата се е намѣсвала въ всички тия области и е искала по законодателенъ редъ да урегулира частно-стопанските отношения, отъ една страна, и отъ друга страна, да урегулира отношенията между капитала и труда? Споменахъ и по-рано, имаме социално законодателство.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Земледѣлският режимъ направи най-много.

Министър-председател Н. Мушановъ: Вие ще ни оцените тогава, когато ни нѣма тукъ, но ще бѣде късно. Младъ сте още, г. докторе.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Важното е, че е имало режимъ, който се е намѣсвалъ много по-енергично въ стопанския животъ.

М. Бойчиновъ (д. ст. Ц): Младъ е, вѣрно. Закъснѣхме да проверимъ годинитъ му.

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! По въпроса за безработицата. Азъ съжалявамъ, че статистикитъ не могатъ да ни дадатъ точни сведения за безработитъ, защото сведенията, които дава Дирекцията на статистиката, сѣмъ не само за ония безработни, които иматъ право да се ползватъ отъ фонда, следъ като сѣмъ участвували въ него съ вноски 52 седмици, но и за всички, които сѣмъ отвънъ. И заради туй не може да се види колко безработни сѣмъ квалифицирани индустриални работници и колко не сѣмъ такива. Но отъ сведенията, които се даватъ сега за месецитъ януарий и февруарий, ние имаме 34.499 безработни индустриални работници и 17.966 безработни тютюневи работници. Но не може да се направи точно разликата. Обаче моето мнение, г-да, е, че ако има държава, която да стои на първо мѣсто по грижитъ си за работницитъ, въ която да има най-малко безработни, това е България. Всички тѣзи мѣроприятия, както и това, което даваме сега съ бюджета и тази помощъ отъ 8 милиона лева, която гласувахме, показва, че правителството желае навредъ, където вижда бедствие и където трѣбва да се изцѣри нѣкоя беда, да даде цѣръ. Това е тенденцията на политиката, която ви излагамъ азъ.

Г. г. народни представители! Безъ да отивамъ да ви цитирамъ други закони отъ социално естество, какъвто е, напр., законопроектътъ, който гласувахме напоследъкъ за обществено подпомагане и който превръща принципа на милосърдието въ принципъ на социална помощъ и социално задължение къмъ всички ония, които бедствуватъ...

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): (Казва нѣщо)

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. докторе! Ще има много да мислите върху тия работи; малко ги разбирате още, изглежда.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тежко и горко на ония, които чакатъ да ги подпомогнете.

Министър-председател Н. Мушановъ: Тоя принципъ, който се усвои въ тоя законъ, закѣснѣ може би съ 50 години въ България. Този законъ е проява пакъ на социалната грижа, която иска да прояви държавата спрямо ония, които иматъ нужда.

В. Мариновъ (д.): Г. докторътъ не разбира тая работа, малолѣтенъ е още. (Оживление)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ завършвамъ. Съ тия бѣгли бележки азъ се постаряхъ, доколкото мога, да ви изложа по-главнитѣ законоположения, които ние сме гласували въ нашата дейтелностъ, за да мога да отблъсна упѣрка на всички ония, които смѣтатъ каточели ние сме стояли тукъ като нѣкакви вкаменелости и не сме чувствували нуждитъ на българския трудящъ се свѣтъ и да покажа, че, напротивъ, ние сме се грижили въ много по-големи размѣри, отколкото всички други, които сѣмъ имали управлението въ охолнитѣ години на държавата и когато тѣ не сѣмъ замисляли върху тѣзи въпроси. Но, г-да, азъ ида на въпроса за бюджета. Моятъ другаръ г. Стефановъ можа да ми спести труда въ туй отношение, защото разясни много въпроси. Азъ ще засегна общо нѣколко въпроси.

Нѣколкото г-да оратори тукъ атакуваха бюджета ни, че той билъ типъ на старитѣ бюджети. Тѣ сѣмъ прави, доколкото искатъ да ни кажатъ, че нашиятъ бюджетъ, собствено вънкашната му форма, е опредѣлена отъ нашия основенъ законъ, който предвижда 10 министерства, и, следователно, разходитъ въ тоя бюджетъ трѣбва да се разпредѣлятъ на 10-тѣ министерства. Другояче не можемъ да направимъ. Но това е формаленъ, технически въпросъ, който нѣма значение. Въпросътъ собствено е другъ: дали този бюджетъ по съдържанието си има нѣкакви съществени промѣни, съпоставенъ съ старитѣ бюджети или не?

Г. г. народни представители! Тукъ отъ трибуната ни се говори, че нашиятъ бюджетъ билъ консомативенъ. Азъ и другъ пътъ сѣмъ ималъ случай отъ тази трибуна да говоря, че азъ не разбирамъ, това собствено, въ що се състои спорътъ: дали единъ бюджетъ е консомативенъ или продуктивенъ.

Обикновено се мисли, че бюджетитъ на ония министерства, които се занимаватъ съ запазването на реда, съ раздаването на правосъдие, съ раздаването на просвѣта, въобще ония, които не творятъ материални блага, сѣмъ консомативни, а бюджетитъ на другитѣ 3—4 министерства, които специално подпомагатъ стопанството и създаватъ материални блага, сѣмъ производителни. Г-да! Това е една грѣшна мисль, която се повтаря тукъ отъ 20 години. Една държава има своитѣ нужди и трѣбва да поддържа една организация; едно общество има нужда отъ редъ, духовна и морална култура и отъ материално благосъстояние. Една държава, за да се защити вътрешно и външно, има нужда отъ армия; има нужда отъ администрация, има нужда отъ просвѣта, има нужда отъ правосъдие. Тия сѣмъ собствено съществени функции на държавата, като организъмъ, юридическа форма на обществото. Какъ може да каже нѣкой, че бюджетътъ е консомативенъ, като се издържали чиновници, учители, когато тѣ служатъ на просвѣтата на народа си, като се правятъ разходи за правосъдието, за войската, която е нужна да ни пази вътрешно и отвънъ? Бюджетитъ на тия министерства сѣмъ консомативни въ смисълъ само че не произвеждатъ материални блага, но тия министерства произвеждатъ морални блага, поддържатъ реда, който сѣмъ е едно благо, което се чувствува само когато се загуби. Ако друго тълкувание се даде, то значи, държавата като държава ще трѣбва да се стреми само къмъ създаването на материални блага. Тогава, обаче, тая държава трѣбва да стане стопанинъ и всичката стопанска дейностъ на народа да извършва тя. Това не е тѣй, г-да! Въ стопанскитѣ предприятия и въ стопанската инициатива държавата, особено демократичната, има за целъ да подтикна, да подпомага, да поощрява дейността и инициативата. Демократичната държава нѣма целъ да стане стопанинъ и да замѣсти частнитѣ стопани. Ето защо азъ не сѣмъ съгласенъ, когато ми се говори, че тоя бюджетъ е консомативенъ, както е въ всичкитѣ други държави, къ-

дето се харчат пари за организацията на държавата и за всички духовни и морални блага, които са нужни на народа, макар тия организации да произвеждат материални блага. Един въпрос, който действително може да се обсъжда, е въпросът, дали в един бюджет, като нашия, биха могли да се дадат повече средства и за ония министерства, които подпомагат, подтикат развитието или създаването на стопанските блага. Това, г-да, е вярно, но в тия години, в които живеем, недейте смѣта, че гарантирането на реда или гарантирането на моралните блага е по-малка ценност, отколкото е гарантирането на материалните блага.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Безъ развой на първитъ, не могатъ да съществуватъ вторитъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И парадоксътъ е тамъ, г-да, че за тия институти, които само ядат, най-много са виновни ония, които плачатъ за стопанството на народа, а не схващатъ, че тѣхнитъ агитации и развратъ, който сѣятъ въ страната, предизвикватъ тѣкмо организацията на държавата за защита, следователно, за харчене повече пари за поддържане на реда. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

С. Ризовъ (з. Ст. В): Тѣхъ ги нѣма сега. Нали ги изгонихте отъ Парламента?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това подразделение на бюджета на консомативенъ и производителенъ, г. г. народни представители, трѣбва да го изоставимъ.

Другъ въпросъ, който се повдига отъ г. г. ораторитъ, е, дали бюджетътъ, който ви представяме, е искренъ, реаленъ? Г-да! Финансовата наука и практиката бѣха установили до преди войнитъ едно правило, че при съставяне на бюджета трѣбва да се взема срѣдното отъ приходитъ за минали 3 години, за да може да се опредѣли отъ тѣхъ вѣроятниятъ приходъ за всѣко едно перо за идущата година. Тѣй въобще се правѣха бюджетитъ, за да се вземе една по-искрена и положителна основа за приходитъ, които трѣбва да се предвидятъ. Сега ние правимъ бюджета, както виждате, въ сравнение само съ последната година, която може би да е най-лошата, защото нѣма вече оная устойчивостъ въ приходитъ, която имаше по-рано, за да можемъ да се базираме на срѣдното отъ тѣзи 3 години и да вземемъ най-вѣроятното за идущата година. Както е направенъ нашиятъ бюджетъ, има една гаранция, че приходитъ са предвидени, като е взета за база най-лошата година. Миналата година бѣше една отъ най-лошитъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ама надувате перата много.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ нѣма да се спирамъ въ детайлности, че нѣкъде може да е предвидено повече или по-малко. Всетаки, г. г. народни представители, забележете тоя фактъ, че като сравнимъ, миналогодишнитъ реални постѣпления съ тазгодишнитъ реални постѣпления на бюджета, ние имаме действителни постѣпления 101% повече, въ сравнение съ миналогодишнитъ постѣпления, а постѣпленията по тазгодишния бюджетъ, въ сравнение съ предвиденото, са 91%. При единъ апострѣфъ азъ казахъ, че трѣбва да се проследятъ бюджетитъ на голѣмитъ, богати и по-мощни отъ насъ стопански държави, за да се види дали има държава съ такъвъ голѣмъ процентъ постѣпили приходи. Защо, г. г. народни представители, не искаме да признаемъ едни факти, които нѣма да подценятъ нито държавата, нито ще унижатъ народа, ако признаемъ едно добро дѣло? Ще докажемъ на свѣта, че въ бедствията, въ които живѣемъ, финанситъ на държавата относително се заздравяватъ. Азъ нѣма да говоря подробно по перата, за които се спори. Но има нѣкои работи очевидни, по които се спори, и човѣкъ не може да намѣри подбудитъ за този споръ.

Та и искренъ и реаленъ ли е бюджетътъ ни, г-да, тѣй както той е съставенъ въ цифритъ си, ще видимъ най-добре, когато той се приключи. Когато правѣхме миналогодишния бюджетъ, всички се съмняваха, че тоя бюджетъ, така както се предлага, ще може да даде 91% отъ приходитъ. А сега ние имаме толкова ясни признаци, отъ които можемъ да съдимъ, че бюджетътъ ще се реализира. Недейте смѣта, че азъ ви говоря това отъ много прекаленъ оптимизъмъ. Така, както започваме съ постѣпленията презъ първитъ месеци на 1934 г. — януарий и февруарий — вследствие реформитъ, които се направиха

по събирането на прѣжитъ данѣци, по събирането на данѣка върху дружествата, на данѣка върху занятията — реформи, които тепърва ще даватъ своитъ резултати — за идната година ние сме увѣрени, че ще имаме по-положителни резултати. Та, мене ми се чини, г. г. народни представители, направимъ ли сравнение между настоящия бюджетъ съ много минали бюджети, ние ще кажемъ: той е най-искренъ и най-реаленъ бюджетъ. Въ туй отношение, г-да, трѣбва да признаемъ, че всички ония мѣрки, които се взеха относно финансовата администрация по събирането на данѣцитъ, както и тѣхното поправяне, въ много отношения дадоха добри резултати.

Позволете да ви прочета само една малка статистика отъ нѣколко реда, за да можете да видите събирането на данѣцитъ въ единъ градъ — гр. Габрово. Данѣкъ върху общия доходъ е събранъ въ 1929/1930 г., добра година, при добро благосъстояние — 759.000 л.; за 11 месеца на 1933/1934 г. — 2 милиона лева, три пѣти повече, при тази стопанска конюнктура, която имате въ сегашно време. Данѣкъ върху дружествата въ 1929/1930 г. е събранъ 264.000 л.; въ 1930/1931 г. — 152.000 л.; въ 1933/1934 г. за 11 месеца, 1.300.000 л., или 10 пѣти повече при сегашната конюнктура.

Г. Говедаровъ (д. ст): Тѣ са единични случаи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Вземамъ Габрово, защото не можахъ да ми дадатъ за София данни, за да сравня въ два града събирането на данѣцитъ. Данѣкъ-занятие за 1931/1932 г. — 1.900.000 л.; за 11 месеца на 1933/1934 г. — 2.701.000 л. Отъ всички данѣци презъ 1930/1931 г. са събрани 1.900.000 л.; за 11 месеца на 1933/1934 г. — 5.900.000 л., при сегашната стопанска конюнктура. Г-да! Не можахъ да ми дадатъ подробни сведения за София, за да ви увѣря, че финансовата администрация въ последно време направи ревизии и употреби действително по-големъ усърдие за събиране на данѣцитъ. Нека ви напомня, че прилагането на патентовата система при данѣка върху занятията дава блѣстящи резултати. Може би е време да решимъ, вмѣсто за доходи до 40.000 л. да съществува патентова система, да съществува за доходи до 80.000 л., защото се посрѣща много добре отъ населението. Значи, и финансовата администрация работи, за да можемъ да имаме добри резултати. Нѣма защо да се учудвате тогава, че имаме добри резултати по отношение на приходитъ. Плодъ ли е това отъ увеличението на данѣцитъ? Г-да! Вие сте селски стопани, сенафи сте и знаете кѣде има увеличение на данѣцитъ. Нѣма да се минаатъ 2—3 месеца, когато ще имаме положителни данни, отъ които ще видите, че увеличението на приходитъ дойде отъ увеличението на адвалорната такса върху предметитъ, които се внасяха отъ индустрията. Съ тая такса се намали печалбата на индустриалцитъ, безъ да се увеличи стойността на индустриалнитъ предмети. Значи, взе се отъ печалбитъ на индустриалцитъ.

Нѣма да се впускамъ въ детайли да ви казвамъ защото нѣкои параграфи са увеличени съ 10—20 милиона лева, защото смѣтамъ, че това не е толкова важно. Както г. Буровъ, така и г. Петровъ изкарваха, че съ 400—500 милиона лева е надутъ бюджетътъ, именно съ едно перо отъ 260 милиона лева, по което спорихме, и 72 милиона лева по спогодбата Молловъ—Кафандарисъ. Ако тия две пера, които хвърлятъ надъ 320 милиона лева, ги изхвърлимъ отъ споретъ ни, мене ми се чини, г-да, че критиката, която отправиха тѣ, че тоя бюджетъ е неискренъ и нереаленъ, много отслабва. Всетаки направете справка съ миналото и ми покажете единъ бюджетъ по-искренъ и по-реаленъ въ съставянето му. Единъ бюджетъ е едно предвиждане, е едно табло на предвиждания въз основа на обективни данни. Никога по-искренъ и по-реаленъ бюджетъ не се е нареждалъ, както настоящиятъ бюджетъ. Настоящиятъ бюджетъ е въ размѣръ на 5.164.000.000 л. Сравнена тази цифра съ цифрата на миналогодишния бюджетъ, намалението е съ 60.000.000 л. Обаче въ настоящия бюджетъ има предвидени нови разходи между 180—200 милиона лева. Въ сѣщностъ съкращението е 240 милиона лева. Ако не направѣхме съкращения въ миналогодишния разходенъ бюджетъ, трѣбваше да ви дадемъ единъ бюджетъ съ увеличение отъ 120—140 милиона лева. За новитъ разходи ние намѣрихме суми, като намалихме разходитъ въ миналогодишния бюджетъ. Когато сравните настоящия бюджетъ отъ 5.164.000.000 л. съ бюджета на 1930/1931 г. отъ 6.990.000.000 л., ще намѣрите едно намаление само на редовния бюджетъ съ 1.800.000.000 л. въ разстояние на три години.

А. Пиронков (д. сг): Вие заварихте бюджетъ 6.400.000.000 л., а не 7 милиарда лева.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Сравнете националното производство въ 1923 г. съ бюджетъ отъ 4.500.000.000 л. Вие, сговориститъ, заварихте бюджетъ 4.500.000.000 л. при национално производство отъ 42 милиарда лева.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Имайте предъ видъ, че въ настоящия бюджетъ сж прехвърлени и службитъ на окръжнитъ съвети, които увеличаватъ цифрата му. И права е една бележка, която ми се направи, че тукъ трѣбва да се смъкнатъ само блокиранитъ суми, които фигурираха тогава въ бюджета, а въ сегашния бюджетъ не фигуриратъ; които сж на една сума около 400—500 милиона лева.

Г. г. народни представители! Хора, които ценятъ обективно и порядъчно бюджета, може ли да откажатъ усилията, които сж направени, за да се съкрати бюджетътъ съ повече отъ 1—1½ милиарда лева въ разстояние на две години? Че какъ да не се признаятъ усилията на днешното правителство? Въ тия тежки стопански дни, които живѣемъ, какъ да не се признае на днешния кабинетъ, че това е една реална придобивка за интереситъ на българския народъ и за заздравяване на българскитъ финанси? Мене ми се струва, г-да, че не бѣхъ кривъ, нито бѣхъ смѣлъ, когато казахъ, че наистина тази линия (Сочи срѣдната лѣвица на залата) която ни дѣли, прави всичко това, което се казва отъ тукъ (Сочи мнозинството), да се смѣта, че е лъжа, а всичко друго, което се казва отъ тамъ (Сочи лѣвицата), да се смѣта, че е истина. Нещастieto е, че на менъ, който обичамъ опозицията, се случи такава сѣдба, че сега дойдохъ до убеждението да смѣтамъ, че повече истината цари тукъ (Сочи мнозинството), а лъжата тамъ (Сочи лѣвицата). (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: (Къмъ В. Молловъ) Това е вашата опозиция — само съ лъжи и фалшификации си служи.

В. Молловъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ съмъ билъ тамъ (Сочи лѣвицата) и знаехъ много добре, че когато съмъ те критикувалъ, не си могълъ да отговоришъ.

В. Молловъ (д. сг): Да, да!

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Опозиция съ лъжи и фалшификации! (Глъчка)
(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя С. Даскаловъ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нѣколко думи по въпроса за външнитъ ни задължения. Нѣма да се връщамъ да говоря върху придобивкитъ, които ние получихме при уреждането на външнитъ ни задължения. Азъ само пакъ ще спомена, че единствената държава, на която се направиха отстъпки, е България, и то отъ частни кредитори. Да спечелишъ на българската хазна и да спестишъ на българския народъ 630 милиона лева, това, г-да, не е малко.

Г. Говедаровъ (д. сг): Гърция какво е спечелила? Кажете.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: За Гърция не сте чели г. Говедаровъ. Да Ви кажа какво е спечелила Гърция. Азъ не завиждамъ, азъ желая всѣка отъ съседнитъ намъ държави, които сжко сж дължници и сж въ бедствено положение, въ каквото сме и ние, да получи облекченията, които заслужава. Но Гърция едва тази година получи 27½% трансферъ, а отъ идущата година 32½%, ...

А. Пиронковъ (д. сг): А вие имате 35%.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: ... когато ние имаме 25% отъ миналата година. Но на никого не сж опростили остатъка 75%; както стана съ насъ, като въ замѣна на тия 75% платихме само 10% и спечелихме за българската държава 630 милиона лева. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

А. Пиронковъ (д. сг): Имате грѣшка.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но, г. г. народни представители, въпросътъ има отново да се разрешава и вие трѣбва да сте въ съзнание на това. Срокътъ на спогодбата ни изтича на 1 априлъ и ние тепърва има да водимъ нови преговори. И вчера вече получихме телеграми отъ съръ Остинъ Чембърлейнъ, който е председател на комитета, съ които ни поканва да започнемъ преговоритъ за въ бъдеще, защото това, което го сполучихме, го сполучихме съ задна дата, за изтеклитъ две години, отъ 1 априлъ '932 г. Отсега нататкъ ще има да водимъ нови преговори, за да можемъ да постигнемъ ново уреждане. И азъ се надѣвамъ, че, при тъй влошеното положение, особено девизното, когато платежната ни способностъ е тъй намалѣла, ние ще можемъ да получимъ отъ нашитъ кредитори намаление най-напредъ на трансфера отъ 25% надолу, като сме убедени, че, както се показаха щедри и благосклонни за миналитъ 2 години, тѣ ще иматъ любезността, констатирайки положението на нашата страна, за въ бъдеще да ни направятъ по-голъми облекчения, защото сме въ невъзможностъ да плащаме. Следователно, предстоятъ преговори. И азъ се надѣвамъ, че ние ще спечелимъ за бъдещето повече отъ спечеленото за миналото.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че изчерпахъ въпроситъ по бюджетспоекта въ общи черти, следъ по-обстойното изложение, което направи моятъ колега г. Стефановъ.

Отъ трибуната се повдигнаха и нѣкои общи въпроси, по които искамъ да кажа само нѣколко думи, за да завърша.

Въ последно време, както въ чужбина, тъй и у насъ, считатъ, че разрешение на голѣми проблеми, стопански и финансови, които вълнуватъ свѣта, не може да става при тази политическа форма на управление, каквато имаме ние и нѣкои други демократични държави. И се смѣта, че за да има стопански подемъ и една смѣла стопанска реформа, е нужна друга форма на управление. Тоя въпросъ, г-да, нѣкъде на Западъ е разрешенъ. Той е въпросъ, който се слага и у насъ за разрешение. Често пѣти намъ се показватъ за примѣръ Съединенитъ щати, показва ни се за примѣръ Германия, показва ни се за примѣръ Италия.

В. Молловъ (д. сг): Съветска Русия.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И Русия — да не говоря за нея.

Показватъ ни се примѣри, че благоденствието започва да цари при управления, наредени по съвършено другъ, непарламентаренъ редъ. Азъ съмъ винаги поддържалъ и сега ще кажа: нѣма по-пакостна идея, отколкото тази, да сравняваме нашето положение, на една малка и бедна държава, безъ резерви, безъ напластени капитални, съ положението, което иматъ по-напреднали, по-стари държави. Ние сме държава слаба, резервитъ на която сж изчерпани, една държава, която живѣе отъ день въ день, една държава, която е подъ ударитъ на случайността, безъ стопански стабилитетъ.

Експериментитъ на Рузвелтъ. Четете напоследъкъ критикитъ и виждате она кризисъ, особено она конфликтъ, който започва между класитъ въ Америка. Но нѣма защо да се впусхаме много, защото не може да се прави сравнение на могъща Америка съ малка България. Съ експерименти нашата държава не може да си служи, къмъ експерименти не можемъ да отиваме. Експерименти отъ такова социално или стопанско естество въ голѣмитъ държави сж позволени, защото, при неуспѣхъ, тѣ ще надвиятъ, ще живѣятъ, ще пребждатъ. За малка държава, като България, при неуспѣхъ на такъвъ експериментъ загива държавата, и ще трѣбватъ десетилѣтия, за да се възстановява онова, което се е разрушило по едно небагоразумие. Това може да се каже, г-да, на всички смѣли реформатори, които смѣтатъ, че у насъ могатъ съ революционнитъ методи да поправятъ положението на страната. Бавни и по-скромни мѣрки се изискватъ у насъ за разрешението на проблемитъ, които ни сж сложени, както сж сложени и въ голѣмитъ държави. Ние сме съ по-проста и сиромашка стопанска структура, за да можемъ да си позволимъ експерименти отъ такава величина.

Но, г. г. народни представители, азъ се връщамъ на въпроса: е ли нашиятъ парламентаренъ режимъ въ състояние да се бори съ бедитъ отъ стопанско и политическо естество или не? И новитъ външни, които започватъ да достигатъ до насъ, новитъ доктрини, които започватъ да се сѣятъ, сж ли отъ естество да могатъ действително да спасятъ положението, което ние всички констатираме, че е лошо? Ние говоримъ за демократия и 3/4 отъ състава на Парламента сж поддържатели на демократията. — на

демократията въ такъв смисъл, за каквото говорихъ въ началото — на оная демократия, която, веднъжъ дала и консолидирала политическия свободи на народа си, достига до една степенъ да може да гарантира свободата, занимава се съ стопански въпроси, станала е стопанска демократия. Тенденциите въ чужбина сж: конфискуване на личната свобода, на политическия свободи, за да може чрезъ новъ режимъ да се достигне социалното или стопанското благо за народа. Куражътъ да се поддържа унищожението на политическия свободи е знаменателенъ! Може да сте чели преди нѣколко броя една статия въ в. „Свободна речъ“, въ която уважаемиятъ г. Казасовъ ни дава ново опредѣление на това, що е свобода, което значи тъкмо унищожение на свободата.

Г-да! Ние претендираме да сме — смѣтаме, че нѣма да ни отречете — представители на българската демократия. Партиите, които съставляватъ правителството, всичките до една, сж партии демократични. Вие тукъ отъ лѣво въ 3/4 сте партии демократични. Сие ли ние всички убедени, че трѣбва да поддържаме парламентарния режимъ и спримо всичките онѣзи атаки, които идатъ отъ лѣво и дѣсно? Виждамъ, че сме. Въ всичките речи, които тукъ се произнасятъ, всички се грижатъ да закрепимъ демократията, парламентарния режимъ, смѣтайки, че тоя режимъ дава най-голяма гаранция, да можемъ отъ името на народъ да се боримъ съ всичките злини отъ политически и стопански характеръ. На дѣло, г-да, употребяваме ли всичките срѣдства и методи да достигнемъ до тая целъ? Критиката като критика, разбирамъ я — и азъ съмъ я правилъ, и ще ми я правите — но нима не се схвана отъ речите на всичките оратори тукъ, че половината отъ съдържанието на тѣхните речи е ужъ за демократията, за парламентарния режимъ, а въ същностъ атакува се парламентарниятъ режимъ въ страната? Защото, г-да, не е важно, че днесъ атакувате мене, министъръ-председателя, или другаритъ ми. Ако вие атакувате насъ и тия атаки могатъ да послужатъ за укрепването на демократията, на парламентарния режимъ, добре е. Но ако ли вие искате да ни сринете като лица, които въ управлението си дадохъ нѣщо за тая демократия, мислѣха, лѣкуваха бедитъ на българския народъ, вашитъ атаки наливатъ вода въ улците на лѣвицата или на дѣсницата, на дѣлото на демократията тогава не се служи. Че нима ние не сме сжщо клонъ на демократията, която трѣбва да почитате, доколкуто въ нея има нѣщо честно, нѣщо здраво, доколкуто тя е дала нѣщо за управлението на страната въ най-тежките дни? Нима върху нашитъ развалини мислите да издигнете друга демократия? Не! Лъжете се! Ние рухнахме, вие ни свалихте, унищожихте ни — но това го чакатъ въ лѣво и дѣсно тѣзи, които съ вашитъ аргументи ще коватъ стрели противъ васъ, защото и вие сте носители на демократия и на парламентаренъ редъ.

В. Молловъ (д. ср): Тѣй бѣше и въ миналото — вие атакувахте насъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какъ е било въ миналото, виждате, азъ избѣгвамъ да се връщамъ. Не говоря за миналото. Азъ не ща тая политическа добродетель днесъ — да сравнявамъ нашитъ недѣзи и грѣшки съ недѣзитъ на миналото. Азъ не ще се връщамъ на миналото, защото ми се чини, че ние нищо нѣма да спечелимъ, ако сравняваме нашитъ недѣзи съ по-лошото въ миналото. Азъ искамъ да се коренятъ и нашитъ недѣзи, ако ги имаме. Ако навлѣземъ въ тия сравнения, азъ смѣтамъ, г-да — ще ми признаете правото да го кажа — малко режими сме имали въ страната, които сж идвали на власт въ такива тежки дни, въ каквито ние дойдохме. Азъ, като министъръ-председателъ наедно съ моитъ другари, имаме да разрешаваме тежки кризи не една — има да разрешаваме стопанска криза, политическа криза, финансова криза. Днесъ сме съ вързани рѣще по отношение външни задължения, обвързани съ закони и договори, спѣващи дейността ни. Имаме една структура стопанска, свѣтозна, едно положение, при което не сме въ сила да разпоредимъ това, което бихме желали да разпоредимъ. Кога въ миналото е имало кабинети, поставени да действуватъ при такива трудности и при такива мъчности?

Г-да! Азъ говоря днесъ не за да раздражамъ партизанския инстинктъ. Напротивъ, азъ говоря, за да си дадемъ отчетъ за положението, което всички го виждаме тукъ и за което всички трѣбва да се загрижимъ. Не че, ме е страхъ. Виждъ, въ противоречие на всички ви, мене не ме е страхъ отъ дѣсната реакция. Азъ съмъ виждалъ много агломерации, съставени отъ разнородности, опиянени отъ идването на властъ. Азъ не вѣрвамъ, че такъвъ букетъ, който е съставенъ по-малко отъ рози, а повече отъ тръне, българскиятъ народъ ще пожелае да го помирише, защото

жестоко ще се убоде. (Рѣжкоплѣскания) Мене не ме е страхъ и отъ крайната лѣвица, която, собствено, знае само много да приказва безъ да поставя проблемитъ сериозно.

Всрѣдъ нашия народъ, г-да, много сжщо се плаща демagogията. Нима вие мислите, че пропагандата, че нѣкой щѣлъ да дойде на властъ и щѣлъ да извърши чудо — напр., както г. д-ръ Димитровъ пише въ „Пладне“, селянитъ да продаватъ по 15 л. яйцето въ Парижъ и по 300 л. кокошката — нима вие мислите, че тя щѣ стопи сърцето на българския селянинъ? Не, българинътъ има здравъ смисълъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Кой казва това? Азъ бихъ желалъ да кажете какъ съмъ казалъ това. Никога не съмъ казвалъ подобно нѣщо.

А. Капитановъ (з): Христо Стояновъ ги продава по 200 л.!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ето защо, преценявайки всестранно положението на нашата страна, на нашата държава азъ не виждамъ управление на държавата извънъ комбинациите, които може да си създава българската демократия и поддържателиятъ на парламентарния режимъ. Всѣка друга комбинация значи два фронта остростени, които ще се хвърлятъ въ кървава борба. Тогава можемъ окончателно да опростимъ и свободитъ, и стопанското бъдеще на българския народъ. (Рѣжкоплѣскания отъ мнозинството)

Ето защо, ми се чини, че единъ отъ голѣмитъ въпроси, които има да се разрешаватъ въ тая страна, е въпросътъ за партиите, за тѣхното подобрене и за създаването на нови отношения между тѣхъ. Да се критикуваме като противници, но нека ние, всичките партии на българската демократия, макаръ и раздробени, да се почитаме, за да можемъ въ всѣки даденъ моментъ да се съгласуваме за общи действия. Всичко друго е лъжа, или, ако не е лъжа, е пакостъ, гибелъ за българската държава. Да се подготви българската демократия да се погажда — не да се самоизяжда! Нека партиите си съществуватъ. Бъдещето у насъ не изглежда да бѣде въ съединението на партиите. Инстинктътъ на разложение и на разнебитване, както виждате, живѣе. Ще трѣбва да се примиримъ съ онова, което е възможното: да можемъ да се спогаждаме и разбираме предъ общитъ интереси на нацията на държавата. (Рѣжкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Говедровъ (д. ср): Съ онази декларация, която направихте одесъ, че тамъ (Сочи мнозинството) е истината, а тукъ (Сочи лѣвицата) е лъжата — вие сте въ противоречие. Това, което сега казахте, е правата позиция.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Днесъ българскиятъ народъ е повече смутенъ отъ водителитъ си. Днесъ политическиятъ партии въ България и тѣхните водители трѣбва да дадатъ доказателства, че умѣятъ, предъ голѣмитъ народни интереси, да се спогаждатъ и разбиратъ. Ако досега сме представлявали предъ българския народъ арена на старсти и борби и сме го подвеждали, то, за щастие, той съ здравия си инстинктъ се е показалъ по-разуменъ отъ насъ. И затуй азъ съмъ демократъ и го обичамъ, защото го виждамъ, че е единъ народъ разуменъ, съ здравъ инстинктъ. Въпрѣки тази отровна демagogия, която се шири, тоя народъ пакъ отстоява и стои на позициите на честта и труда. И какъ мъжествено той понася негодитъ!

Г-да! Ако ли не бѣше здравиятъ инстинктъ на българскиятъ граждани, ако не бѣше здравиятъ разсъдѣкъ на българското чиновничество, миналата година, когато 4 месеца не платихме заплатитъ на чиновницитъ и не платихме милиардъ левове на населението, което даде хранитъ си, нима силата на правителството само удържа положението? Това бѣше, г-да, силата на единъ здравъ народъ. Такъвъ народъ трѣбва да се почита. И затуй азъ смѣтамъ, че тоя народъ винаги ще бѣде изворъ на своята властъ, на своитъ правителства. Ако водителитъ сж въ състояние да съумяватъ да се разбиратъ, пътятъ на България за мене е опредѣленъ, и никакви опасения, никакви страхове за утрешния день нѣма.

Г. г. народни представители! Не съ целъ да обиждамъ ще кажа една своя мисълъ, която ми тежи на душата. Ако въ всичките критики, които се правѣха — разбира се, нѣма да подвеждамъ всичките оратори подъ единъ знаменателъ; има хора, които разбиратъ, могатъ да критикуватъ, но знаятъ и що да мълчатъ — виждахъ една искрена критика, съ подобни искрени, бихъ действително мълчалъ, не би ми било тежко. Спомнямъ си въ тая минута — и другъ пътъ съмъ го казвалъ — че едно време,

когато горѣха Иванъ Хуса на кладата, той вижда една бабичка, че носи сѣчки, дърва на своите рамене и тича бързо-бързо да ги хвърли въ огъня, за да изгори по-скоро Иванъ Хуса. А той, като я вижда, за каква искреност отива тя да хвърли сѣчките дърва въ огъня, извиква: „Sancta simplicitas“ — свещена простота! Ако бѣхъ убеденъ, че сѣщо такава искреност ръководѣше нѣкои отъ ораторите, които ни критикуваха, сѣхъ да си кажа: свещена простота! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Говедаровъ (д. сг): Не е много духовито.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Но, г. г. народни представители, и тая утеха не можахме да имаме ние тукъ.

Азъ завършвамъ. При политическите страсти, въ които живѣхме, доведохме България до положение да цари редъ. Нѣма кърви и мѣстъ. При финансовата разруха, въ която се намираще държавата, въ най-тежки дни, ние достигнахме до положението да ви представимъ днешния бюджетъ и спечелимъ ония финансови придобивки, за които ви говорихъ. Въ стопанската областъ, при тежките условия, въ които живѣе българскиятъ селянинъ и гражданинъ, ние се помѣчихме най-искрено, съ най-добра воля да бъдемъ полезни на народа си и да му служимъ предано. Всичко не сме направили, но никога не съмъ ималъ амбицията — нито ще има политикъ глупакъ, който ще има амбицията — да разреши всичките въпроси и въ днешния денъ да потече медъ и масло по българската земя. Тия химери не сѣ ни хранили; не сѣ ни хранили и на 21 юний 1931 г., когато се обединихме, защото предъ българския народъ ние излъзохме съ единъ манифестъ за възможна политическа дейностъ, която следвахме и която завършвахме.

Г-да! Не отъ васъ, болшинството, което ще ни даде подкрепата си, но отъ всички почетни хора, които ни критикуваха и които разбиратъ тежкото положение, въ което се живѣе днесъ, азъ искамъ поне тая снизходителностъ: да ни признаятъ, че сме възстановили реда въ страната и сме спомогнали за смекчаване на стопанската криза.

Накрая азъ имамъ смѣлостта да похваля упоритата, мъжната дейностъ на днешния кабинетъ. Нея могатъ да ценятъ най-добре ония, които се пържатъ въ собственото си масло. Нашата дейностъ е една епоха, която ще има да се прецени най-добре тогава, когато ще се види друга. Тогава ще се прецени и добре ще се прецени! Предъ българския народъ азъ излизамъ съ убеждението, че сме вършили честно дѣло. Предъ него ние ще излъземъ съ открито чело

Позволете ми сега да кажа нѣколко думи и за корупцията.

Г-да! Нѣма по-грозна язва за демократията отъ корупцията. Както дефицитътъ е злокачественъ ракъ за бюджета, тъй и корупцията е ракъ за демократията. Единъ режимъ, който се титулува демократиченъ, коренътъ на който е въ народа и работи за него, не може да бѣде измѣнникъ къмъ неговия моралъ, не може да допуска корупция. На единъ демократиченъ режимъ не е присѣща корупцията — тя е престѣпление срещу него.

Обвиняватъ режима въ корупция! Г. г. народни представители! Ние тукъ сме били свидетели на много управления, обвинявани въ корупция. Азъ искамъ да зная въ що се състои корупцията, въ която насъ ни обвиняватъ? Корупция има въ тѣсенъ смисълъ на думата — корупция може да има и въ широкъ смисълъ на думата. Азъ я вземамъ въ най-широкъ смисълъ — тъй както смѣтамъ, че и господата, които атакуватъ, я взематъ. Има ли нѣкое обвинение спрямо нѣкой отъ моите колеги, спрямо мене или спрямо нѣкой висшъ органъ отъ управлението, че нѣкой отъ насъ е корумпиранъ, че е накарънил своите длъжности или изпълнението на законите, защото е билъ подкупенъ? Има ли обвинение за користъ срещу единъ отъ моите другари, срещу мене, или срещу нѣкой по-видни органъ на управлението? Азъ не чухъ досега нѣкой да има смѣлостта да обвини другарите ми въ такава корупция.

П. Стайновъ (д. сг): Да търпятъ корупция.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля! Азъ ще дойда и до това.

Обвиненията сѣ, че има корумпирани личности въ партиите ни които ронятъ престижа на партиите и косвено винаги засѣгатъ авторитета и морала на правителството. Г-да! Това е въпросъ на партийните ни нрави, на партийния моралъ въ страната. Колко съмъ ги виждалъ

азъ тия алчни класи на партизанстващи мошеници, които винаги се въртятъ около управляващите и близките на тѣхъ хора, за да могатъ да постигнатъ своите цели! Азъ съмъ убеденъ, че господата отъ лѣвицата знаятъ случая, когато такива мошеници си служатъ съ имената на нѣкои отъ по-видните управници, казватъ, че тѣ сѣ тѣхни близки и познати, за да постигнатъ своите цели. Въ миналото имаме нѣкои случаи — които не искамъ да споменавамъ — когато, за да може единъ отъ тия типове да прокара своите мерзки поплъзновения, бѣше заявилъ, че е приятелъ на единъ отъ министрите, отъ когото зависи разрешаването на известни въпроси. Ей такъвъ типъ мошеници имаме въ партиите! Че въ партиите ни, г-да, моралътъ е низкъ, че действително има хора, които могатъ да използватъ по този начинъ властта — това е вѣрно. Нѣма азъ да го откажа. Нещастие е, но тоя недѣлгъ съществува не само въ България; той се консатира въ парламентарните и демократичните режими, но той не е чуждъ и на другите режими. Той е тѣхенъ другаръ. Но той нѣма да се види тамъ, където въобще не се вижда, нито се чува — въ ония режими, където всичко е подъ силата на юмрука и покрито отъ мракъ. Нито азъ, нито правителството ми — ако бѣха въ такъвъ режимъ — нѣмаше да се потимъ да лаваме отчетъ предъ народното представителство и никой нѣмаше да знае, какво вършимъ, защото нѣма преса, която да пише, защото нѣма депутати, които постоянно да говорятъ отъ трибуната, а всичко мълчи. Подъ този капакъ се затулватъ всички мерзости и нечистотии. Но въ единъ демократиченъ и парламентаренъ режимъ, какъвто е у насъ, където вестникътъ не само ще изнесе, но и ще измисли, често пѣти ще скрои; където често пѣти, въ партизанското острастяване, отъ всѣка една сламка ще се създаде стрела — при такъвъ режимъ, г-да, по е възможно да се шири мѣлвата, и отъ единъ случай, отъ два или петъ случая да се създаде мѣлва за корупция. По мое разбиране, армии мошеници, които искатъ да изкористватъ властта, се раждатъ навредъ. Азъ държа, че органите на властта ще трѣбва да стоятъ на своята висота. Мене не ме интересува партизанна мошеник — мене ме интересува властта, разчленена чрезъ своите органи, тя да е чиста и никой отъ органите да не се подава на съблазни.

Г. Говедаровъ (д. сг): И да не търпи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ имамъ случай тукъ да ми се подхвърлятъ винаги, че ще има да се разглеждатъ интерпелации. Никога, г-да, режимътъ нѣма да прѣсѣче пѣтя на контрола отъ страна на Народното събрание. Ще се развиятъ интерпелациите. Азъ съмъ особено гордъ още отъ сега да кажа, че никой отъ тая трибуна не обвини въ безчестие моя старъ приятелъ г. Костурковъ, тоя старъ честенъ политикъ и общественикъ, срещу когото се повдигатъ толкова обвинения. Доколѣто партийните порядки, които сѣ съществували, сѣ могли да вредятъ на държавата и на функционирането ѝ чрезъ други хора, свършено далечни отъ властта, или пскровителствувани отъ властта — тамъ ще има да си кажете думата, следъ като министърътъ даде обяснения си.

Още е прѣсна въ паметта ми постѣпката на г. Омарчевски, който оня денъ отъ трибуната хвърли върху моя другаръ г. Качаковъ едно-две обвинения, които можахъ да смутятъ и мене. Той каза: „Престѣпници, осѣдени по на 8 години затворъ, стояли по единъ месецъ въ затвора, ги помилвахте!“. Г. Качаковъ ще има възможностъ да стогвори, за да видите, какъ лесно се хвърлятъ обвинения отъ хора, които можеби сѣ искали да подвеждатъ сргани на правосѣдието да помилватъ други. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Но всѣко едно такава подхвърлено обвинение, г-да, ние, които сме жадни за сензация, които искаме да унищожимъ противника, можемъ изведнѣжъ да го усвоимъ. Ще почакаете обясненията, които ще се дадатъ, за да си съставите убеждение.

Искамъ да ви кажа, че въ нашите партии, за нещастие, ще има още доста хора, които искатъ да изкористятъ властта. Недейте това бедствие да го отдавате на нѣмъ, на режима или на партиите, които сѣ на власт. И азъ бихъ желалъ всички, които сѣ тукъ, отъ лѣво, и които сѣ управлявали, да кажатъ дали не е права моята мисль.

Най-големиятъ врагъ на демократията е корупцията. И не дай, Боже, ако българската демократия, която ние искаме да съпоставимъ спрямо всички други режими, които ни се перчатъ като носители на моралъ, ние я уязвимъ, наранимъ въ това отношение! Тогава действително не азъ и не всички ние тукъ, а всички, които сме демократи, много мъчно ще можемъ да отстояваме срещу атаките, които ни се отправятъ.

Това, г-да, имахъ да кажа по въпроса за корупцията. Мене ми стана много тъжно, когато и г. Буровъ, сериозен политикъ, излѣзе отъ тая трибуна, съ огорчение и съ отчаяние, както прилича на всѣки честенъ човѣкъ, да говори за корупция на нѣкои финансови чиновници. Е, г. Буровъ — казахъ Ви тогава, увѣрявамъ Ви и днесъ — не зная пѣкъ колко сж ония случаи, кждето заинтересовани люде днесъ биха желали да подкупятъ и покварятъ чиновничеството, за да не изпълнява то длжността си. Такава има, но ние не ги знаемъ, тѣ сж неизвестни.

Е. Шидерски (з): И които по 8 години не сж плащали данъци.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Въобще хора, които иматъ интереси и които биха желали, заради тѣзи си интереси, да подкупятъ всѣки чиновникъ.

Искамъ да кажа, г-да: нека всичко се преценява добре, нека фактитъ се провѣржаватъ, и тогава съ смѣлостъ да се атакува. Но съ тая мѣлва, която се шири, която подхранваме, ние, г-да, общо вредимъ на демократията, на режима, който представляваме и който всички съ всички сили искаме да защитимъ.

Азъ завършвамъ. Надѣвамъ се, г. г. народни представители, че сте се убедили, какво ние сме употребили усилия въ тежкитѣ дни, които страната преживѣва, за да можемъ да изпълнимъ своята длжностъ. Убеденъ съмъ, всички схващате мжнотиитѣ на управлението. Че имаме грѣшки, имаме ги. Би било чудно, г-да, да излѣза азъ предъ васъ да ви казвамъ, че ние тукъ сме светци и че сме безпогрѣшни. Но усилията, които ние употребяваме, за да можемъ да съединяваме, когато всичко отива къмъ разединение; усилията, които употребяваме, за да можемъ да сглобяваме, защото сглобяване е нужно въ тежкитѣ дни, въ които живѣемъ, а не разединение и разслабване; усилията, които ние употребяваме, за да можемъ да затвърдимъ основитѣ на демократията въ нашата страна — тия усилия, г-да, трѣбва да бждатъ общи на всички. И

ако ние искаме да ни подкрепите, като гласувате бюджета, то е защото смѣтаме, че сме вървѣли и вървимъ въ този пътъ, имайки убеждението — което нѣма да се промѣни — че ако отслабимъ демократията, ако отслабимъ връзкитѣ си и ако не ги запазимъ и заякчаваме постоянно, въ тая наша слабостъ е успѣхътъ на всички ония, които ни дебнатъ. По-добре е онзи, който е политикъ, да търпи грѣшки, да търпи малко зло, за да не допустне да дойде голѣмото зло. Азъ не съмъ максималистъ: или всичко, или нищо. Азъ зная, че политиката е трудно дѣло; въ нея има страсти, интереси, недоразумения, борби. Всички тия елементи гласкатъ къмъ разединение.

Признайте ни, г-да, поне че сме употребили усилия за разбирателство и съединение! Дайте ни подкрепата си, за да можемъ съ общитѣ усилия на всички ни да достигнемъ до по-благати и по-щастливи дни за страната. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ по принципъ, на първо четене, законопроекта за бюджета на държавата за 1934/1935 финансова година, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля да се вдигне сега заседанието, а следващото заседание да бжде утре съ дневенъ редъ: на първо мѣсто, разглеждането на бюджетопроектитѣ на второ четене, а следъ това — останалитѣ точки отъ днешния дневенъ редъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които приематъ така предложения отъ г. министъръ-председателя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Следващото заседание ще бжде утре, 3 ч. следъ обѣдъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 55 м.)

Подпредседатели: { Н. ШОПОВЪ
С. ДАСКАЛОВЪ

Секретари: { СТ. СЛАВОВЪ
ВАС. МАРИНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ